

א' באלול תשמ"ו, 5.9.1986

איתן רילוב,
דיוקנו של יצואן
"גורילות" מצטיין

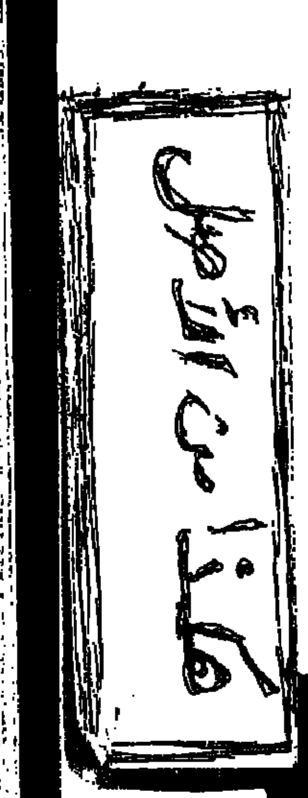
פרדריקה סגל,
מלכה בסוף הלילה

מזל בוסידן,
נס רפואי.
מהעולם הבא
לעולם האמנות

הרב הראשי
משה מלכה, נגד
ו הגגות השבת

מיוחד

שיחה עם ברברה טוכמן, מה הופך פוליטיקאים לטיפשים מסובכים





במלון קינג דיוויד ובכל רשת מלונות דן יודעים כי שינה טובה אינה מותרות.

ברשת מלונות דן, כמו בכל מלונות היוקרה בעולם, לא מתפשרים על שינה טובה. לאחר בדיקות קפדניות של איכות, נוחות, עמידות ואורך-חיים של מזרונים שונים הגיעה, הנהלת רשת דן למסקנה שסילי פוסטרופדי הוא המזרון המושלם.

כך הצטרפה רשת דן לרשימה בינלאומית מכובדת של מלונות הילטון, שרתון, היאט, ארבע העונות, אמריקנה .T.H.F ועוד, שבכולם ישנים על סילי פוסטרופדי...

סילי פוסטרופדי פותח ותוכנן במעבדות המחקר של סילי בארה"ב בשיתוף עם טובי הרופאים האורטופדיים. המבנה המיוחד של המזרון מבטיח שינה בריאה וטובה ובוקר סטור מכאבי גב.

THE DANS

The Dans of Israel Hotels and Resorts

אתה מוזמן לסוף שבוע זוגי חינם במלונות דן

לרגל חתימת עיסקת המזרונים הגדולה מעניקה חברת סילי פוסטרופדי סוף שבוע זוגי חינם באחד ממלונות רשת דן לכל הרוכש מזרון סילי זוגי עד ה-19.9.86 או עד גמר מלאי החדרים.

הכנס עוד היום לאחד ממרכזי השינה של סילי פוסטרופדי ורכוש את המזרון הנמכר ביותר בעולם, כך תהנה מלילות רבים של שינה טובה ומסוף שבוע מלכותי חינם. (לינת לילה אחד).

★ אפשרות ל-4 תשלומים שווים. ★ 15 שנות אחריות מלאה.

Sealy®

סילי פוסטרופדי
שינה טובה אינה מותרות.

להשיג ברשת חנויות דניש, ברשת חנויות רים ובמרכזי השינה בכל הארץ:

אני לא מחליפה... את Fresh Ones®

עכשיו במבצע היכרות

Fresh Ones®
מטליות לחות לניקוי התינוק

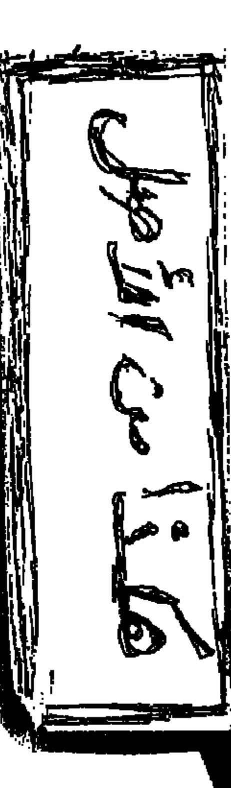
את התינוק בוודאי שאני "מחליפה", אבל לא את פרש וואנס. אם פעם הייתי משתמשת בצמר־גפן ומים, או אפילו רוחצת אותו בכל פעם באמבטיה, הרי שעכשיו אני שולפת פרש וואנס ובתוך שניות התינוק נקי רענן וריחני.

מטליות פרש וואנס מכילות לינולין, מחטאות את התינוק, שומרות על עורו והיגייניות יותר מכל אמצעי אחר.

פרש וואנס - אני לא מחליפה אותם.

יצור: "על בד" משואות יצחק 79410
שיווק: ברק אבנר מפיצים בע"מ, רח' אמעל 17, פתח תקוה, טל: 03-9233273/4

אריזה חדשנית 90 יחידות | אריזה ביתית 160 יחידות | אריזה קומפקטית 16 יחידות



6 מיסיס טי.
מאת עפרה ישועה־ליית'

10 אדם גר בתוך עצמו
מאת דבורה שפירא

14 מלכה בלילה
מאת בילי מוסקונה־לרמן

18 לא הכל קולנוע
מאת ברוך נאה

23 טיול סופשבוע:
לנוח בהרי יהודה
מאת נילי פרידלנדר

28 איזה מזל
מאת אביבה מץ

34 גיור כהלכה
מאת אריה יאס

37 לאכול בחוץ
מאת מאו"ל

38 בין רִבְקָה לְמָדוֹנָה
מאת יהודית חנוך

41 שיפודים
מאת מאיר עוזיאל

42 חיים ואוהבים
מאת תמר אבידר

43 פנטהאוז
מאת יגאל לב

43 הורוסקופ

44 מעריב לפני 35 שנה
בעריכת גבריאל שטרסמן

סופשבוע

א' באלול תשמ"ו, 5.9.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין.
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

ברברה טוכמן איננה היסטוריונית ברוכת כשרון כתיבה, אשר תחת ידה נהפכים מחקרים יבשים לסיפורים קולחים ומרתקים. היא סופרת שהחומרים שלה גנוזים בארכיונים, וספריה רבי־המכר הם הוכחה נוספת שהחיים מוזרים יותר מכל סיפור בידיוני. עפרה ישועה־ליית, כתבתנו שעברה מבון לוואשינגטון, נפגשה בימים אלה עם טוכמן באחוזתה שבמדינת קונטיקט לרגל פרסום המהדורה העברית של הרב־מכר החדש שלה "מצעד האיוולת" (בתרגומו של יוסף אשכול ובהוצאת "ספריית מעריב").

השיחה מחדדת את גישתה של טוכמן המכוונת למימד האנושי שמאחורי המאורעות. היא מתמקדת באנוכיותם של פוליטיקאים ומנהיגי מדינות הדוחפת אותם לקבל החלטות מטומטמות והרות אסון. אם ההיסטוריה חוזרת על עצמה, זה מפני שהטכנולוגיה פסחה על נפש האדם ב־3,000 השנים האחרונות. אבל כשעפרה מבקשת מטוכמן שתתייחס לפוליטיקאים הישראליים וטיב החלטותיהם, מזמנת לה הסופרת־ההיסטוריונית הפתעה. "מיסיס טי." – כינויה של טוכמן בפי בעלה – בפתח המוסף.

ממבט ראשון אין כל מכנה משותף בין איתן רילוב לפרדריקה סגל – שתי כתבות הדיוקן התכאות. היא היתה מלכת חיי־הלילה של תל־אביב, ובעצם המציאה אותם לפני יותר מעשרים שנה יחד עם בעלה המנוח הארכיטקט דב סגל ז"ל. הוא צעיר ממנה, אנטי־כוכב ששמו נפקד מטורי הרכילות, ולא רק מחמת עיסוקיו באימון ואספקת מאבטחים לחברות ולעשירי תבל, במבצעים מיוחדים ובחקירות שיכולות לפרנס כותבי מותחנים; ובכל זאת, למגיו סיפורים של שני אנשים בודדים. האחד עושה זאת מרצון. השניה – מאונס. את שניהם היה קשה לדובב. איתן מופנם מטבעו, והתשפנותו לפני דבורה שפירא מבוקרת מאד. בילי מוסקונה־לרמן מצאה פרדריקה שונה. ההבדל ביניהם שהוא טיפוס של זאב בודד שלא אכפת לו מהחמון הסוער. ואילו הטרגדיה של פרדריקה, שכל חייה היו בתוך המון של כוכבים ומפורסמים, היא שהחברים הרבים נטשו אותה בשקיעתה. איתן לא מגלה מי חבריו, אבל עושה רושם שהם מן הסוג שאפשר לסמוך עליהם גם ברע.

דובר משרד הבריאות הביא לידיעתי תוצאה אחת לחקירתו המיוחדת של אבי רז על טכנאי שיניים העוסקים באין מפריע בריפוי שיניים ללא רשיון ואשר נשלחים לקורס מזורז באוניברסיטה שאין בה בכלל פקולטה לרפואה, המקנה להם רישיון רופא־שיניים. מנכ"ל המשרד פרופ' דן מיכאלי פנה לאחר הפירסום לראשי בתיה"ס לרפואת שיניים באוניברסיטאות ירושלים ות"א, והודיע על כוונתו לקיים דיון בהסדרת ההכשרה של עולים חדשים אך ורק בבתיה"ס הקיימים לרפואת שיניים. "בלי שיתוף פעולה של מוסדותיכם לא יהיה מנוס מלאפשר לאנשים אלה מלהמשיך בקבלת הכשרה בדרך אחרת שהמשרד נאלץ להכיר בה עד היום", כותב מיכאלי. הוא מתכוון להכשרת מרפאים. אין שם מלה על הטכנאים העוסקים בריפוי ללא רישיון.

צ. לביא

תצלום השער: אנדריאה לאדאני, רקדנית ראשית בבלט גיור מהונגריה. כתבה בענ' 34–36.

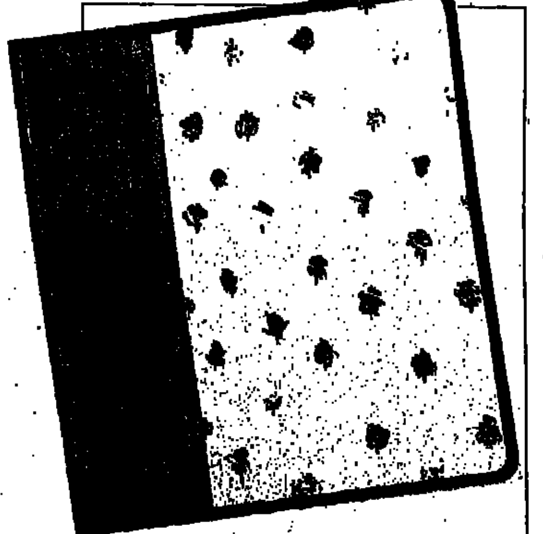
צוחק מי שצוחק ראשון

מציצנית שכמותך!

דודה, אמא אומרת שאת אוכלת כמו ציפור. להביא לך כמה תולעים?

הוא עדיין מאמין שזו תוכנית חדשה בטלוויזיה

כן, אמא... כן, אמא... כן, אמא... כן, אמא...



אוגדן טיולי סופשבוע

מערכת "מעריב" בשיתוף יחידת התיירות בהסתדרות לתיישבות של ההסתדרות הציונית העולמית והקרן הקיימת לישראל, פותחים בחלוקת האוגדן לשמירת דפי הטיולים המתפרסמים במוסף "סופשבוע". הקוראים המעוניינים מתבקשים לפנות אך ורק במכתב אל: -
מערכת "מעריב" ת.ד. 20010 תל־אביב מיקוד 61200, עבור "אוגדן".
האוגדן יחולק חינם וישלח בדואר.
הקוראים מתבקשים לא לבוא אישית למשרדי המערכת למטרה זו. פניות בעל־פה לא תיענינה.

מיסיס טי

בינוייה של ברברה טוכמן בפי בעלה. שיחה עם הסופרת האמריקנית הלא־בידיונית שרקחה מההיסטוריה רומנים רבי־מכר. השיא שלה ב"מצעד האיוולת" (שיצא בעברית ב"ספריית מעריב"), כרטיס הביקור לסכלותם של פוליטיקאים. היא מפתיעה: מלחמת לבנון מוצדקת, ולא מעשה אווילות.

מאת עפרה ישועה־ליית (ארה"ב) צילומים: פיטר לייט

ה יא אשה קטנה ואפורת שיער, עם עיניים עירניות, חכמות, ובלי גינונים מזוייפים של צניעות מעושה. „פשוט מקנאים", היא אומרת בנחת על כמה מהביקורות הצוננות, יחסית, שקידמו את ספרה האחרון "מצעד האיוולת" (TheMarch Of Folly) שיצא לאחרונה גם בעברית, ב"ספריית מעריב". החשוב הוא שהקוראים אוהבים אותו, והפכו אותו ל"בסט סלר" נוסף במחרוזות של הצלחות מסחררות פרי עטה של ברברה טוכמן; הצלחות שהדהימו, הרגיזו ובלבלו את עולם הספרות והאקדמיה גם יחד.

„בספר הזה גיליתי עקרון פשוט", אומרת ברברה טוכמן לאחר שמזגה לאורחיה תה בנוסח אנגלי מאוד שהביאה העוזרת על מגש עץ גדול, „ומה שמעניין כאן זה שאיש לא חשב על כך קודם". העיקרון שמדובר בו: מהלכים פוליטיים מכריעים בהסטוריה האנושית מוכתבים לעתים קרובות לא כתוצאה בלתי־נמנעת ממערכת נסיבות הסטוריות וסוציו־אקונומיות מסובכות, אלא הם תולדה של גורם פרוזאי ונפוץ להפליא: הטפשות האנושית.

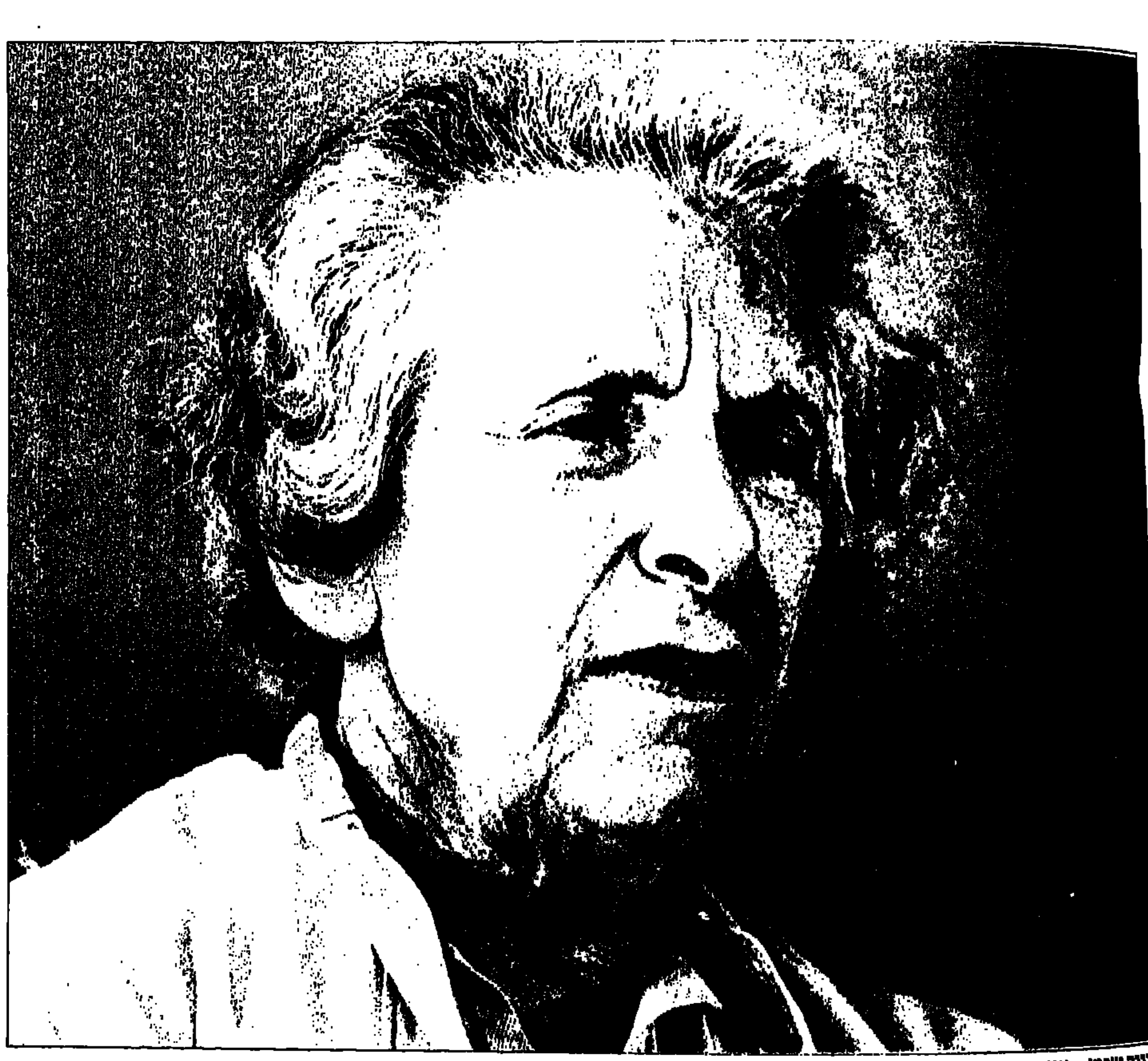
אנחנו מסבים בחדר האורחים הנוח והבלתי־יומרני בביתם הכפרי של הגברת טוכמן ובעלה, ד"ר לסטר טוכמן. הבית, לא הרחק מניו־יורק, היה פעם אסם, וכיום הוא בונגלו לבן שלצידו בריכת דגים קטנה ובריכת שחיה. מה שהופך אותו למיוחד כל־כך היא האחוזה שסביבו, הכוללת משטחי דשא, יער קטן, אגם גדול, גבעות וחורשות – כמאתיים דונמים לפחות. „אביה של ברברה קנה את כל האחוזה מאציל אנגלי בראשית המאה", מספר ד"ר טוכמן. האב, מוריס ורטהיים, היה בנקאי יהודי עשיר וחובב אמנות. מצד אמה של ברברה, ה"ייחוס" גדול לא פחות: האם,

„האמביציה האישית העצומה של הפוליטיקאים והמנהיגים היא שהובילה אותם בסופו־של־דבר אל כל החלטותיהם הרות־האסון".

אלמה מורגנטאו, היתה בתו של הנרי מורגנטאו, ממשפחת הבנקאים היהודיים הידועה. הנרי מורגנטאו היה דיפלומט חשוב בשנים בהן רק יהודים מעטים מאוד הגיעו לשירות החוץ האמריקני. הנרי מורגנטאו הבן, דודה של ברברה טוכמן מצד אמה, היה שר האוצר בקבינט של הנשיא רוזוולט בזמן מלחמת העולם השנייה (ונכנס להסטוריה בשל הצעתו להפוך את גרמניה המנוצחת למדינה חקלאית).

כשנקנו הארמות (ביחד עם בית האחוזה הגדול, שנהרס בינתיים), היתה קוס־קוב שבמדינת קונטיקט מקום הולם לבית נופש קייצי. כיום, במרחק של 50 דקות נסיעה מניו־יורק, היא כבר חלק מפרברי המטרופולין. הטוכמנים מחזיקים גם בדירתם הישנה בניו־יורק, אך ממעטים לבלות שם מאז פרש ד"ר טוכמן מהפרקטיקה הרפואית המשגשגת שלו.





ברברה טוכמן: „אני סופרת שהחומרים שלה הם ההסטוריה".

„לא מפריע לך להיות 'בעלה של' גברת כל־כך מפורסמת?", נשאל דוקטור טוכמן. „אני מניח שאלמלא היתה לי קריירה משלי, הייתי סובל מזה", הוא משיב בגילוי לב. „למזלי, כרופא מצליח ומנהל בית־חולים, היו לי מספיק הורמוניות לספק את האגו שלי".

הרופא החסון, שנראה צעיר בהרבה משמונים־ושתים שנותיו, נהגה, קודם ללגימת התה, להסיע אותנו לטיול קטן בארמות המשפחה ברכב ה"ג'יפ" הקטן שלו. הוא אוהב להראות לאורחים מזדמנים את המקום שבו החלה הקריירה הספרותית של רעייתו. כאם לשלוש בנות קטנות, היה הצורך שלה ב"חדר לעצמה" דחוף עוד יותר מזה של וירג'יניה וולף. „מיסיס טי", הוא אומר, בחרה בבקתה הקטנה שעל הגבעה הסמוכה לבית להתבודד בה מרעשם של בני המשפחה. הוא מציע לנסות אם מעלית הסקי הישנה המובילה לבקתה עדיין פועלת, אבל מיסיס טי אינה מתלהבת כלל מהנוסטאלגיה לימים שבהם עשתה את צעדיה הראשונים בתחום הכתיבה.

לא בדיוק צעדים ראשונים. עוד טרם נישואיה היתה העלמה ורטהיים פעילה בצורה היכולה לעורר קנאה בנשות־קריירה צעירות רבות גם בשנות השמונים. עם סיום לימודיה בקולג' יצאה ברברה לטלס הגדול: תחילה ליפן, שם בילתה שנה שלמה כשורת־מחקר, ואחר־כך לאירופה. נסיונה שם כלל דיווח ממלחמת האזרחים בספרד לכתב־העת "דה ניישן".

„איך זה היה, להיות בספרד בשנת '37, ככתבת צעירה?"

„שם דבר מיוחד", היא אומרת. „כל מי שחשב עצמו או לאנטי־פאשיסט נסע לספרד".

בשנת 1940 נישאה לרופא הניו־יורקי לסטר טוכמן – שהתגייס מיד גם הוא למאבק המלחמתי. בעוד לסטר מקים ומפרק בתי־חולים צבאיים בשולי שדות הקרב הגדולים של מלחמת העולם השניה, תרמה ברברה את חלקה בשירות המדינה. הידע שצברה על יפן נוצל בשירות הממשלה, והיא נשלחה להוואי, לבסיס פרל־הארבור.

רק אחרי המלחמה והולדת הבנות החלה לכתוב בבקתה שעל הגבעה. היתה זו ראשיתה של קריירה שלא רק הניבה שפע של ספרים מצויינים, אלא יצרה ז'אנר ספרותי חדש שבו אין לה הרבה מתחרים. „איך אני מגדירה את המקצוע שלי? אני סופרת שהחומרים שלה הם ההסטוריה", היא אומרת. טוכמן טווה את עלילותיה המרתקות בלי שום תוספות וקישוטים מן הדמיון. מסמכים הסטוריים, מחקרים, קטעי עתונות –

(המשך בעמוד הבא)

דחפי הגברים מושפעים מתוקפנות ואלכוהול

ה אם ייתכן שנשים בתפקידי שלטון יחזו נתונות פחות מגברים בתפקידים דומים לפגיעתה הרעה של האיוולת שמקורה בשחצנות ותאוות השלטון?

הגברת טוכמן מאמינה שיש בזה משהו: למרות ש„נשים אינן נוטות לאיוולת פחות מאשר גברים", הרי יתרונן בכך שחשובות להן פחות הראוותנות וחפגנת הכוח. גברים תמיד חשים שהם חייבים להוכיח את עצמם, לעומתם – „האינסטינקט הנשי הוא אימהי, בונה, מזין, ולא הרסני ותוקפני כמו האינסטינקט הגברי".

ברברה טוכמן הצליחה לחולל עם התאוריה הזאת מהומה לא קטנה, עליה היא מספרת בהנאה בלתי־מוסתרת. „הזמינו אותי ל'קוסמוס־קלאב' בוושינגטון, הם גם נתנו לי איזה פרס. אבל מאחר שזה מועדון לגברים בלבד, חשתי צורך לומר להם משהו על ההבדל בין גברים ונשים. בזהתשאה: אמרתי שבכל שאני יכולה לשפוט מההסטוריה, דחפיהם של גברים מושפעים בעיקר מתוקפנות ומאלכוהול'. זה גרם למהומה מרובה. אבל הם התרגזו עוד יותר כאשר הרשיתי ל'וושינגטון פוסט' לפרסם את נוסח ההרצאה".

„הם ממש יצאו מן הכלים. במאמרים ובמכתבים למערכת שהגיעו מכל רחבי המדינה כתבו שאני מסיתה, ומה לא. גברים מזדעזעים מאוד כאשר הם חשים שבסיס העליונות שבנו לעצמם מתחיל להתערער.

„נכון שנשים לא הצליחו להגיע לצמרת במספרים גדולים, ולא תמיד משום שגברים חסמו בפניהן את הכניסה. נשים בשלבים מסויימים של חייהן פשוט מוותרות על קידום לטובת המשפחה; ראי למשל את בתי, ג'סיקה מאתיוס: היא הגיעה לחיות עוזרת בכירה ליועץ הנשיא זביגנייב בז'זינסקי – ויום אחד קמה והתפטרה ממשרתה כי היו לה שני ילדים קטנים. תראי לי גבר אחד שהיה מוותר לטובת המשפחה על משרד מלא עוזרים וטלפונים אדומים!"

(המשך מהעמוד הקודם)

כל אלה הם החומרים מהם היא אוספת פרטי־פרטים בשקדנות של איש מדע – ורק אחרי־כן מרכיבה מהם פסיפס המצטרף לסיפור אנושי עוצר־נשימה.

את ספרה הראשון – "התנ"ך והחרב", הקדישה רווקא לשאלת ארץ־ישראל והיהודים. „זה לא היה מחקר על הקמתה של מדינת ישראל אלא על התהליכים שקדמו להחלטת האו"ם על החלוקה, בעיקר בארצות־הברית ובאירופה", היא אומרת.

היה זה ספרה השלישי, "תותחי אוגוסט" (גם הוא תורגם לעברית) שהקפיץ אותה למקום גבוה ברשימת רבי־המכר. הספר עסק בנסיבות שהביאו לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. הוא זיכה אותה גם בפרס "פוליצר" וגם בתחילת סימני האיבה כלפיה מצד ההסטוריונים "המקצועיים", שלא ראו בעין יפה את פלישתה של גברת בת ארבעים, שעזבה את הקולג' אחרי התואר הראשון, לתחום שהיה עד אז נחלתם של פרופסורים ודוקטורים בלבד.

ברברה טוכמן עצמה הופתעה מן ההצלחה הכבירה. למקטרגים היא שומרת טינה. כמו למשל ההסטוריון האנגלי אי. ג'יי. פי. טיילור, בעצמו מחבר של רבי־מכר פופולאריים במקצוע: „הוא בא למסיבה שערכו לכבודי המו"לים שלי בלונדון, והיה נחמד מאוד", היא מתלוננת. „זה היה במוצאי־שבת, ובבוקר יום א' התפרסמה ב'אובזרוור' הלונדוני הביקורת שכתב על ספרי – קטילה מוחלטת ומרושעת". ככל הנראה הוא אפילו לא טרח לקרוא את כל הספר: „הוא תקף אותי בחריפות על שהזנחתי לחלוטין את לויד ג'ורג'" (ראש ממשלת בריטניה בתקופה המלחמה). והרי יש בספר פרק שלם שמוקדש רק ללויד ג'ורג'. לבריטים יש מין זלזול תהומי כזה כלפי נשים אמריקניות...".

אכל האשה האמריקנית הזו חזרה להפתיע ולקצור הצלחות. "מברק צימרמן" (יצא לאור בעברית), "סטילוול והנסיון האמריקני בסין" (עוד ספר שזכה בפרס "פוליצר"), "המגדל הגאה" ו"מראה רחוקה" באו בזה אחר זה, ברווחים של שנים אחדות.

"מראה רחוקה" (A Distant Miror), ספרה הלפני־אחרון, קנה לה גם את הערצתם של הספקנים. בספר זה בחרה טוכמן לתאר דווקא את המאה הי"14, כאשר חוט העלילה המחבר את היריעה הרחבה של המלחמות, סכסוכי הדת, המגיפה השחורה, סבלם של המוני העם ושחיתותם של המעמדות העליונים שזור בקורותיו של אציל צרפתי נשכח. הסטוריון אנגלי פופולארי אחר, בארקלאף, התלונן שהספר „עשיר מדי, בלתי־ניתן לעיכול, כמו עוגת חג מולד". הציבור ציפצף והוכיח שהוא יכול לעכל את המירשם העשיר לתיאבון: הספר נמכר בקרוב למיליון עותקים, הישג בלתי־רגיל לספר הסטוריה על שלהי ימי הביניים.

טוכמן בחרה בתקופת המגיפה השחורה, היא אומרת, מפני שחשבה על העידן הגרעיני ורצתה להביא משהו מן האימה של החיים אחרי שואה אנושית קשה, על כל התוהו־ובוהו החברתי שלהם. מוסר השכל וביקורת חברתית הם חלק בלתי־נפרד של כל ספריה – למרות שהיא מתקוממת כשמכנים אותה "מוראליסטית" או מגלים בספריה כוונות חינוכיות: „אני רק רוצה להראות דברים. ב'מצעד האיוולת', למשל, רציתי להראות שלא תמיד פועלות מדינות לפי האינטרס העצמי שלהן".

"מצעד האיוולת" (פרק מן הספר פורסם לא מכבר ב"סופשבוע") הוא אולי הספר ה"חינוכי" ביותר שלה. אולי יש משהו בדברי אלה שמאשימים אותה בהגדרות „כלליות" מדי של התיאוריה החדשה שפיתחה, אבל קשה שלא להזדהות עם קביעותיה הנחרצות־לגלגניות.

„איוולת", היא מגדירה כפעולה מדינית המנוגדת לאינטרס הלאומי. מה יכול להיות פשוט מזה. בהקדמה ל"מצעד האיוולת" כתבה ביובש אקדמי שאיננו מסתיר את הקריצה בעין: „מיותר לומר שהמחקר הנוכחי נובע מהיותה של התופעה נפוצה בימינו". בספר, שיצא לאור בארה"ב לפני שנתיים, היא מנתחת שורה של כשלונות פוליטיים־אסטרטגיים מוחצים במהלך ההסטוריה המערבית, כשלונות שאפשר היה למנוע אותם בזמנם אילו רק חדלו מנהיגים ומקבלי החלטות לנהוג בטפשות ובאטימות־מוחין.

„במקרה של מלחמת לבנון, אינני רואה מקום לדבר על פעולה בניגוד לאינטרס הלאומי. עובדה שאש"ף הורחק, ומאז נחלש מאד".

בין אם מדובר בסוס העץ של טרויה או בהתנהגותו היהירה של המלך רחבעם בן שלמה, במלחמת הצוללות של הגרמנים או בהשתלשלות מלחמת וייטנאם, הקורא מקבל ריווח גדוש פרטים צבעוניים על האירועים ההסטוריים בצירוף ניתוח חד־עין של האלטרנטיבות שהוזנחו – לאסונם של כל הנוגעים בדבר. "תיאוריית הסכלות" היא מסוג הגילויים החכמים שאפשר רק להתפלא כיצד לא חשבנו עליהם קודם. האיוולת, סבורה טוכמן, היא לא רק גורם מרכזי ועיקרי בקביעת מהלכם של ההסטוריה ומאבקי־הכוח: לעתים קרובות היא גם תוצאה של המאבקים האלה.

„רק כשסיימתי את העבודה", היא מספרת, „ראיתי שבכל אחד מהמקרים, האמביציה האישית העצומה של הפוליטיקאים והמנהיגים היא שהובילה אותם בסופו־של־דבר אל כל החלטותיהם הרות־האסון. הצורך להיצמד לכוח בכל מחיר הוביל אותם להתעלם מן העובדות". מקובל וידוע, היא אומרת, שהכוח המצטבר בידיהם של יחידים וקבוצות מוביל בקלות לשחיתות, לאובדן ההגינות והיושר. אבל מתברר שהכוח מביא גם לאובדן השליטה על השכל הישר: השליטים שוב אינם מסוגלים לשקול דברים לגופם, והכל נהפך לפועל־יוצא של מאבק העוצמה הפנימי וה"אגו" הנפוח.

ברברה טוכמן הקדישה כמעט את מחצית הספר להתמודדות עם הפרשה האומללה של המעורבות האמריקנית בוויטנאם. היא מוכיחה -- בבהירות שהופכת את הספר לקריאת־חובה לכל מי שרוצה להבין את הטרגדיה האמריקנית ההיא – שבכל שלב של העמקת המעורבות האמריקנית והגברת שפיכות הדמים המיותרת אפשר היה לשים קץ לאסון, אילו רק היו מעצבי המדיניות בוושינגטון מוכנים להסיק באומץ את המסקנות מהנתונים שהיו בידיהם.

והיא מצליפה בלשונה באחראים להידרדרות, שבחרו באופציה של "אטימות המוחין". למשל – כשר החוץ בימי איזנהאואר, ג'ון פוסטר דאלס (הזכור שלא לטוב גם בישראל בשל התערבותו במלחמת סיני): טוכמן מתארת אותו כבן למשפחת כמרים ומיסיונרים, שרבקו בו „הקנאות והצדקנות שקשרים אלה מטפחים, והוא אף לא התנזר, בהיותו מנהל מגעים רשמיים, מהתנהגות של נוכל" (ציטוט לפי הנוסח העברי בתרגומו של יוסף אשכול).

או הנשיא לינדון ג'ונסון: „בהיותו מורגל זה זמן רב לשקרים פוליטיים, שכח... כי המשרה שבה הוא מחזיק עתה היא בקטגוריה אחרת"...

בשיחה היא מגלה כבוד מועט מאוד גם לאישים שהיו לאגדה בחייהם כמו ג'ון פ. קנדי: „אף פעם לא חשבתי שהוא היה משהו כל־כך מיוחד", ולהנשיא רייגן, שהוא בעיניה "חלקלק" ואינו יודע דבר על הנושאים החשובים באמת.

שניהם דוגמה למה שקורה, למרבה הצער, בתהליך הדמוקרטי בארצה: „בפוליטיקה האמריקנית, כיום, הרגש הוא על איסוף כספים ועל פרצופים יפים", היא קובלת. „הבוחרים אינם יודעים דבר על הנושאים האמיתיים. אדם כמו רייגן הוא אידאלי: הוא נראה כל־כך נהדר בטלוויזיה, מקרין רצון טוב, ואיש אינו שואל מה באמת המצע המדיני שלו".

■■■

זכאן המקום להתוודות שבצאתי לפגוש את הגברת טוכמן, שללשונה החדה ולעינה הביקורתית יצאו זה כבר מוניטין עולמיים, הנחתי שיהיה לה מסר חד־משמעי גם במה שנוגע להחלטות הפוליטיות הנחתכות במדינת היהודים. אחרי הכל, היא ביקרה בארץ פעמים אחרות, התקבלה בכבוד גדול ונפגשה כאן עם מעצבי המדיניות. את "מצעד האיוולת" שלה קניתי בשנה שעברה בתחנת הרכבת של פרנקפורט, ותוך קריאה שוכנעתי שאפשר וצריך להוסיף לו כפרק נוסף את "דו"ח מעריב" על מלחמת לבנון.

ידעתי, אמנם, שטוכמן היתה בין אנשי הרוח היהודים שיצאו למתקפת־נגד (מוצדקת בהחלט) על אמצעי התקשורת האמריקניים בתקופת ההסתבכות הישראלית בלבנון. אבל לא ציפיתי שהיא תרתע כל הרהור או ערעור על תבונתם של מארגני המלחמה הזו. היא הפתיעה, ועוד איך. „במקרה של מלחמת לבנון, אינני רואה מקום לדבר על פעולה בניגוד לאינטרס הלאומי", היא אומרת. „עובדה שאש"ף הורחק מלבנון, ומאז נחלש עד מאוד. כוחו ירד בזירה הבינלאומית, וזה הרי הישג למדיניות הישראלית".

„אינני יודעת מספיק על התנאים הצבאיים ששררו אז", היא מוסיפה בזהירות. „אבל אני יודעת שישראל סבלה מספיק מההתקפות של אש"ף. ואם הדרך היחידה לגרש את אש"ף היתה להפציץ את בסיסיו בלבנון, היו הישראלים חייבים לעשות זאת. נכון שזה היה אכזרי כלפי התושבים באותם בסיסים ומחנות, שכן לא היתה אפשרות לפנות אותם משם. אבל כלום היתה ברירה?".

היא אינה בקיאה בפרטי "התוכנית הגדולה" ו"התוכנית הקטנה", או בבעיות הפלגים הלא־אש"פיים שגרמו (וגורמים) בלבנון צרות לא פחות גדולות. בכלל, היא מאמינה ש„ממילא אין עם מי לדבר", היות ש„עד כה לא הראו הערבים שום סימן שהם מוכנים להידבר עם הישראלים". גם על ההתנחלויות היא לא תגיד מלה רעה. קשיחותם של הערבים היא תירוץ מצויין, היא זוכרת היטב את שלושת ה"לאו"ים" של חרטום. אבל כאשר מעלים בפניה כמה עובדות דמוגראפיות עדכניות, היא מפגינה דאגה מהסיכוי לרוב ערבי אחרי שנת אלפיים בארץ־ישראל השלמה. „באמת נכון, שיעורי הילודה שלהם כל־כך גבוהים", היא מהנהנת בראשה בעצב.

בתנאים הקיימים, היא לא תכריז על כוונות סיפוח יהודה ושומרון כעל "איוולת" על־פי דוקטרינת טוכמן. התשובה הסופית שלה בנושא זה יפה מאין כמוה לסבתא יהודיה אמריקנית מניו־יורק: „לא הייתי רוצה להיות במקומם של מנהיגים ישראליים... ההכרעות כל־כך קשות". ■

ללמדכם שגם באיוולת, הכל יחסי.

המקרה של רחבעם

מקרהו של המלך רחבעם שבאיוולתו גרם – לפי התנ"ך – לפיצול ממלכת ישראל ולאובדן הישגיהם של דוד ושלמה, מופיע בראש רשימת האווילויות ההסטוריות ב"מצעד האיוולת". על מקרה רחבעם למדה ברברה מבעלה ד"ר לסטר טוכמן, בן לבית יהודי אורתודוכסי שהוריו היגרו לאמריקה מבוקובינה.

ד"ר טוכמן אפילו נשא דרשה על פרשת רחבעם בבית־הכנסת בו הוא חבר. הוא ערך רשימה גדולה של כל האסונות שהיו נמנעים אלמלא העליב המלך הצעיר וקל־הדעת (בספרה מכנה אותו טוכמן "שחצן וטיפש") את זקני ישראל, ואיים ש„ייסר אותם בעקרבים". „יתכן שבית־המקדש הראשון היה קיים עד עצם היום הזה וישראל מעולם לא היו גולים מארצם אלמלא אבדו עשרת השבטים – והם הרי אבדו רק בגלל חלוקת הארץ".

ד"ר טוכמן אוהב לבקר בבית־הכנסת בעיירה גריניץ' הסמוכה לקוסיקוב. „זה כמו חזרה לדברים שעשיתי בילדותי. וחוץ מזה אני עוזר לקיום מניין". המניין, הוא מוסיף, לא היה קם אלמלא הורשו גם נשים להתפלל בציבור בבית־הכנסת הקונסרבטיבי בגריניץ'.

ברברה טוכמן אינה מגיעה לסייע ל"מניין", אבל היא לא תחמיץ, גם השנה, את ראש השנה ויום הכיפורים. „לשמוע 'כל נדרי' – זו תמיד היתה מין אופנה בבתים יהודיים משכילים", הם מסבירים.

של
חברות
ובת של
בוי. ילדות
חותן עשיר,
שה את ההון
טיילים בסיני.
אוהב להיות
תו השניה הם
ירות נפרדות.

מאת דבורה שפירא
צילומים: אירית זילברמן

(המשך מהעמוד הקודם)

הכ״חלשה אצלנו. עד היום אנחנו לא מופיעים בשום ספר טלפונים ישראלי. כשנופיע, נרשום רק שם החברה, בלי שום הסברים. הולך לנו גם כך. לחברות ישראליות מהסוג שלנו – וכאלה אפשר למנות על יד אחת – קל לחדור לשווקים של ארצות מתפתחות ובעלות מישטרים לא־יציבים. אולם אנחנו הלכנו בדרך הקשה: חדרנו לשווקים של אירופה ואמריקה".

איתן רילוב מנהל את ענייני החברה בישראל. אם דבקה בו תווית של "יצואן גורילות מצטיין" הוא היה רוצה לנער אותה מעליו. לא הכשרת מאבטחים ושומרי־ראש היא עיקר עבודתו אלא חקירות כלכליות למען חברות ישראליות מובילות. ויש גם חקירות מסוג אחר. „מדובר בעבודת בילוש מייגעת המשתרעת על־פני יבשות שונות", הוא אומר. לא מכבר ניהל חקירה מסועפת לבקשתו של ד"ר סנדו שיינפלד, ראש המעבדות בקופת־חולים המאוחדת בירושלים. הוא ביקש לאתר את אשתו, דינה, ביולוגית, שנעלמה עם שני ילדיו. החוקרים גילו כי לאשה היה מאהב – סוחר ערבי מחברון – והם נמלטו למרוקו דרך קפריסין, אחרי בילוי בן ששה שבועות במלון הפאר "ניקוסיה פאלאס". למרוקו נכנסו עם דרכונים ישראליים. החשבון התפוח של המלון, כרטיסי הטיסה לארבעתם והוצאות שהייתם במרוקו – שולמו על־ידי בית המלוכה המרוקני, כהוראתו של האמיר טארק בן־עזיז, יורש העצר, אחיו של פאהד מלך סעודיה. בינתיים, הערבי היגר לאוסטרליה. האשה חזרה לישראל. אבל זה רק החלק העשירי של הסיפור, הקצה החשוף של הקרחון.

ו

בכל זאת, הם מייצאים גם "גורילות", לאבטחת שלומם של מיליארדרים ברחבי תבל. בלי להזכיר שמות, כמובן. סודיות היא שם המשחק. מאבטחים גם את משפחותיהם, את בתי העסק, היאכטות והמטוסים הפרטיים שלהם. נתיבי התנועה היומיומיים שלהם נבדקים ונסרקים בשבע עיניים לפני שהנהג מתניע את המכונית המשוריינת של בעל־הבית. הם מאתרים את האנשים המתאימים (לרוב בעלי רקע ונסיון במערכת הבטחון), מכשירים אותם למשימות המיוחדות, מתכננים את שיטות האבטחה ועוקבים אחרי פעולתם. הם מתמחים גם בחילוץ פוליטיקאים ממישטרים מתמוטטים. אפשר רק לדמיין: מטוס פרטי נוחת באישון־ליל באמצע של שום־מקום, וקולט את את האח"ם לשעבר עם בני משפחתו פלוס חלק מהנכסים הנזילים, במזומן או במטבעות זהב ותכשיטים.

פינוי חרום מהיר של חברות כלכליות מארצות בעלות מישטרים רופפים, גם זה תחום ההתמחות שלהם. „תיכנון הפינוי כולל מילוט האנשים והשמדה או סילוק מהיר של המסמכים", הוא אומר. אבל הסימפטיה של רילוב נתונה דווקא לאותם סוגים של אבטחה הנמצאים מחוץ לשדה האש: איתור הבטן הרכה במנגנונים ובשיטות העבודה של חברות כלכליות גדולות בחו"ל ובארץ, אשר עלולה להסב להם נזקים כספיים. זה אומר גם בדיקה יסודית של העובדים ואיתור חולשות שיפגעו בנאמנותם ובמהימנותם. לא מכבר איתרו חוליה חלשה בבנק שוויצרי אותו נישכרו לאבטח: „גילינו כי תהליך העברת הכספים בטלקס איפשר לפקידה לשחק עם ההעברות ולשנות את מעני התשלומים. הביקורת שהיתה קיימת בבנק נפסקה ברגע בו ניתנה הוראת ההעברה לפקידה".

גם מלון בשוויץ שכר את שירותיהם כדי לגלות בעוד מועד אורחים המתחמקים מתשלום, מבלי שהאורח יחוש שעוקבים אחריו. הוא מסרב להכנס לפרטים שיחשפו סודות מקצועיים, ומוכן לגלות רק שהחברה שלו, בעזרת מומחים לדבר, הרכיבה פרופיל ממוחשב של האורח־הלא־משלם, ועל־פיו פיתחה מורל עבודה המאפשר מעקב סמוי אחר חשודים, ומונע את התחמקותם.

כמה כסף הם גורפים מכל זה?

„כולנו חיים לא רע. מרוויחים משכורות סבירות. בסך הכל, אנחנו מכניסים הרבה מטבע זר למדינה. עובדה, אפילו בנק ישראל אישר לנו הקמת חברה בארה"ב. אבל את המרצדס, שכולם מדברים עליו, קניתי מכספי הפיצויים שקיבלתי עם פינוי סיני וחיסול העסקים שלי".

בשלוש־עשרה השנים שלו בסיני היו לו עסקים לא רבים, אבל מכניסים. את ההון שלו הוא עשה במדבר, אחרי שהתחיל כמעט מכלום. „באותם ימים היה צריך הרבה חזון ודימיון לפתח עסקים כאלה", הוא אומר, „קיבלתי מצה"ל היתרים רבים בסיני. לאף אחד לא היו אז פיצויים בראש". בפיורד, בדרך לראס בורקה, היתה לו חנות ומאחוריה הקים לעצמו בית מגורים, תחנה לאורחיו הרבים, ידידים והרבה נשים.

ש

נתיים לאחר הפינוי התחילו חברים להתעניין מה הוא מתכוון לעשות בכספי הפיצויים הרבים שנפלו לידיו. עדיין לא ידע. הוא גישש. במעורפל סבר ש„מדינת ישראל טובה בחקלאות ובביטחון". דני יששכרוב, ידיד ותיק שעבר בפיורד והיה מאורחי חנות־ביתו, התחיל לגלגל איתו רעיונות אל תוך הלילה. כך נולדה חברת היועצים לאבטחה. כעבור שנתיים הצטרפו אליהם איתן רוזן וליאור צוקר – כולם ביטחוניסטים עם קבלות. היום מועסקים בחברה 30 מיקצוענים.

הצניעות איננה המחלקה שלו. המרצדס הלבן, אורח החיים הלבדי, הנוורות, הנשים בחייו, הגוף החטוב והשמור – כולם ביחד וכל אחד "מעלים את הסעיף" לאנשים רבים.

רילוב: „לא מעסיק אותי אם מקנאים בי או לא. ואני לא מקנא באחרים. במה אני כן מקנא? למשל, תמיד קינאתי בוירטואוזיות פיזית: במחליקי־סקי מיקצועיים וברקדני בלט. היום אני יודע שכדי להחליק טוב, צריך להוולד בארץ אחרת. גם רקדן בלט כבר לא אהיה. לפני כמה שנים החלטתי בכל זאת לנסות. למדתי במשך שישה חודשים ריקוד מודרני. גאון גדול לא הייתי. אולי היה לי סיכוי לו הייתי לומד לרקוד בגיל חמש ולא בגיל ארבעים ומשהו".

כשהיה בן חמש היה הבלט חלום שלא התגשם. הוא גדל בבית סבו וסבתו בנהלל, וישישות הכפר שהזדמנו לשם דיברו על בלט והתרפקו על זכרונות הבולשוי. אולי ראו את הלהקה הרוסית במו עיניהן, ואולי רק ראו אותה בדימיון. מכל מקום, „מי שלא רק דיבר אלא גם עשה זאת והלך לרקוד בלט – היה נחשב באותם ימים למה שאנחנו קוראים היום 'עליז'".



איתן במכון הבריאות: הגוף החטוב, הנשים והחיים ... שלו את הסעיף.



מבנים בחוות מקורה: איתן היה שם על הסוס אבל נתנה יותר לטוס ולצלול.

איתן היה מתגולל בבית ההוא על הריצפה, בין שני הנסורת שהיו מפוזרים עליה לספיגת רגבי הבוץ, וחי מן החום שהרעיפו עליו סבא וסבתא. כשילדי הכפר היו משחקים בחוץ בכדורגל, היה הוא מתבודד בבית וקורא ספרים. הילדים היו מלגלגים עליו, והוא היה אוטם את אוזניו, בוכה בפנים, ומאלץ עצמו להמשיך לקרוא. עושה עצמו כמי שלא איכפת לו. „גדלתי לבד, אם כי בסופו של עניין זה עבד לטובתי. אדם נולד לבד ומת לבד. סביר להניח שגם היום אני רוצה להיות לבד, כי כך גודלתי ורק אני הוא התיראפיסט הכי־טוב של עצמי".

והיכן היו אבא ואמא? התגרשו. מאביו יש לו זכרונות מעורפלים. וולודייה – או וָוה, כינויו המקוצר – היה גבר יפה, שופע כריזמה, שבא ויצא כחטף מבית של סבו וסבתו ונעלם לתקופות ארוכות. „כל הזמן היה עסוק בענייני מילחמות, תמיד היה חגור אקדח". הדודות של איתן זוכרות שהיה איש נעים להתרועע, גבר של נשים, שהיה שר שירים רוסיים ומוכש לבבות. יום לאחר שהתמנה למפקד רמת־רחל במילחמת השיחרור, נהרג בידי צלף. איתן היה אז בן שש.

א

מא רחל, דקיקה, יפה וחומקת מבין האצבעות, התגייסה במלחמת העולם השניה לחיל־הנשים של הצבא הבריטי. „מעולם לא דיברתי איתה על שהזניחה אותי", הוא אומר. המידבר המערבי, קהיר ואלכסנדריה, היו מיפלט בטוח ומעניין לגרושות צעירות, באותה תקופה. הקטע המסויים של גירושי ההורים, כטרם נרצח אביו, לא ידוע לו. הדודות שכנות למלא את החסר בפרטים עסיסיים. לא רכילות, חס וחלילה. רק קווים לדמותה של האם העצמאית והחריגה הזאת, לטעמן. רחל היתה באה ונעלמת לתקופות ארוכות. איתן זוכר אותה נוהגת כאמבולנס או במקדיזל לקהיר ובחזרה.

אחרי מלחמת השחרור, כשהיה כן שלוש־עשרה לקחה אותו האם מנהלל למעונות עובדים א' בתל־אביב, שיכון הצמרת בקצה שדרות נורדאו, אתר סנובי במונחי הימים ההם, שבו התגוררו ראשי מפא"י ההיסטורית, כמו גולדה מאיר, עקיבא גוברין ומרדכי נמיר. גם אברמל'ה ("בייגה") שוחט, היום ראש עיריית ערד, גדל שם. „אבל אז הוא היה סתם ילד שמנמן שלמד איתי".

גם אז לא היתה לו אמא במשרה מלאה. שוב היתה חומקת מבין האצבעות, יוצאת בשליחות הסוכנות למרוקו, ועובדת לסירוגין במישרד־החוץ וכמזכירתו של יגאל ידין. הוא התגלגל להיות ילד מוסדות, ואת אמו ראה לעתים רחוקות. איתן, ילד מופנם, למד מוקדם מאחרים כי עליו לסמוך רק על עצמו ועל חושיו המחודדים. כאשר שלחו אותו לבית־הספר הימי בחיפה, התמרד והסתלק כעבור שנה לאחר שנפשו נקעה מאווירת הפנימיה. הוא הלך ללמוד לבחינות בגרות אכסטרניות. חיי החברה שלו היו בקבוצת ה"שכטריסטים" של בית־הספר הריאלי, החוג שהוקם בהשראתו של ד"ר יוסף שכטר ועסק באכזיסטנציאליזם. „סארטר הלך אז עם כל דבר. כולנו הסתובבנו עם האף למעלה. חשבנו להקים גרעין. מאחר שהיו חסרים אנשים, התחלנו להדריך בקיבוצים, בעיקר בכפר־גילעדי, משם גם סחבנו את התיכות".

הרומנטיקה הזאת גוועה בתקופת הנח"ל, כשהגרעין שלו נשלח להכשרה בקיבוץ רמת־רחל. הוא חש איך נסגר מעגל בחייו, ולא רק בגלל המקום שאביו נהרג על הגנתו. „היה לי משבר שם. כולם דיברו על חברות, על ערכים, על יצירת חיים משותפים. אבל בפועל נשארו כולם כפי שהיו. בגיל 18 הגילוי הזה גורם לך שוק". הוא החליט להתמסר לרוני סלומון, אהבתו הראשונה שהתלקחה אצל ה"שכטריסטים".

הרוחות במישפחתו סערו כשהגיעו השמועות שאיתן נפל לבור של שומן, שהוא יוצא עם הבת של עורך־הדין יעקב סלומון. כשהיו הקרובים חולפים ליד הווילה הענקית „של האבא שלה", במרומי הכרמל, הם עסקו באומדן העושר של החותן לעתיד, והנחת שיועבר לחתן המיועד. אבל הראש של איתן, לאחר שנשא את רוני לאשה, לא היה בעולם העסקים והנכסים. הרומנטיקה חגגה גם אחרי ההלם של רמת־רחל. רקדן הבלט המתוסכל מילדות חלם עכשיו להיות קאובוי.

הוא שם עין על חוות מקורה הסמוכה לחיפה. „רצינו לעשות משהו אחר, שונה, וזה היה מקום מטריף ביופיו" – הוא מתאר את החווה שהיתה שייכת לעורך־דין ערבי, מחמוד אל־מעדי. מעדי היה שיכור מועד, וסופו שאולץ למכור את המקום לקרן הקיימת לישראל. יעקב סלומון, שניתפס לחלום הרומנטי של הזוג הצעיר, החליף עם הקק"ל את חוות מקורה, בשטח אדמה שהיה שייך לו בטבעון. כשהגיעו לחוש את המקום עם רענן וייץ, ראש המחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית, קידם את פניהם גל־עד של בקבוקי עראק ריקים.

ב

תוך פרק זמן קצר שופץ המיבנה והפך לווילה יפהפיה. לצידו גידלו עדרי בקר שנקנו בכפרים ערביים. איתן היה על הסוס, משגיח על העדרים. פעם טס לקניה לקנות עדרים נוספים, אולם תנאי־הסגר נוקשים של משרד החקלאות חנקו את העיסקה. כפיצוי רכש לביאה צעירה אותה גידל על תקן של כלב־שעשועים במשך שנה וחצי.

הרכילות המישפחתית מאזכרת, כי לא עבד קשה. היה לו זמן פנוי ללמוד טייס וצלילה, וזה הרתית את דמם. לאחר שקרא את "עולם הדממה" של קוסטו, נידלק על הרעיון, רכש ציוד צלילה וירד לאילת. ללא הדרכה צלל לעומק של 30 מטרים. מאוחר יותר רצה מטוס פייפר פרטי. החותן העשיר הציע לרכוש את הצעצוע. איתן סרב, כמין חוש נבואי, וקנה את המטוס בכספו הפרטי.

זה קרה בסוף עונת האהבה, שהיתה בעיניו סיבה טובה להתגרש מרוני סלומון. „פשוט התגרשנו מחוסר אהבה. אני לא מוכן לחיות עם אשה שאני לא אוהב אותה. עם כל הפרקטיות שלי, אני רומנטיקן חסר־תקנה. גם לא יכולתי לסבול את חוסר העצמאות הכלכלית שלי אצל משפחת סלומון. זה לחץ עלי. מצד שני, רוני היתה נהדרת. היא אמרה לי: 'אני אלך איתך לכל מקום בלי כסף, בלי כלום', אבל זה היה בסוף, אחרי האהבה".

בן עשרים ושמונה, עם רכוש המסתכם בצרור בגדים ומטוס פייפר, הוא עזב לתמיד את חוות מקורה, את האשה ושני בניו, הקים בית־ספר לטייס בחיפה ובהרצליה, רכש מטוס נוסף ובארבע השנים הבאות היה מדריך־טייס. ואז פרצה מילחמת ששת הימים, שהחלה את ההילולה הגדולה בחייו. מרחבי סיני הלהיבו בעיתוי הנכון את הרימיון העסקי שלו, והחיים שזרמו מאותו יום בו ירד לראשונה למרחבי המדבר, היו משוגעים לחלוטין.

הוא פתח תחנת דלק באל־עריש, וכשגבר שיטפון המטיילים הוסיף לה מיסעדה. היתה לו תחנת דלק נוספת בג'בל ליבני. כשבנו את ק' נרילב, הוא סיפק דלק, שירותי מזון ומלון לקבלנים ולפועליהם, והתחלק איתם במיליונים שגרפו מפרוייקט הביצורים הענקי. כשהעמיק צה"ל את אחיזתו בחצי האי, הקים שם איתן מיפעל לתפירת אוהלים ורשתות הסוואה בו עבדו 150 פועלים. אבל הפנינה שלו היתה בפיורד, בדרך לאתר הצלילה של ראס־בורקה, שם פתח מיזנון וחנות מזכרות לתיירים, מאחוריה, כיחידה אחת, בנה דירת מגורים קטנה.

„כל העולם עבר שם. באו, ישבו, שתו. והיתה גם רשימה של תיכות, עד להתביתות שלי עם ריאנה, אשתי. מיום שהקמתי את העסקים בסיני חשבו שאני

(המשך בעמוד 32)

„גדלתי לבד, אם כי בסופו של עניין זה עבד לטובתי. אדם נולד לבד ומת לבד. סביר להניח שגם היום אני רוצה להיות לבד, כי כך גודלתי ורק אני הוא התיראפיסט הכי־טוב של עצמי".

מלכה בלילה

פרדריקה סגל. היסטוריה תל־אביבית מסוג מסויים. שם שלא יאמר הרבה למי שחושב שרפי שאולי המציא את חיי הלילה ולבני הדור שנולד אל "ליקוויד" ו"דן". פרדריקה ודוב סגל היו שנות ה־60 העליזות. המון זוהר. חלקו מזוייף, חלקו אמיתי. עד שהקימו את המקומות שלהם היתה תל־אביב נרדמת בעשר בלילה. להיכן שהלכו, נגרר אחריהם שובל של אמנים ודיפלומטים, קציני־צבא ועתונאים, מפורסמים, עשירים, חשובים. דוב כבר איננו. פרדריקה, בביתה היפואי, עם דוברמן צמוד, "היה לבד, ומשתכרת לבד".

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילומים: שמואל רחמני

פרדריקה סגל. פרק בהסטוריה תל־אביבית. ימין רחוק: עם בעלה, דוב סגל ז"ל. במרכז ולמטה בביתה שביפו. עם דוקסי, שומר־ראש צמוד, תוקפני וקנאי.

שומר הראש שלה הוא דוברמן צעיר, בן שישה חודשים. דוקסי הוא חייתי, מתוח, תוקפני. מאוד קנאי לה. לא נותן לזרים להתקרב לשער הבית. בעצם, הוא גם לא כל־כך רגיל שאנשים נכנסים לבית. היא מחזיקה בכוח את הרצועה שבה הוא קשור. רעמת השיער הכתום שלה מסתירה את העיני־ים. הגופייה המאוד־צמודה מתרוממת. העקבים הדקים, הארוכים, מחליקים בקלות לאורך הרצפה. הקולות שהיא משמיעה באוזני הכלב, גבוהים וצורמניים, אינם מועילים. הוא עדיין מתוח.

אנחנו יושבות יחד. בכל פרק־זמן קצוב, כחצי־שעה לערך, פותחת פרדריקה סגל את דלת המקפיא, מנגבת בתנועה מהירה את טיפות הלחות הקרירות שנאספו סביב פחית חדשה, סגורה, של בירה, מעבירה את תוכן הפחית לכוס קריסטל גבוהה ומערה אותו לגרונה. גופה שרוע על הכסא ברפיון, הרגליים פשוקות. ביניהן, על מושב הכסא, מונח הראש המחודד של הדוברמן.

פתאום היא קמה. מתעקשת להראות את הבית. המקום הזה, בשבילה, הוא מקור לגאווה. שוכן באחת הסימטאות שחוצות את שדרות־ירושלים ביפו, ארמון קטן ששימש בעבר את הקונסוליה הצרפתית. סגנון מזרחי עם ניחוח שמרני־אירופי. פרדריקה עוברת בין החדרים במהירות עצבנית. תקרות גבוהות, עמודי אבן מפוסלים, רהיטים עתיקים, מסוגננים. כחדר של דוב, בעלה המנוח, מכסה שכבת אבק מרפים עמוסים של ספרייה. האמבטייה בכחול־טורקיז עשוייה פח, אוטנטית. בחדר־השינה, הכלב לא נותן להתקרב

(המשך בעמוד 17)



מלכה בלילה

(המשך מעמוד 15)

שה שלה, רובץ על הסדינים הלבנים, חושף ניבים.
פרדריקה חוזרת לכסא. יושבת. מתפתחת שלשיחה. מלה בעברית, שתיים באנגלית. בשיחה אין היגיון, קצת קשה לעקוב אחר קו המחשבה, היא מפגינה שמחה. צוחקת בקול רם מאוד. משפטים שמתחילים ולא נגמרים היא קוראת לו ומבקשת שיתנהג בנימוס. רוקסי ממשיך, היא תופסת ונושכת אותו בצוואר. הוא מגיב של תינוק. היא ממשיכה לנשוך, יותר חזק, עוזבת אותו. הוא בורח לספה שממול, יושב ולא מוריד ממנה את העיניים.

שתיקה, לגימה, משפט: "דוב לא רצה ילדים. אני רציתי. כל אשה רוצה. היום אני לא מצטערת. לשנייה טוב לי עם הכלבים".

- מרגישה בודדה לפעמים?

"תמיד". צחוק גדול.

- למה? כל החברים הרבים שהקיפו אתכם לא באים יותר היום?

"לא באים. לא יודעת למה. תשאלי אותם".

- את מתגעגעת לאנשים?

"על לי כשאני לבד".

- מה היה טוב בחיים שלך שאת זוכרת?

"תמיד שמתי את הכל על השולחן. בכל רגע. באף רגע לא חשבתי מה יהיה ברגע הבא".

- היום, כשאת מסתכלת לאחור, היית משנה משהו?

"הייתי חוזרת על הכל. בדיוק. גם להתחתן עם דוב, גם לא ללדת ילדים, גם לגדל במקומם כלבים".

- אז מה את עושה עכשיו במשך כל היום?

"בעייה. זו תמיד בעייה. אני שותה בכל בוקר קפה בשוק. נוסעת לשם באוטובוס, אחר־כך הולכת לטייל באיזה מקום שמתחשק לי".

- לבד?

"כן".

- היית נהנית יותר לאכול יחד עם אנשים?

"כן, אבל אני לבד".

- את מרוגזת עליהם, על כל אלה שלא באים?

"אני לא מרוגזת עליהם. אין להם מה לתת. בכלל לא. כשאני מטלפנת אליהם, בדרך־כלל יש בטלפון שתיקה, אבל זה הכל. אני באמת לא כועסת, אבל ... כועס".

- דוב היה כועס עליהם?

"מאוד. אמר שכולם מנטרישים. אמר לי להפסיק לתת".

- מה נתת?

"הכל שלה נשנק. "הכל – כל הזמן. גם כסף. מתי שיש לי, אני נותנת. בלי חשבון".

- איך חייתם את ודוב יחד, מה היה ביניכם לקראת הסוף?

"חיינו. לא דיברנו על המוות".

- איך היה הסוף שלו?

"הוא התאכזר. אנשים לא יודעים את זה. הוא לא רצה לחיות יותר ככה".

- איך ככה?

"עם המחלה. והבדידות".

- מה קרה כשאת כאן לבד?

"אני חיה כאן לבד ומשתפרת לבד".

- מתי את שותה?

"כשטוב לי. כשרע לי אני שותה רק קפה. סקוט פיצג'רלד אמר: כשאני פיכח אני לא רוצה לראות אף אחד. כשאני שיכור – אף אחד לא רוצה לראות אותי".

- לאורך כמה זמן נמשכת התקופה הטובה?

"קצרה. מאוד קצרה".

- איזה שינוי היית רוצה היום, עכשיו?

"עוד שני דוברמנים".

- מה את עושה בלילות?

"רואה טלוויזיה והולכת עם רוקסי לישון".

■■■

פרדריקה סגל. כמעט פרק בהיסטוריה. מרוכז בשנות השישים העליזות של תל־אביב. המון זוהר. היא בשמלות ארוכות, צמודות, תסרוקות משתנות,

"דוב לא רצה ילדים. אני רציתי. כל אשה רוצה. היום אני לא מצטערת. לשנייה לא. טוב לי עם הכלבים".

מחשופים נדיבים, תנוחות פרובוקטיוויות. ברקע תמיד גברים, הרבה. שמות מפורסמים. שייקה אופיר, חיים טופול, אורי אבנרי, שמוליק קראוס, דיפלומטים, שגרירים, קציני צבא בכירים, כוכבים, זמרים, סתם עשירים. בכל כמה ימים תמונה בעיתונים. מחובקים־מחייכים־שמחים.

פרדריקה ודוב סגל. צמד ארכיטקטים. שניהם הגיעו לכאן מרומניה. שותפים למקצוע ולחיים. הוא בן למשפחה ציונית שהתגייס לפלמ"ח מיד לאחר שהגיע לארץ, גדל והתיידד עם דן בן־אמוץ, עמוס קינן ושאול ביבר. לאחר קום המדינה יצא ללמוד אדריכלות בפאריס. לפרנסתו ביים סרטים כחולים וגם עסק בדוגמנות. מאוחר יותר, בארץ, ניסה לביים מחזה אירוטי בשביל המפיק ששון שבתאי.

דוב סגל, לאחר ארבע שנות לימודים בפאריס, פגש כאן את פרדריקה ויחד הם פתחו משרד לעיצוב ברחוב מאז"ה. את מסיבת החתונה שלהם סיים דוב בשבע בבוקר, על ספסל בשדרות רוטשילד. בשבע בערב בכל יום, לאחר שעות העבודה, היתה מתחילה החגיגה בחדרי המשרד שברחוב מאז"ה. מסיבות עד הבוקר לבוהמה ולדיפלומטים. זה לא הפריע להם אחר־כך להמשיך את היום בעבודה, לעצב את דירותיהם של ראובן רובין, דוד אלעזר, גילה ויעקב אגמון, משרדי "אייר פראנס".

זה לא היה רק בית. זה היה מוסד. כל כוכבי השנים ההן שהגיעו לארץ נחתו אצלם. מארינו מאריני, אראמו, ז'ילבר בקו, שארל אזנבור, ריטה פאבונה, פראנק סינטרה. התקשורת היתה מעורבת. הסגלים כיכבו במדורי החברה, היו אהובים במיוחד על כותבי מדור הרכילות ב"העולם הזה". ארץ־ישראל העובדת כבר היתה בשלבי גסיסה. העיתונות גילתה את הרולצ'ה ויטה. לא ריכלו שם על סקס וולגרי, אבל מה שקרה במסיבות – שאז עדיין קראו להן "פארטי'ס" – נתן לגיטימציה להרבה פליטים.

היו ה"פארטי'ס" שאפרים אילין – מלך המכוניות הישראליות – היה נותן בחיפה, עם שף מיובא ושמפניה צרפתית. היתה גם יאכטה עם סיפון והים ברקע, וכולם נגעו בעדינות בכריכי מימרה כבר אמיתי וקוויאר שחור וזללו לוקוס ושרימפס. בפברואר חגגו את היומולדת של פוקה הירש, בשלושים ואחד בדצמבר חגגו את הסילווסטר אצל פרדריקה ודוב. חוגגי הסילווסטר של היום חייבים להרים כוס לכבודם: הם היו מי שמסרו את חוג הוה



שנות הזוהר. מימין לשמאל: פרדריקה סגל, דיצה חבס, ולזוורת' בארבור, אז שגריר ארה"ב בישראל.

כלוח החברתי שלנו.

עד שהופיעו פרדריקה ודוב על המפה, הצטמצם המושג בילוי לערב שירים סביב המדורה. כולם שמחו להצטרף לשינוי. להשתתף ב"פארטי'ס" של דוב ופרדריקה, פירושו להיות IN. ומי לא היה שם? חיים חפר, בן־אמוץ, דיצה חבס, "מלכת המים" יהודית מזרחי, יצחק ישר, ז'אן רור ופוקה הירש שהיפיפיות המתחלפות היו תלויות על זרועותיו כמו אשכולות ענבים. והיו גם יענקל'ה רכטר וניסים אלוני ויוסל ברגנר, ואת אורי אבנרי, שייקה אופיר, וטופול כבר הזכרנו?

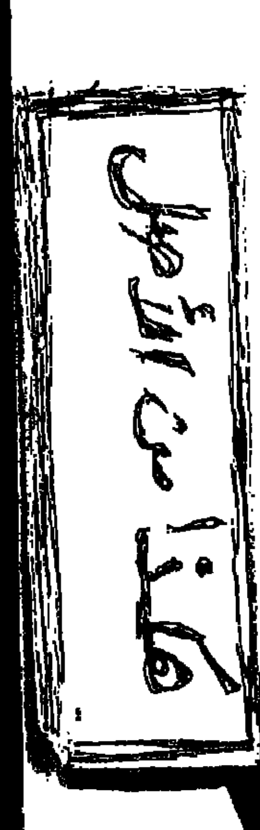
המסיבות שלהם נראו בערך ככה: החברים (ראה למעלה) הגיעו לאחר שעות המשרד. בקבוק היה ציוד חובה. היתה ארוחת־ערב שכללה קוניאק, וויסקי וסיר גדול עם כרוב חמוץ ונקניקיות. ישבו יחד עד חמש או שש וברוך־כלל קינחו בארוחת־בוקר באיזו מסעדה בחוץ. מהנשפים האלה מלילה עד בוקר נולדו גם יצירות אמנות. יוסל ברגנר, לאחר שהתפכח מאחת ההילולות, חזר לסטודיו שלו, גמר לצייר תמונה והניח אותה בשקט־בשקט ליד דלת הכניסה בביתם של פרדריקה ודוב. מחווה למקור ההשראה. עד היום היא תלוייה שם, בבית של פרדריקה.

כדי לקלוט את הגל שעליו רכבו הסגלים, צריך לשחזר את ההווי של סוף שנות החמישים וראשית השישים, העשור האחרון לפני הטלוויזיה. המהפכה הסקסואלית טרם פרצה. חיי־לילה נחשבו למשהו לא כל־כך מכובד. הם היו שייכים לפושעים או לבורגנים הקטנים שבאו לגרות את הפנטזיות שלהם – לפני השינה – בעזרת הופעות של חשפניות במועדוני לילה ביפו. תל־אביב של אז, כמו ירושלים וחיפה, נרדמה בעשר בלילה. פרדי ודוב היו הראשונים שתמיד ידעו לאן כדאי ללכת גם בשלוש בלילה. ולהיכן שהלכו – גוררים אחריהם שובל של בוהמים, מכלים מן הסוג החדש – הכבוד הלך אחריהם.

המסיבות החברתיות התמסדו עד כדי כך שהסגלים, כהמשך טבעי, החליטו להפוך את התחביב למקצוע. השנה: 1959. רוזי נתן, אשתו של אייבי, היתה שותפה. המיקום: רחוב יורדי הסירה פינת ירמיהו, פינה שנחשבה אז רחוקה ומוזנחת. עשרים־וחמש שנה לפני הרנסנס של האיזור הם פתחו שם מקום משלהם. למטה ישבו לשתות, למעלה היתה מוסיקה. כולם הופיעו. כלומר משה דיין, מוקה לימון, אלופים ועשירים, מפורסמים ומכובדים. וכמובן ברגנר, אלוני וכל הקבועים הוותיקים. פרדריקה הנהיגה אופנות חדשות. גם בלבוש. התחילה להופיע רק בשמלות ארוכות כשהרחוב כבר היה על סף המיני. הרבה שחור, הרבה נוצצים. בכל ערב פיאה אחרת בצבע שונה. הרגליים היו עטופות בגרביים שחורים דקים, משי או רשת, עם נעלי שפיץ על עקב גבוה. את הבדים הדקים השקופים הביאה מפאריס. בכל הדגמים שנתפרו לא היה רמז לחוייה. בחורף היתה עוטפת את תבר הדק בפרוות מינק.

(המשך בעמוד 32)







הרב משה מלכה ושלושה מבניו (מימין לשמאל) סמי, שלמה וג'קי: „יבוא יום והם יחזרו לדת".

לא הכל קלנוע

חוץ מהרב ברוך שמעון סלומון, שתצלומיו היו מתנוססים בימי ראשון על דפי עתונים בתנוחות של מתאבק (ולפעמים שוער כדורגל, תלוי בחריפותה של תגובת המשטרה להפגנות ליד קולנוע "היכל"), יש לפתח־תקוה עוד רב ראשי אחד: הרב הראשי הספרדי משה מלכה, שמתגורר עשרה מטרים בלבד מאחורי "קו הפריצות והזנות", כפי שמפגיני השבת מכנים את בית־הקולנוע. נכון לעכשיו, אף לאחר שביתת הנשק הקצרה בחזית הזאת, הם ברוגז. לא רק עם ראש העירייה דב תבורי. שני הרבנים הראשיים לא מדברים אחד עם השני. הרב מלכה כועס מאד על הרב סלומון, בין היתר בגלל מהומות השבת מתחת לחלונו. מלכה אומר על סלומון: „מי שנכנס עם הראש בקיר, סופו לקבל מכה חזקה בראש".

„אני את נפשי הצלתי", הוא אמר אחרי שהוציא פסק־הלכה האוסר באיסור חמור להפגין בלילות שבת מול בית הקולנוע. בעיני הרב מלכה, „הרב סלומון מחלל שבת וגורם לאחרים לחלל אותה, אבל זה עניין שלו". בעקבות הפסק החלו אלמונים להתקשר לביתו, לקלל ולאיים בטלפון, ש„אם הרב לא יבוא להפגנה בערב שבת הוא יקבל מכות". מלכה לא נבהל, ושוב צצו אלמונים שהודיעו למשטרה כי בביתו הוטמנה פצצה. החבלנים חיפשו במגירות ולא מצאו דבר. בעת הסריקה תפש הרב מחסה בחצר ביתו שבירכתי קולנוע המריכה.



„אספסוף מההמון צובא על מקום המחזה, מעשן לו להכעיס, מצלם ולועג. ומה יצא לנו מזה?

סיפורו של הרב מלכה (75) מתחיל במרקש שבמרוקו. אביו היה רב העיר והוא הלך בדרכיו, עד שהגיע למעלת סגן־נשיא בתי־הדין הרבניים של יהודי מרוקו. לישראל עלה סמוך למלחמת ששת הימים. „מלך הייתי במרוקו", הוא נזכר, „גרתי בווילה של שבעה חדרים. מכונית של משרד המשפטים חיכתה לי מול הבית. הממשלה שילמה את כל הוצאותי ודאגה לכל מחסורי. עד שבאו השליחים ואמרו לי, תעלה לארץ. מה שהיה לך פה יהיה לך שם. אתה דיין פה, תהיה דיין שם. כשבאתי לירושלים שכחו את כל ההבטחות. כל בוקר הייתי נוסע באוטובוס לבאר־שבע, לחיפה, לדימונה, לקריית־אתא. לכל מקום שהיה חסר רב לעבודה, היו שולחים אותי.

„יום אחד נפגשתי עם פיינברג ראש עיריית פתח־תקוה. ראה אותי, עולה חדש, חמישה חודשים בארץ, מדבר עברית טובה כמו של יליד הארץ, אמר לי שמשכתי את ליבו, ואמר לחברים שלו: זה יהיה רב בפתח־תקוה. באותה תקופה היה חסר רב ספרדי בלשכת הרבנות בעיר. לקחתי את המטלטלים, קניתי את הדירה מאחורי קלנוע 'היכל', שאז עוד לא היה מחלל שבת, ובאתי לפתח־תקוה. הבאתי את כל המסמכים וההמלצות על היותי דיין במרוקו, אבל בגלל אדם רע־לב אחד, הוציאו לי את המיץ עד שנהייתי דיין". שש שנים אחר־כך התמנה מלכה לתפקיד הרב הראשי הספרדי של העיר. בשנתיים הראשונות היה רב ראשי יחיד. הקהילה האשכנזית התנצחה על בחירת הרב הראשי שלה. לפי הנוהל היה אמור להתמנות גם כאב בתי־הדין הרבניים בעיר, אבל המינוי אושר רק לאחר שאהרון אבוחצירה היה לשר הדתות. עד אז, לדבריו, „ירק דם" בגלל „כמה אשכנזים רעי־לב" ששמו לו רגליים. עכשיו הוא חבר גם במועצת הרבנות הראשית. הרב מלכה גדול בתורה, כותב ספרי הלכה. עד כה פירסם שמונה כרכים של "מקוי המים" ו"נטפי המים". על אחד מהם קיבל את פרס ירושלים לספרות תורנית.

הוא סוגר "כמו בסטריאו" את קולנוע 'היכל'. דירת חמשת החדרים שלו כמעט חופפת את הקיר המערבי של הקולנוע. בית הכנסת שלו ממוקם בדירת מגורים הסמוכה לקיר המזרחי. אבל הוא וגם בנו יעקב, שעד לפני כשנה גר בביתו, אומרים כי הקולנוע לא מרעיש. גם אם יש קצת רעש, מתרגלים. תוך מזה „כשמתעמקים בלמידה או בכתיבה מתעלמים מכל מה



„כל הצעקות והמחאות שלנו לא הועילו. לא הצלחנו לשנות את המצב לטובת השבת. הכל נופץ לקיר אטום".

שקורה בחוץ", נאום הרב מלכה.

הוא שנון וחכם. על כל שאלה יש לו תשובה בשליפה. כל פח שטומנים לו, הוא מדלג מעליו או עוקף אותו בפיקחות. נזהר בדבריו ולא נכשל בלשונו. כושרו הגופני מדהים. בשנתו השבעים וחמש הוא מתחיל את יומו בארבע וחצי בבוקר, בתרגילי התעמלות. לכל מקום בעיר הוא הולך ברגל. אין לו רשיון נהיגה, אין לו מכונית וגם לא נהג צמוד. להרצאות ולשעורים ברחבי הארץ הוא נוסע באוטובוס.

יש לו חמישה בנים ושלוש בנות. כולם מתכנסים סביב שולחנו רק בערב־פסח. בלילות־שבת באים בדרך כלל שני הבנים החיים בישראל – שמואל־סמי (30) ויעקב־ג'קי (28) עורכי דין תושבי פתח־תקוה – ועוד אחד מהאחים או האחיות שבאים מחו"ל לביקור. הבנים והבנות מגדירים עצמם כיהודים טובים, שומרי מסורת, לא חרדים ולא ארוקים, כי „מה שחשוב זאת המחשבה בלב פנימה". אביהם ניסה לשלוח את הבנים ללמוד בישיבות, והדבר לא כל־כך עלה בידיו. יורש רבני כנראה כבר לא יהיה לו. הבנים חובשים כיפה רק בבואם לביתו או בלכתם איתו לבית־הכנסת.

הבכור ויקטור, בן גילו של הרב סלומון, הוא סופר ועתונאי בצרפת. ויקטור מלכה, מנהל מחלקה ברדיו הצרפתי הממלכתי, עורך את עתון הקהילה היהודית בפאריס, וכתב כבר עשרה ספרים שתורגמו לארבע שפות. הוא סיקר עבור "דבר" את ביקורו של שמעון פרס במרוקו. שלמה (36) מנהל את תחנת הרדיו היהודית בפאריס. אליעזר (38) חי במרוקו ומשמש שם כמורה בקהילה היהודית. הבנות רובי (40) ומרגו (41) הן עקרות־בית בפאריס. אורלי (32), מוסמכת לקרימינולוגיה, חיה כעת עם בעלה הרופא בניו־יורק.

„בטח שהייתי רוצה לראות אותם רבנים בארץ־ישראל", אומר האב על בניו, „אבל לא כל מה שאדם רוצה, מתקיים. יום יבוא והם יחזרו לדת ואולי גם יהיו רבנים בארץ. תיקח מקל ותזרוק אותו למעלה, בסוף גם הוא יפול חזרה ארצה. אני מצטער מאד שהבנים שלי לא כאן, אבל זאת לא סיבה לנתק מהם מגע. איש איש בדרכו ילך ועל פי רצונו. אינני מנסה לכפות דעתי עליהם. כל זמן שהם הולכים בדרך הישר, שהם חברותיים, שומרים שבת, אוכלים כשר ומתפללים בשבת ובחג, זה מחצית מהנדרש ואני מכבד את רצונם". הרב מלכה לא רק כיבד את רצון הבנים ללמוד משפטים. הוא גם מימן את הלימודים באוניברסיטה החילונית.

הערב אמור להערך בפתח־תקוה הסיבוב הד־51 בקרבות השבת. הרב משה מלכה כבר לא בא לשם. עד הסיבוב הד־33 צעד בראש הכוח המסתער על הקולנוע עם עמיתו האשכנזי. לאחר מכן פרש. כשהלכו שני הרבנים בראש אחד, צעדו בעקבותיהם אלפים. האשכנזים צעקו "שאבעס". הספרדים צעקו "שבת". בסיבוב הד־48, כארבעה חודשים אחרי הפילוג, צעדו אחרי הרב סלומון רק כמה עשרות. הספרדים הסתלקו בעקבות רבם. הרב מלכה מעדיף לעשות את ליל השבת בחיק משפחתו. חסידי הרב סלומון טענו בתחילה שהרב מלכה נעדר מפאת מחלה. מאוחר יותר התברר שהוא בריא ורק מתנגד להפגנות. „הן לא יצליחו לסגור את הקולנוע", הוא אמר, „הן גורמות לחילול שבת המוני ומגבירות את שינאת החילוניים לדתיים".

שני הרבנים הראשיים יושבים בלשכות נפרדות, עם כניסות נפרדות, ומסרבים להיפגש זה עם זה. גם אין שום שיתוף פעולה ביניהם. הברוגז לא החל בגלל הקלנוע. היריבות נמשכת כבר עשר שנים. היא החלה מיד לאחר שהרב סלומון נבחר לתפקידו. הרב מלכה טוען שהרב החדש רצה להשתלט עליו, „וכל מה שיגזור אני צריך לשמוע ולהגיד אמן. אני לא קבלתי את זה. לא בגלל שאני יותר זקן ממנו והבן שלי בגיל שלו, ולא בגלל שאני יותר חכם או פחות חכם ממנו. יש לי קצת יותר ניסיון ממנו, וקצת יותר תפקידים ממנו".

הסכסוך הראשון פרץ אחרי שהרב מלכה נתן הכשר למצות של מפעל "אביב". הרב סלומון מצא בהן פסול ופירסם מודעה שהמצות הן חמץ. „הלכתי לרבנים הראשיים גורן ועובדיה יוסף. הם חקרו ונתנו הכשר למהדרין. למרות זה הוא שלח מכתבים לכל הרבנים בארץ והזהיר אותם שהמצות של 'אביב' הן חמץ גמור, הכנארס. הוא עשה לי שם רע שאני מאכיל יהודים חמץ בפסח. עד היום הוא לא בא לבקש מחילה, ואני אף־פעם לא אסלח לו על זה".

שנים אחרות לא סלח, עד שפרצה מלחמת השבת סביב הקולנוע. אנשיו של הרב סלומון באו לביתו וביקשו ממנו להצטרף למאבק. „למען השבת לא יכולתי לסרב", הוא אומר, „היינו הולכים יחד בראש כל ליל שבת. כל העבר נמחל. היינו מדברים יחד, נואמים יחד, הולכים יחד". יחד חסמו כבישים, יחד צעקו והרעישו עולמות, יחד עשו מהומות בישיבות מועצת העיר, יחד נמלטו מאלות המשטרה, יחד באו לתחנת המשטרה להתחנן על שחרור עצוריהם, ויחד גם הלכו למעצר. באותות לוחמים נענה הרב מלכה להשתתף בחתונת בנו של הרב סלומון ו„אפילו דיברתי בשבחו למרות מה שעשה לי בעבר".

ואז פירסם הרב מלכה את פסק־ההלכה בגנות הפגנות השבת. זה היה בחורף השנה, ימים מספר לפני חנוכת הקולנוע המשופץ והמורחב. „לפני כן היה הקולנוע מרופט, מלוכלך, עתיק, מוזנח. שום אחד שהיה מכבד את עצמו לא היה נכנס אליו. חשבתי שההפגנות שלנו יסגרו אותו, ונהיה בדיוק הפוך. עשינו לו פירסומת. שיכללו ופארו אותו. ירדתי לעניין ההלכה ומצאתי שאנחנו מפסידים יותר ממה שאנחנו מרויחים".

„אנו מקוממים אותם נגדנו ומלבים את שנאתם לדת. ברור שלא ישמעו אלינו. לכן שב ואל תעשה עדיף"

ובפסק־ההלכה שלו הוא כתב: „כל הצעקות והמחאות שלנו לא הועילו כמלא הנימה. לא הצלחנו לשנות את המצב לטובת השבת. הכל נופץ לקיר אטום. כל הצבור החילוני התגייס נגדנו. אומנם כתוב, הוכיח תוכיח את עמיתך. וכתוב ברמב"ם, 'ראה חברו שחטא והלך בדרך לא טובה, מצווה להחזירו למוטב'. אלא שלכל דבר יש גבול מסויים, וגם לתוכחה ולמחאה קיים גבול, כפי שהגדירה אותו הגמרא... הוכינו וקוללנו ונגזפנו ונעצרנו, ולכן מטעם זה לבד אנו פטורים מלמחות ולהפגין להבא, כי כבר יצאנו ידי חובת מחאה ותוכחה... אנו מקוממים אותם נגדנו ומלבים את שנאתם לדת וליהדות. הדבר ברור לנו שלא ישמעו אלינו... למן שב ואל תעשה עדיף".

ועוד קבע הרב מלכה: „ההפגנות גורמות לחילול שבת בסיטונות. המשטרה מגייסת כוח־אדם בעצם יום השבת עם ניידות וטרנזיסטורים לרבות צוותי הטלוויזיה עם רכבה ואביזריה הממהרת להופיע בשטח, קולטת, מצלמת, וחוזרת לאולפן בתל־אביב כדי לשדר בשעות הלילה המאוחרות את כל הארוע. וגם יהודים אשר לא רגילים להפעיל מקלטיהם בשבת, הם תאבים לדעת מה קרה ואיך עברה ההפגנה, ומפעילים מקלטיהם בשבת. ומי גרם לכל אלה אם לא אנחנו שסיפקנו חומר לכולם. ולא פעם שמענו ממפקדי המשטרה תרעומת על אשר גורמים להם להכריח שוטרים לחלל שבת בכדי לבוא להשליט סדר.

„גם אספסוף מההמון צובא על מקום המחזה, מעשן לו להכעיס, מצלם ולועג, ומה יצא לנו מזה? שלושים ושלוש שבתות הפגנו עד שעה שתיים־עשרה בלילה. האם הואלנו למנוע חלול שבת? האם הצלחנו

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

להשפיע על כל אלה הרומסים את השכת? הם יושבים ומתענגים על הכסאות ומביטים בסרט, והמשטרה שומרת עליהם סביב סביב לבל יעז מישהוא חלילה לפגוע בהם. ואנחנו צועקים 'שבת שבת', וגרוננו ניחר, וכשהללו גומרים לראות את הסרט יוצאים להם כראש מורם כמנצחים".

הרב מלכה אומר שקיבל תגובות אוהדות מכל רחבי הארץ. מהרב סלומון לא קיבל תגובה.

מאז, הרב מלכה מתעלם מההפגנות, גם לאחר שהתחדשו בשבוע שעבר בעקבות פשרת הבג"ץ. לא מעניין אותו מה קורה מתחת לחלון, ברחבת הקולנוע. "שיעשה סלומון מה שהוא רוצה. אני את נפשי הצלתי. אני בערב שבת אחרי הארוחה יושב ללמוד מה שאני צריך ללמוד, מתעלם ממה שקורה למטה. אם להפגין, אז רק ביום חול, לא ביום שישי. אם הוא רוצה להפגין, שימשיך. זה עניין שלו. שיערב לו. אני לא אוכיח אותו. הוא יודע מה הוא עושה. לאברכים ולסטודנטים שמתקשרים אלי, בגלל שאני לא בא להפגין, אני לא עונה. דבר ידוע הוא בכל העולם שהספרדים הם מתונים והאשכנזים קיצונים".

אל תבינו שהרב מלכה בעד קולנוע בשבת. להיפך. הוא ממשיך להאבק לדבריו בדרכי הסברה, חינוך ושיכנוע כנגד התופעה של חילול שבת בפרהסיה. "כך נוכל להשיג יותר מאשר בהפגנות.

זאת מלחמה אבודה. אם היו לי 20 אחוז סיכויים לסגור את קולנוע היכל, הייתי ממשיך. אבל אין שום סיכוי

בעזרת השם נתגבר על המכשול הזה והקולנוע יסגר. דבר שהוא ציבורי ופוגע ברגשותיהם של אחרים, לא זכותם לפתוח בשבת. אתה רוצה לחלל שבת, לקחת מונית ולטייל בכל העיר, זכותך. אתה רוצה להדליק אש בבית שלך, אף אחד לא מתערב. תעשה מה שאתה רוצה. אבל דברים ציבוריים שהם מושכים את הילדים שלנו, אסור".

הרב מלכה מתנגד גם שיעמידו לדין את הרב סלומון על מעורבותו בהפגנות השבת, או שיפעילו עונש מאסר על־תנאי התלוי נגדו. "חס וחלילה שלא יהיה כדבר הזה. יהיה רעש גדול במדינה והרב סלומון ישמח על זה אם ישלחו אותו לבית הסוהר. הוא מקים ישיבה לתפארת והוא צריך הרבה כספים בשבילה".

רב ראשי אחד מחייב הפגנות. רב ראשי אחר שולל אותן. שניהם מסתמכים על המקורות. איך זה מתיישב? הרב מלכה: "אני לא ליברלי יותר. יש לנו 'שולחן־ערוך' שהוא קושר את כולנו, שלא נזוז מכאן ומכאן, ומה ש'שולחן ערוך' מתיר, אנחנו מתירים. אבל אני בטוח שמי שמכה ראשו בקיר סופו לקבל מכה חזקה בראש".

בל לא על הקולנוע לבדו יריבו רבני פתח־תקוה ביניהם. עימות חריף נוסף נמנע לאחרונה תודות לצו סגירה שהוציא משרד הבריאות לבית־המטבחיים העירוני. המשרד אסר על השחיטה לאחר שמצא פגמים במיתקני הקירור. הסכסוך פרץ כשהרב סלומון סרב לצרף שוחט ספרדי לסגל השוחטים. שנה תמימה ניסה הרב מלכה להכניס לעבודה בבית המטבחיים את הרב חיים כהן. המשבר החריף עקב מודעה שנתלתה שם על הקיר והזהירה כי "איסור חמור של הסגת גבול יש בשינוי סדרי השחיטה וצוות השוחטים הקיים עד כה בבית־המטבחיים. על כן אנו מודיעים כי אין כל שינוי בצוות הקיים, וסדרי השחיטה הינם כפי שהיו קיימים עד כה". על החתום: הרב סלומון והרב חנזין, רב בית המטבחיים.

הרוחות לא נרגעו גם אחרי נסיון פיוס של הרבנים הראשיים לישראל. הרב סלומון אמנם הבטיח להכניס את השוחט הספרדי, אבל לא מימש אותה. הרב מלכה החליט להכנס בכוח עם השוחט שלו. "לדבר הזה אין אח ורע בכל בתי־המטבחיים ברחבי־המדינה, שם עושים מלאכתם נאמנה שוחטים ספרדים לצד אשכנזים ללא כל חיכוך ותקלה. בית המטבחיים לא רכושם הפרטי של האשכנזים, אנחנו נכנס ויהי מה ונשחוט שם שחיטה ספרדית נפרדת". בגלל המקרר הפגום נכנס הסיכסוך לתקופת צינון ביום בו אמור היה הרב מלכה להסתער על בית המטבחיים.

הרב מלכה אומר: "הציבור ידון אותו. האם שוחט ספרדי הוא לא שוחט יהודי? אני 18 שנה בפתח־תקוה, ומעולם לא הבדלתי בין אשכנזי לספרדי. הלכתי ללוויות של אשכנזים ושל ספרדים, לחתונות של אשכנזים וספרדים. אף פעם לא שאלתי מישהו שבא לשאול כהצעתי האם הוא אשכנזי או ספרדי".

לבית־קולנוע הלך הרב מלכה פעם אחת בלבד ב־75 שנות חייו, וגם אז יצא ברוגזה באמצע הסרט. זה קרה בפאריס, עם "עשרת הדיברות". "גם שם הכניסו דבר מלוכלך, כאילו משה רבנו מנהל רומן עם כושית. בכלל, מה יש בסרטים? הרי בכל סרט צריך להכניס דבר מלוכלך. אחרת לא יכנסו בו אנשים. גם בסרטים לימודיים ובסרטים דוקומנטריים מכניסים דברים מלוכלכים. אין אף פעם סרט נקי".

מקלט טלוויזיה הוא לא מחזיק בביתו. מבט לחדשות הוא לא רואה, אפילו אצל שכנים או מכרים. איך מתעדכן רב העיר בנעשה בעולם? "אני קורא רק את עיתון 'הצפה'. אני מעודכן ממנו, והוא נותן לי תמונה על כל העולם, וזה מספיק לי. הלכלוכים בשאר העיתונים אינם מעניינים אותי".

בפתח־תקווה ובבני־ברק מדביקים על הקירות כרזות ענק המזהירות בשמו את הציבור מפני "הטומאה המזיקה שבטלוויזיה". הרב משה מלכה טוען שהשתמשו בשמו ללא רשותו. הוא לא עומד מאחורי הכרזות, וגם לא יודע מי פירסם אותן. זה לא אומר שלא היה יוצא למלחמה נגד הטלוויזיה. פעם נלחם, אבל "זאת מלחמה אבודה, אז הפסקתי. אם היו לי עשרים אחוז סיכויים לסגור את הטלוויזיה ואת קולנוע היכל, הייתי ממשיך. אבל אין שום סיכוי". ■



הרב ברוך סלומון בהפגנה ליד "היכל": "המאבק צריך לחיות פומבי" (צילום: שחר מלמד)

אין ריב, יש רק מחלוקת

הרב סלומון מסרב להיפגש ולדבר עם כותב שורות אלה מזה שנתיים. "כשתיטיב מעשיך, דרכיך וכתיבתך, אשוב לדבר עימך", אמר פעם. חזרתי ופניתי אליו, דרך מספר גורמים המקורבים לו, לקבל תגובתו על דברי הרב מלכה. אבל הם ציטטו בשמו ש"שלא יעז להתקשר עמי, לא מוכן לדבר עמו". הכוונה אלי.

פניתי אל ד"ר מאיר שניידר, עובד בכיר בחברת "תדיראן" המקורב מאד לרב סלומון ומשמש כדובר הועדה למען השבת בפתח תקוה, והצגתי לפניו את שאלותי. הוא אמר שהעבירן לרב סלומון ולאחר ששוחחו ארוכות, הוא הגיב על הדברים בשם "חוגים אקדמאים" בוועדה למען השבת, ובשמו של הרב.

להלן התגובות: –

הרב סלומון נותן לרב מלכה את הכבוד המגיע לו, ובעצרת שהתקיימה ביום חול בפתח־תקוה ניגש ללחוץ את ידו ונתן לו לדבר ראשון בפני הציבור. אין הרב סלומון סבור שיש ריב בינו לבין הרב מלכה, יש רק מחלוקות על נושאים עניניים.

בנושא הריב על הכשרות בחברת "מצות אביב", סבור הרב סלומון שהכשר שהוא דורש ממפעלי מזון קפדני יותר מזה שדורש הרב מלכה. הרב סלומון דורש הכשר מכסימלי למהדרין, ואילו הרב מלכה דורש הכשר מינימלי לציבור הרחב.

הרב סלומון אינו מקבל את פסק־ההלכה של הרב מלכה בעניין קולנוע "היכל" כיון שהוא סבור שהמאבק לסגירת הקולנוע צריך לחיות פומבי, והמחאה חייבת לבוא בעת ביצוע העבירה ובמקום ביצוע העבירה. הרב סלומון סבור שבזכות ההפגנות שלו נמנעה פתיחת עסקים נוספים בפתח־תקוה בערב־שבת, ואלמלא ההפגנות היו כבר כל בתי־הקפה במדרחוב פתוחים בשבת.

לדעת הרב סלומון, סכסוך השחיטה בבית־המטבחיים אינו ריב בין אשכנזים לספרדים. זהו סכסוך אישי, כיון שהשוחט חיים כהן סובל מבעיה של יחסי אנוש. לכן מתנגד הרב להכנסתו לבית המטבחיים. כרגע דנים רבנים ספרדים ואשכנזים בבעיה ומנסים למצוא פתרון, גם לסכסוך הממושך בין הרבנים הראשיים.

לדברי ד"ר שניידר מעולם לא היו לרב סלומון טענות כנגד הרב מלכה. בעיני "החוגים האקדימאים" הרב מלכה חי תמיד בהרגשה של קיפוח עדתי, וזה נושא כאוב מאד: אין ולא היו בפתח־תקוה מריבות בין אשכנזים לספרדים, אלא מריבות על נושאים עניניים בלבד, ואין לראות מחלוקות אלה על רקע עדתי.

אלול תשמ"ו
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע



47. לנוח בהרי יהודה

סוף הקיץ, ימים ולילות לחים בשפלת החוף.

30 דקות נסיעה על הכביש המהיר מתל־אביב לירושלים, והנה ארץ אחרת. הרים מיוערים ועל הרכסים שבילים נוחים להליכה וחניונים פזורים בצל האורנים. אוויר יבש ונקי. מבט מגבוה על ההרים הירוקים והנחלים המבתרים אותם. בתי אבן קטנים בין בוסתנים, גפנים מטפסות, עצי אגוז־המלך והאגוזים הירוקים המבשילים בין העלים הרחבים. גינות של ורדים, דליות וטגטס לפני הבתים הקטנים. מדרגות ההרים, שיחי לבנדר (אזוביון) הפורחים עכשיו בסגול ומבשמים את האוויר. איפה כל היופי השלוותי הזה? קוב־קרוב בין תל־אביב לירושלים. כמה סטיות קצרות מהכביש המהיר לכבישים צרים, והנה יום שכולו שלווה ומנוחה בהרי יהודה.

לפניכם כמה מסלולים לטיולים קצרים ונינוחים בהרים עם מערת נטיפים אחת, שני כפרים ערבים ובית־הארחה במושב הררי צעיר שבנוי על העקרון של עבודה עברית מקומית, בלי עובדים שכירים.

מסלולי הטיול מובילים אותנו אל הר יעלה ומערת הנטיפים, אל חורשת האלונים של עין־חמד ואל דרך מקסימה בין ערוגות ומטעים — החקלאות ההררית הטיפוסית — בכפר עין־רפא. ומכאן אל אבו־גוש ואל נווה־אילן, והדרך המטפסת על הרכס מעל שער הגיא. כדי ליהנות מהטיולים האלה, כדאי לבלות יום אחד בהר יעלה ומערת הנטיפים. את כל השאר אפשר לשלב ביום אחר, וזאת נפרט במסלולי הטיולים.

● אל הר יעלה ומערת הנטיפים:

דרך קצרה ויפהפיה, זרועת חניונים מבודדים במדרגות ההרים, מובילה עכשיו מלפני הכניסה לבית־שמש למערת הנטיפים – היא מערת שורק, היא מערת אבשלום.

אחרי שמשוטטים על ההרים היפהפיים האלה, תענוג להיכנס פתאום לבטן האדמה הלחה, ולראות מה נמצא שם. עברו הזמנים ההיסטוריים שבהם היה צריך להתקשר למשרד שבכניסה למערה ולהזמין תור כמו בקופת־חולים. מי שכבר היה כאן בימים ההם, ולא הגיע הנה בדרך היפהפיית והקצרה המובילה עכשיו אל המערה, כדאי לו לעשות זאת שוב.

מהכביש המהיר תל־אביב־ירושלים פונים בצומת שער הגיא לכיוון בית־שמש. לפני הכניסה לעיירה יש שילוט כתום בצד הכביש. פונים לכביש צר המוביל למושב מחסיה. לא נכנסים למושב אלא ממשיכים ישר בכביש המטפס בהר יעלה עד לגובה של 631 מטר מעל פני הים. מגיעים לצומת. ימינה, מזרחה, לנס־הרים ולבר־גיורא. שמאלה, מערבה, למערת שורק היא מערת הנטיפים. לאורך כל הכביש העולה בהר ניבנו במדרגות ההרים חניונים מבודדים, או לקבוצות מטיילים. החניונים שבנתה פה הקרן הקיימת לישראל הם מהיפים בארץ. יש כאן שילוב יפהפה של תנאי השטח ושל המטיילים שלא רוצים להצטופף במקום אחד אלא לתפוש שלווה פה ושם. לכל היופי הזה קוראים "דרך האמפרי" על שם סגן נשיא אמריקני חביב ואוהב ישראל, אדם אפור ויעיל שהתגלה כגיבור אמיתי שנאבק במחלת הסרטן לפני מותו.

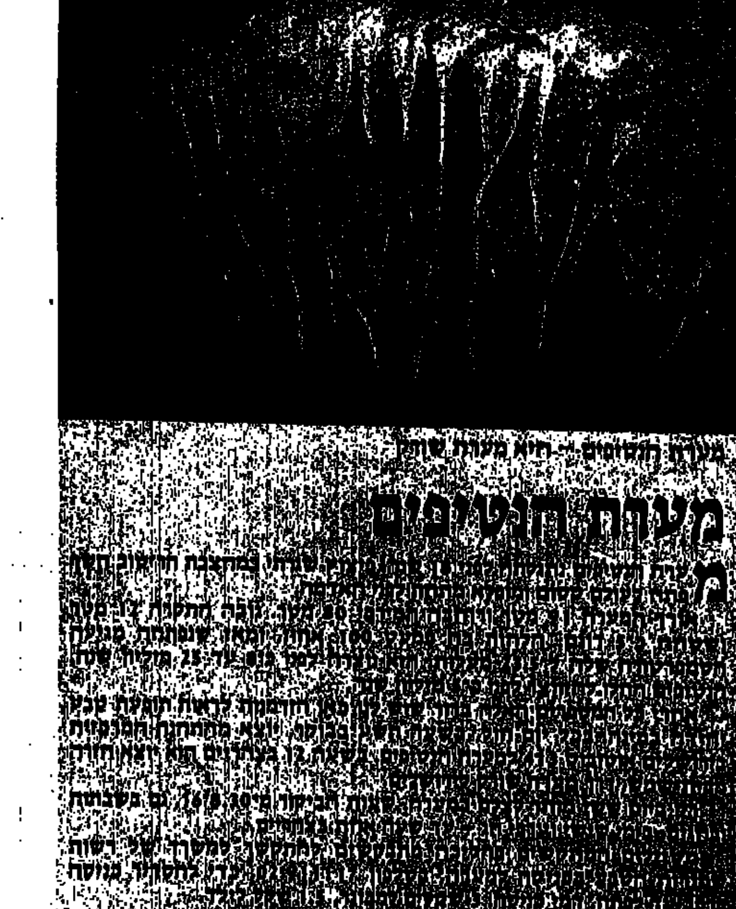
האלונים הקדושים, ליד עין־חמד ("אקוות בלה").

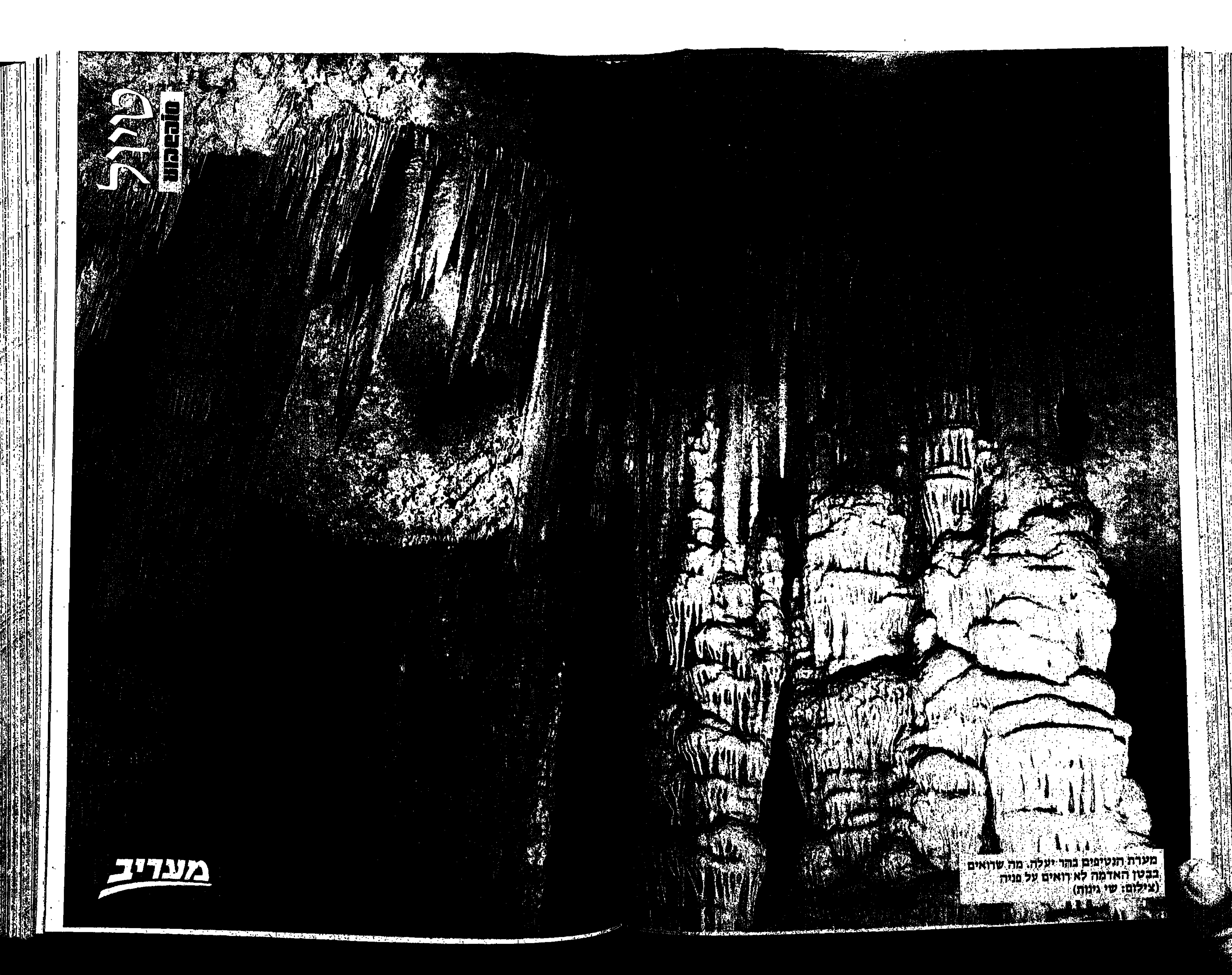
האוויר היבש והנקי, הרוח הקרירה ומראה ההרים המבותרים על ידי הנחלים המקיפים אותם הם מהיפים שיש. זהו גם אוויר שפותח את התאבון באופן יוצא מהכלל. מסעדות טובות אין כאן, מלבד המסעדה באבו־גוש, וכדאי להביא מזון ומשקה מהבית. כאשר מתחילים להשתעמם מהמנוחה ממשיכים עד למערת הנטיפים, וכאן נכנסים לבטן ההר לגלות צורות שונות ומשונות, משהו שלא רואים על פני האדמה.

בהשוואה למערות נטיפים בעולם, זוהי מערה קטנטונת וקומפקטית. יש בה כל מה שבעל הדמיון הפרוע ביותר לא מסוגל להמציא, והשילוב של הנטיפים מהתקרה והזקיפים על הריצפה – מדהים ומרתק.

● אל עין־חמד ועין־רפא:

מי שבא מכיוון תל־אביב, פונה ימינה מהכביש המהיר במחלף חמד, כ־15 ק"מ לפני ירושלים. כאן מגיעים למגרש החניה לפני עין־חמד שהוא גן לאומי. הגן נמצא בשמורת טבע ויש בו מבצר צלבני, מעין ונחל (שהשנה הוא יבש) וגם בריכת שחיה קטנה ◄





מערת הנטיפים בהר יעלה. מה שרואים בבטן האדמה לא רואים על פניה (צילום: שי גינות)

טיול סופשבוע

(המשך)
לילדים. יש כאן גם חניון לילה. מומלץ להשאיר את הרכב במגרש החנייה לפני הטיול הרגלי. אפשר גם להגיע לכאן באוטובוס מספר 85־86 מירושלים, וללכת ברגל קילומטר או שניים לטיול מקסים לכפר עין־רפא שהחל להיבנות כאן בשנת תר"פ ע"י משפחת באדהום.

זהו טיול נינוח וקצר של שעה־שעתיים בנוף חקלאי טיפוסי של כפר ערבי שמקבל בברכה את המטיילים המנומסים. מהמקומות היחידים בתחומי מדינת ישראל שעדיין מעבדים בו בני הכפר את שדותיהם ומטעיהם בחלקות וערוגות, המשובצות בנחל ליד המעין שבתוך הכפר.

● מסלול הטיול:
יורדים בכביש הצר מעין־חמד לכיוון הכפרים בית־נקובא ועין־רפא.
בעיקול הדרך, ליד עץ חרוב גדול משמאל ושלטים בשחור־לבן של "סיבובים מסוכנים" מימין, פונים שמאלה לתוך חורשת אלונים עתיקים שנשתמרו כאן בזכות קדושתם ליושבי המקום. יש כאן קברים אחדים של נכבדי הכפרים ויש לכבד את המקום, שהוא גם שמורת טבע. מי שרגיל לראות אלונים מצויים, אלה הירוקים תמיד, והם שיחים עלובים ומדוכאים שנכרתו וכורסמו בשיני העיזים, יופתע לראות את האלונים הללו: שדרת אלונים מצויים עתיקים, גבוהים ויפי־צמרות.

לרגע תרגישו כמו בארץ שתושביה שמרו על הטבע שלה במשך מאות שנים, ותיראו את חוסנם ויופיים של העצים ששמרו עליהם. ההליכה על מצע של עלי אלונים יבשים גם היא מסוג החוויות הנדירות אצלנו. בדרך אל החורשה הקטנה והמיוחדת הזו וממנה, חוצים גדר תיל דקה המונחת על הקרקע. מה שחסר כאן זה שלט קטן עם כללי התנהגות במקום שהוא כמו מקום קדוש.

חוזרים לכביש וממשיכים לרדת עד למזלג דרכים. פונים ימינה לכפר עין־רפא, רואים מימין דחליל בין המטעים וצועדים בכביש הראשי של הכפר. לאט־לאט מתמעטים הבתים משמאל לדרך, ומתרבים שטחי המטעים והגינות. כל אלה מימין לדרך שהולכים בה. הכביש מתחלף לדרך עפר טובה, ומראה אשכולות הענבים הוא אחד היפים שיש. הולכים עד למטעים של קיבוץ צובא. בשיפולי הוואדי מימין – שדרות של פטל בר, מתוק ובשל. לזלול פטל ולהיזהר מהקוצים הזעירים. משמאל – מפלי סלעים ומעיין. חוזרים באותה דרך.

בכניסה לכפר יש חנות מכולת קטנה ובה נערה חביבה מאחורי דלתות רשת של קש. משקאות קרים, לבן טרי וקר, ועוד מנפלאות המכולת המצוחצחת.

בהמשך הטיול הזה, אם לא הבאתם צידנית מהבית, נוסעים למסעדת "קראוון" באבו־גוש. תמיד יפה כאן, גם בצל הבוסתן עם המאווררים שמגרשים את הזבובים, וגם במרפסת עם נוף הכפר וההרים סביב. לאבו־גוש מגיעים אחרי שפונים מעין־חמד ימינה לכיוון הכביש המהיר, חוצים אותו וממשיכים צפונה, לכיוון קרית־ענבים. זה ממש קרוב ומשלים את הטיול הרגלי הנהדר בין הרי יהודה. הזמנים עוברים ושיח היסמין לפני המסעדה פורח כמו בכל קיץ וגם המאכלים הטובים במסעדה המשפחתית: כבש בתנור, עלי גפן ממולאים.

מאבו־גוש אפשר להמשיך לנווה־אילן ולראות מושב ישן־חדש שאליו נוסעים אחרי עיר הסרטים החדשה של גולן־גלובוס, ורק שלא תנפר השלווה במושב חביב זה עם בית־הארוחה שכולו מחמדים. מיקומו על הרכס הצופה מערבה וצפונה נותן הרגשה של שלווה בחיק הטבע. צוות העובדים כאן כולם חברי המושב, שמשתדלים לתת אירוח אישי לכל תנופשים. חברי המושב המשתייך לתק"ם רובם עולים מארה"ב, שבאו לחיות בנווה־אילן מאז 1973. את הטיולים באיזור מומלץ לשלב עם נופש בנווה־אילן, הרחק מההמון הסוער.

● הדרך לתל־אביב:
טיול מקסים, ברגל וברכב, בדרך הביתה, לכיוון תל־אביב.
מגבעת מצבת־זיכרון לפורצי הדרך לירושלים, אפשר להגיע עד לצומת שער הגיא בנסיעה בדרך עפר העולה על גבי הרכס, בין יערות אורנים וברושים. ומי הכשיר את הדרך הנחמדה הזאת? כמובן, הקרן הקיימת לישראל.

כשיוצאים מנווה־אילן פונים ימינה לכביש המהיר, נוסעים מעט מערבה ופונים שוב ימינה לגבעה המיוערת עם החניונים שעליה מצבת הזכרון לפורצי הדרך לירושלים, מצבה שנראית כמו קרניים ממתכת. כאן יש חניונים בין עצים והתחלת השילוט המפנה את המטיילים ל"דרך דיפנבייקר" (ע"ש ראש ממשלת קנדה לשעבר) – דרך המקבילה ברובה לכביש המהיר, על הרכס, ויורדת ממנו לנחל אילן ולחורבת עלקת, בית חווה יפהפה בצידי הדרך. השילוט פה די ברור ועם השלטים של "דרך דיפנבייקר" ממשיכים לנסוע עד לשלטים "אל מצפור רפא". הדרך הלבנה מטפסת גבוה מעל הכביש המהיר, בין האורנים והברושים. אפשר גם לעשות את חלקה ברגל ואחרי־כן לשוב למכונית. במיוחד יפה פה בשעות אחה"צ כשהשמש במערב, וצלליות האורנים על הגבעה נראות כמו ציור סיני עתיק.

מעבר לכביש רואים את בתי מושב שורש עם הגגות האדומים ואת האנטנות הגבוהות וצמרות האורנים בשמורת המסרק. ממשיכים עם הדרך הלבנה עד שהיא מתפתלת ויורדת לנחל. מלמעלה רואים את חורבת עלקת והסוכות שבחצר. הדרך ל"מצפור רפא" ממשיכה על הרכס, אך "דרך דיפנבייקר" יורדת מטה, מתעקלת ליד חורבת עלקת וממשיכה ישר עד שהיא מתחברת לכביש המהיר מאחורי תחנת הדלק בצומת שער הגיא. כאן אפשר לפנות רק ימינה, מערבה, לכיוון השפלה.

● לכיוון ירושלים:
מי שירצה לטייל ב"דרך דיפנבייקר" ולחזור לכיוון ירושלים, יעשה זאת כך: מחורבת עלקת עולה דרך עפר עבירה לכלי רכב לכיוון מזרח. קשה כאן ללכת לאיבוד, ומפתיע שהמטיילים עדיין לא גילו את הדרך הקסומה הזאת. מהקטעים הגבוהים שלה יש תצפית יפה על הכביש המהיר ועל חוות שער הגיא.

אבו־גוש

עד לסלילת הכביש המהיר, זאת היתה הדרך המסורתית לירושלים. אחרי שער הגיא (באב אל ואד) ולאחר תשעה ק"מ שבהם מתפתל הכביש בעמק צר ותלול, עוקף הכביש כפר שנראה כאילו הוא צומח על צלע ההר. אבו־גוש, על מקום קרית־יערים הקדומה, בה שרדו כנסיה צלבנית ליד המעיין וכנסיה ביזאנטית על ההר, התנחלה במאה ה־18 משפחה בדואית, משפחת אבו־גוש שנרדה הנה מחצי האי ערב. במאה שעברה היה זה כפר של שודדי דרכים. היום – כפר שקט ופורח של משפחה אחת גדולה, ידידי היהודים עוד מימי המחתרות של המדינה שבדרך.

מעל הכפר צופה על ההרים פסלה של מרים וישו התינוק בזרועותיה, הפסל והכנסיה למרגלותיו הוקמו ע"י נזירות צרפתיות בשנת 1924. בכנסיה ובחורשה המקיפה אותה מתקיימים מפעם לפעם קונצרטים.







איזה מזל

נס רפואי, נס אישי

מזל בוסידן, תופרת בבתי האצולה של מצרים, ליקטה בארץ, בגיל 70, [illegible]

מאת אביבה מץ

צילומים: שמואל רחמני

היא היתה יכולה להיות סבתא רגילה עם נכדים והרבה נחת לעת זיקנה. מזל בוסידן, בת 74, אשה קטנה ומקומטת, לא מרגישה בסוף הדרך. הגיל אצלה הוא רישום שולי בתעודת הזהות. כל היתר פתוח כמעט עד אין סוף. יש לה שני תאריכי לידה. הראשון, איי־שם בקהיר בתחילת המאה. השני, בקריית־אונו, לפני ארבע שנים. היא נולדה מחדש, נס רפואי ונס אישי, ואולי שניהם גם יחד.

מזל בוסידן, תופרת לבני האצולה של מצריים, [...]תה נתבאת אל הכלים אחרי שעלו לישראל, [...] שירים מתקרם. מחלה משתקת ומעוותת [...] הגוף, כשהיתה עם רגל אחת בעולם הבא, [...] הרופאים היו בטוחים שהאסון יחמיר את [...] היא ובנה חשבו אחרת. הבן, יעקב, הוא סיפור [...] אמן מוכר בבירות העולם ומשום מה לא [...] בישראל. לפני מספר שבועות ננעלה במוזיאון [...] תערוכה שלו – מגילת שיר השירים [...] באותיות שעיצב בעצמו ומאויירת בחריטי [...] מזל קוראת לו ז'אקי. הוא הוציא אותה [...] כשהרופאים כמעט אמרו נואש לחייה. [...] נתן לי חורש לבכות, להתאבל על בעלי, [...] אמר: זהו, את צריכה לחזור לחיות".

היא תיפקדה בקושי. הידיים שלה היו מעוותות. [...] שכדאי לנסות לעבוד אתה בחימר, שיש בו [...] חומרים מרפאים, ובעת הלישה יש צורך [...] הפעלת השרירים", מספר יעקב־ז'אקי, "כל המטרה [...] היתה לחזק אצלה את שרירי הידיים. נתתי לה [...] גוש של חימר, ויום אחר כשחזרתי הביתה [...] מנה קטנה. מזל הסמיקה והודתה שהיא עשתה [...] ראיתי שיש בה משהו מאוד מיוחד. שאלתי את [...] אם היתה רוצה ללמוד פיסול ברצינות, והיא [...] התחלתי ללמד אותה. האשה הנכה והקשישה [...] פתאום שאין בושה לשאול ולהתעסק בדברים [...] בגיל מבוגר. זה היה הכוח המדרבן האמיתי [...] של אמא".

מזל בוסידן למדה. מן ההתחלה, עם המגבלות [...], היא נצמדה לפיסול כאילו ניחשה שזהו [...] שיעניק לה חיים חדשים, באמצעותו ניסתה [...] לעצמה מה שהפסידה בשבעים שנות חייה. [...] לישת החימר עוררה את שרירי הידיים, וסופה שקמה ממיטתה, מלאת מרץ, שגבר מפסל לפסל. כאן רק מתחיל הסיפור החדש של מזל. ההמשך יהיה בסתיו כשבלונדון תיפתח התערוכה הראשונה של עבודותיה. כדי להבין את הפער המפריד בין שני ה"גילגולים" שלה, צריך להתחיל מבראשית.

מזל נולדה בקהיר למשפחה מסורתית. אמא שלה באה מסוריה, התחתנה בגיל אחד־עשרה, וילדה ארבעה ילדים. מזל סיימה כתה ו' בבית־הספר של "בני ברית", והלכה ללמוד תפירה כדי לעזור לפרנסת הבית. "אני זוכר את אמא תופרת לנסיכים של פעם שהיו במצרים עוד מימי המלכים פואד ופארוק", מספר יעקב. רעש מכונת התפירה בלילה והצלליות של מנורת הנפט עד השעות הקטנות, היו זכרונות הילדות שלו. את בעלה הראשון היא הכירה בפורט־סעיד. שמו היה גולדברג ומוצאו מאירופה. רוסיה או פולניה – מזל לא זוכרת בדיוק. "במשפחה שלי שאלו עליו ואמרו שזה בסדר, שהוא מתאים. אותי לא שאלו. ככה זה היה אז". אפילו שהוא בן 55 והיא רק בת 22.

יעקב נולד והחיים הטובים נגמרו מהר. הבעל חלה והיה משותק במשך ארבע שנים. "היה מצב מאד קשה", מזל מספרת, "לפעמים אפילו חלב לא היה לי ממה לקנות. לא היה לנו כלום בבית. הייתי שמה סיר עם מים על האש, שהשכנים יחשבו שיש לי אוכל, מהאדים שהיו יוצאים מהסיר. רק שיחשבו". יעקב: "אחרי שאבא נפטר זרקו אותנו לרחוב מהבית ברובע היהודי. זה עוד היה בפורט־סעיד. לאמא לא היתה ברירה. במשך שנתיים היא שלחה אותי למנזר קאתולי־צרפתי. לא סיפרתי לה על־כך, אבל היו לי שם טראומות שהשאירו משקע: שיטות ההענשה, המשמעת המחמירה מאוד, חלונות הזכוכית עם ריח הנצרות החריף – כל זה לא עובר עם הזמן. מזל שאחרי הצהריים הייתי הולך לבית הכנסת ושם קלטתי את הקצוות החדים של הבדלי התרבויות".

במשך הזמן, כשהחלה לתפור לאצולה המצרית, המצב קצת השתפר. מזל: "תפרתי הרבה והיה לי יותר כסף והתחלתי לעזור לעניים, בעיקר לילדים. תמיד זכרתי איך זה כשאין כסף וחשבתי שאם אני יכולה לעזור, זה טוב. הייתי נכנסת לבתים של עשירים בזכות התפירה, והייתי לוקחת מהם כסף בשביל עניים.

אף פעם לא שאלו אותי בשביל מה הכסף". יעקב: "אמא אספה סביבה את כל החלכאים והנדכאים ותמכה בהם. בראש השנה ובפסח היתה לוקחת את הילדים המסכנים האלה וקונה להם בגדים, נעלים, גרבים וכיפות". מזל: "גם לאמהות העניות הייתי קונה. מי שהיה חולה, או מי שצריך ללדת או להתחתן ואין להם, היו באים למזל. לא הכירו מישהו אחר. בשבילי זאת היתה תקופה יפה מאוד. נהניתי לעזור".

והיו לה מעשי־חסד גם מסוג אחר. "חייל יהודי אחד שבא מפלסטינה למצרים, תפסו אותו בפורט־סעיד עם חבילה של חשיש ביד. מישהו ביקש ממנו למסור את החבילה, והוא אפילו לא ידע מה יש בה. לקחו אותו למשטרה. באו אנשים וסיפרו לי, אז הלכתי לשם לברר מה קורה. קראו לו אלי הררי. הקצין

„כשיש לי תוכנית בראש לפסל חדש, אני לא יכולה לישון בלילה. לפעמים אני מתעוררת ומתיישבת לעבוד. כשאני גומרת פסל אני מרגישה כמו אחרי לידה".

אמר לי שהוא יקבל לפחות ארבע שנים בבית סוהר. אז באמת התחממתי. הלכתי אל כלה, יהודיה שתפרתי אצלה ובעלה היה שופט, לא יהודי. ספרתי לו את הספור, ביקשתי שיעזור. הוא הבטיח לנסות ובאמת עזר. החייל קיבל רק ששה חודשים. ביקרתי אותו בבית הסוהר כמה פעמים. אחרי ששיחררו אותו אני לא יודעת מה קרה אתו".

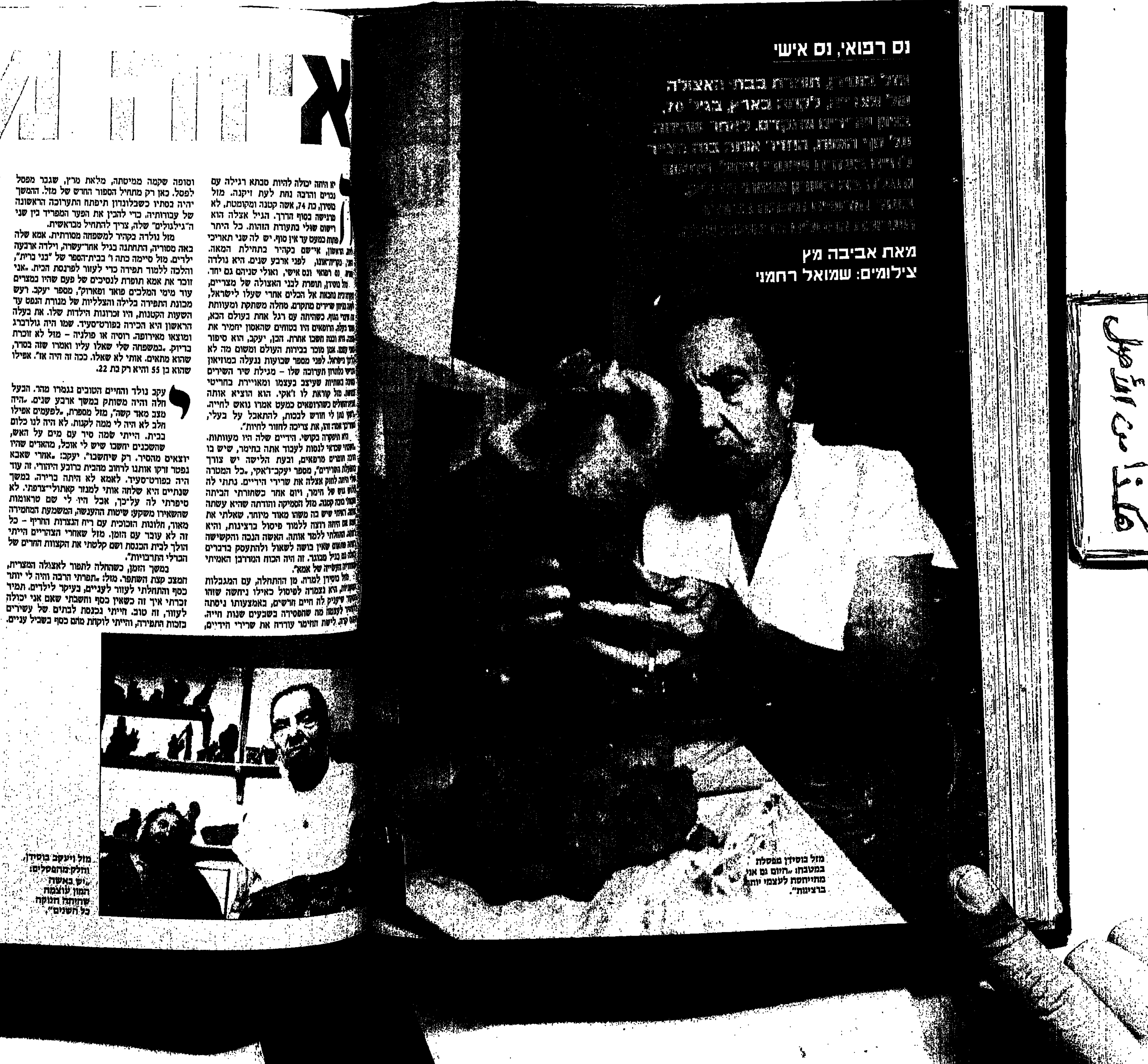
יום אחד הכירה דרך חברה את מוריס בוסידן. הוא עבד בנמל פורט־סעיד. "לכל מקום שהייתי הולכת הוא הלך אחרי. הוא היה יפה ולאט לאט ראיתי שהוא מוצא חן בעיני והתחלתי לאהוב אותו. בסוף התחתנו. אהבתי אותו באמת, יותר מאשר את בעלי הראשון". מוריס גם אימץ את יעקב. ב־1948 החלו התנפלויות של מצרים על יהודים. יעקב בוסידן הלך לבית־הספר בלווי שוטר צמוד. כעבור זמן קצר, בזכות קשרי־התופרת של אמו עם משפחת ראש עיריית פורט־סעיד, קיבלו רמז שמוטב להם להמלט ממצריים בתוך ארבעים ושמונה שעות. יעקב: "באניה, בדרך לארץ, ראיתי בפעם הראשונה יהודים מאירופה. עד אז לא ידעתי שיש יהודים אחרים, כמו שלא ידענו בכלל שהיתה שואה באירופה. אני זוכר אותם יושבים ושותקים כל הדרך. רק העיניים שלהם דברו. הם היו כמו הר געש רומם, רגע לפני ההתפרצות".

ההכרה ש"יש עוד יהודים" התריפה במחנה "שער העליה" ליד חיפה. "חילקו אתנו לפי ארצות המוצא פחות או יותר. פולנים ורוסים בנפרד, תימנים לחוד, ואותנו המצרים שמו עם הלובים. החלוקה הזאת מאד צרמה. אפילו בחדר האוכל נשמרה החלוקה ליוצאי אשכנז וליוצאי מדינות־ערב. האשכנזים התפללו בנפרד, דיברו אידיש, קיבלו תמיכה מהג'וינט, חבילות. כל זה השאיר משקע. הממסד ברובו היה אשכנזי שדאג לאנשים שלו, הם אפילו לא ניסו להסתיר את זה".

משפחת בוסידן עזבה את מחנה העולים

(המשך בעמוד 31)

מזל ויעקב בוסידן, וחלק מהפסלים: „יש באשה המון עוצמת שתזתה חנוקה כל השנים".



מזל בוסידן מפסלת במטבח: „היום גם אני מתייחסת לעצמי יותר ברצינות".

איזה מזל

(המשך מעמוד 29)

יהודה נקריתאונו. נולדו להם שתי בנות, יהודית ורות. מוריס קיבל עבודה בקונסוליה הבלגית. מזל: „מוריס בא הביתה אחרי העבודה, היה יושב כמו מלך. אני עשיתי הכל בבית. הנשתי לו ודאגתי לכל מה שצריך". יעקב החל ללמוד ציור. ראשי תנועת הנוער ארגנו לו את התערוכות הראשונות. ואחר־כך נסע להשתלם בלונדון, שם הקים את הסדנה שלו. הוא מתרגם נושאים יהודיים לליטוגרפיות ולתחריטים, כתובות, מגילת שיר השירים והגדה של פסח מעוטרות ומאויירות על ידו – הן יצירות מבוקשות של אספנים ומחירן בשוק אלפי דולרים לעותק. אצל מזל הם הקתקים קטן.

המושגים "אמנות" ו"יצירה", היו זרים בלקסיקון של מזל. אף פעם לא הבינה מה בדיוק עושה הבן שלה בלונדון, ועל מה כל הרעש. „אני לא ידעתי שיש ציור בכלל, אפילו כשהייתי כבר גדולה. חשבתי שהכל זה תלוי. כשז'אקי אמר שהוא רוצה להיות צייר, לא הבנתי שיש בזה עתיד. אבא שלו אמר שציירים מתים ברעב. אני חסכתי בשבילו כסף שילמד ויהיה רופא. ובכלל, משהו רציני. אבל כשהייתי חולה והתחלתי לעבוד בחומר, הרגשתי שזה טוב לי, שזה עוזר, ואז הבנתי על מה הבן שלי דיבר כל השנים. ואז צחקתי שאני רוצה ללמוד. ז'אקי היה מורה מאד קפדן וקשוח איתי, הוא אמר לי: במה שקשור לעבודה את לא אמא שלי".

כך, אחרי שעברה את גיל ה־70 והיתה כמעט עם שתי הרגליים בעולם הבא, חזרה מזל לחיים כדי ללמוד את יסודות האמנות, כמו הילדים באגף הנוער של מוזיאון ישראל: את תפיסת החלל, את דרך הטיפול בחומר, את כל היסודות הבסיסיים ביותר. העבודות הראשונות שיצרה היו דמויות נאיביות ופרימיטיביות, ככל שהיתה יכולה לעצב בידיה המעוותות והמשותקות למחצה. בין רטוי כעיסוק לאשה זקנה וחולה. „הכל היה פרימיטיבי", היא אומרת, „אני אוהבת חיות. עשיתי מה שראיתי בגן־חיות כשהייתי קטנה או בטלוויזיה".

את הפסלים הראשונים יצרה במטבח הקטן שלה. כלי העבודה היו סכינים ומזלגות. המשפחה התייחסה אליה בסלחנות כמו לאמא חולה ותסרת־תקנה. „הבנות שלי לא הבינו מה אני עושה, אבל חשבו שטוב שיש לי במה להתעסק ואני לא מבלבלת להן את המוח". יעקב: „אחיותי היו מנקות לה את הבית. כל הבלבול הזה של החומר נראה להן כמיטרד אחד גדול ומיותר. התחילו להזיז לה דברים, לא מתוך כוונה רעה חלילה אלא מתוך רצון לעזור, ובילבלו את הסדר שלה. הן לא הבינו את חשיבות העניין בשבילה".

שנה וחצי היתה משתקמת בעזרת הפסלים, עד שחלתה שוב. הריאות הפסיקו לתפקד. מזל אושפזה במצב אנוש, כמעט ללא תקווה. „לא יכולתי לנשום. פחדתי שאני נחנקת. לא הבנתי למה כל המשפחה והחברים שלי, שלא ראיתי הרבה מאד זמן, התאספו סביב המיטה. אחר־כך אמרו לי שחשבו שאני הולכת למות ובאו להיפרד ממני".

יעקב: „אמא שכבה בטיפול נמרץ שבעה שבועות. רק את אצבעות הידיים הצליחה להניע, והיינו מדברים באמצעות מגע יד. היא שאלה אותי: 'אני הולכת למות?', ואני שאלתי אותה: 'את רוצה לחיות?' אז היא ענתה לי: 'יש לי בשביל מה לחיות, אני רוצה להמשיך לעבוד'".

„כבר אין לי שפה משותפת עם השכנות. אלה רק מדברות על בישולים וקישקושים. אני לא מראה להן את העבודות שלי. כי הן מסתכלות ואומרות יפה מאד רק בשביל להגיד".

ומזל בוסידן החלימה. בעיני הרופאים היא רק "יצאה מכלל סכנה", כשחזרה לעבוד על הפסלים בקצב מטורף. עובדת לפעמיים יומיים רצופים בלי אוכל ובלי שינה. שש שעות ביום בממוצע בריכוז מירבי.

יעקב: „אמא למדה איך לחיות עם החולשה שלה. קצב העבודה שלה מדהים לגילה ולמצבה. היא עשתה 40 פסלים בשלוש שנים, וזה הרבה אפילו לאמן צעיר ובריא". מזל: „הפיסול נתן לי חיים אחרים לגמרי, עולם חדש, שמחה גדולה בלב, תחושה שאני יוצרת משהו לעולם ולעצמי. כשיש לי תוכנית בראש לפסל חדש, אני לא יכולה לישון בלילה או שלפעמים אני מתעוררת באמצע, ומתיישבת לעבוד. כשאני גומרת פסל אני מרגישה כמו אחרי לידה. אילו בעלי היה עדיין בחיים לא הייתי יכולה לעבוד. אפילו לחלום על זה לא הייתי יכולה. אני שואלת את עצמי איפה הייתי כל השנים, איך ביזבזתי את כל החיים על דברים לא חשובים".

פתאום השתנו אצלה כל סדרי־העדיפויות, כולל ההתייחסות לעצמה: „היום אני מתייחסת לעצמי ברצינות. אני רוצה לחיות עוד הרבה שנים ולעבוד כל הזמן. גם הבנות שלי לוקחות אותי עכשיו ברצינות, מתגאות בי". וכל הדברים החשובים של פעם, נראים היום שוליים עד כדי גיחוך. למשל, השכנות שהיו נכנסות ויוצאות, דבר שבשיגרה, כבר לא באות יותר. „אין לי שפה משותפת איתן. אלה רק מדברות על בישולים וקישקושים. חבל לי על הזמן. ואני לא מראה לכל אחד את העבודות שלי. מי שלא מבין אני לא מראה לו. השכנות שלי באות, מסתכלות, ואומרות יפה מאד, רק בשביל להגיד, אז אני לא מראה להן יותר".

יעקב: „תמיד ראיתי אצל אמא רק את הביטול העצמי שלה, אמא במישרה מלאה ותו לא. היום אני רואה אותה באור אחר לגמרי. למדתי להכיר אותה, את הכוח ואת האמן שבה. יש באשה המון עוצמה שהיתה חנוקה כל השנים ועכשיו מצאה לה את האפיק הנכון. מאז שהיא נגעה במוות יש בה שינוי דראסטי. יש בה התעמקות בחומר. היא אומרת הכל כאילו במשפט אחד, כל התמצית בפסל אחד. יש בעבודות שלה פשטות וישירות הלקוחים מן המורשת העתיקה ביותר שלנו – ממצרים. הפסלים הם הזכרון שלה מהבית. זה לא מודע, אבל רואים את זה בכל אחד מהם. כל ההשפעות הכנעניות, השורשיות, כאילו שהיו בה מרורי דורות וחיכו בסבלנות".

אבל כאמור, זה לא כל הסיפור. כמו באגדות, גם לסיפור הזה יש עוד סוף אחר, טוב ומפתיע. יעקב: „בעלת גלריה בלונדון שאלה אותי לא מזמן על מה אני עובד עכשיו. היא מנהלת פרוייקטים מיוחדים למוזיאון של מורשת היהדות אשר מקצה מקום לתערוכות אמנותיות במסגרת ארועים מיוחדים. במוזיאון הזה עומדת להתקיים בקרוב תערוכה מהעבודות שלי. בתור קוריוז הראיתי לה תצלומים מהעבודות של אמא. כשראתה את הפסלים שמחה שפניתי לעסוק באפיק חדש, והציעה ללא היסוס שנצרף גם את העבודות האלה לתערוכה. כשעניתי לה: 'ברצון אבל זה לא שלי, זה של אמא שלי', וסיפרתי לה במה מדובר, היא לא האמינה לי בהתחלה".

וזה הסוף ואולי רק ההתחלה. בנובמבר השנה תתקיים תערוכת הפסלים של מזל בוסידן בלונדון, ב"מנור האוס" – המוזיאון למורשת היהודית, אכסניה מכובדת וחשובה – שרואה בה אמן ויוצר, ומתייחס לאוסף שלה כאל פריצת־דרך, כמעט כלתי־אפשרית.

„כשמאחלים לי היום 'עד מאה ועשרים' אני מאד מרוצה מזה. ככה יש לי עוד ארבעים ושש שנה לעבוד", אומרת מזל בוסידן ספק בצחוק ספק ברצינות.

אביבה מץ

אדם גר בתוך עצמו

(המשך מעמוד 13)

משות, אבל החיים האלה התאימו לי כמו כפפה ליד. הייתי נוסע ארבע שעות מן הפיורד עד לאל־עריש, לניקורת עסקים. היה גם קטע של נהג פרטי עם מכונית ג'גואר שהיה נוהג אותי לפגישות בתל־אביב. אם תפס אותנו הלילה כאמצע המדבר, היינו עוצרים חשופים את היגואר ומתכרבלים ברדובונים עם הקלאצ'ניקוב מתחת לראש. בבוקר מתעוררים, שוטפים את הפנים, מחליפים את הבגדים ומגיעים לתל־אביב כמו חדשים".

איתן גבר נאה. שומר על הגיזרה עוד מלפני מכון הכושר של "הילטון". חביבן של נשים. את התכונה הזאת ירש מאביו שלא הכיר. סיפורי הזימה הסוערים שלו באותם ימים, כמעט הביאו אותו לקהות־חושים. על סף המינוי מסיני, עם חיסול ממלכת המדבר ושפע המתנות – הוא קיבל יום אחד טלפון מויאולט, מזכירתו שיער ואדריכלית־פנים לא־תיקנית אך מקצועית. „מגיעה לארץ חברה שלי שתשגע אותך", לא כישלה, וכך היה. דיאנה, דוגמנית אמריקנית מבית יהודי טוב, תלשה אותו באחת ממעגל הנשים הסובב אותו. איתן התאהב כשנית, נשא אותה לאשה והוליד שתי בנות.

עכשיו, לאחר שהתביית והתפתח בחברת האבטחה הבינלאומית, שוב הוא גר לבדו. נוסע יום־יום על הקו משכונת רמות בירושלים למשרד בהרצליה, כדי לשוב אל בית גדול, יפה, אך ריק – ולא בלב כבד. „לא רבנו", הוא מנסה להסביר את טלטלת הרגשות, „דיאנה ואני החלטנו לחיות את החיים הכי־מוצלחים בשתי דירות נפרדות כדי להקטין את הלחצים בחיי הנישואין. הבנות נמצאות עם דיאנה אבל מבקרות אותי. כך כבר שנתיים, בכל מיני וריאציות. בסופו של דבר האופי שלי מכתיב לי לחיות לבד".

אל שתי הבנות הוא חש קירבה יותר גדולה, מאשר אל שני בניו שילדה לו רוני סלומון. הוא אוהב אותן אהבת־נפש. אבא בשנות הארבעים המאוחרות זה סיפור אחר, מבוגר ובשל יותר, מאשר אב טרי בשנות העשרים של חייו. הבנים מרוחקים ממנו. גיא הבכור, היום בן 26, מנהל את חוות מקורה. גיל בן ה־21 מטייל איישם במזרח הרחוק. „הם קולטים שאני יושב על דפוס של בודד", אומר איתן. אמו עדיין בחיים, אבל רחוקה ומרוחקת כפי שהיתה תמיד. „גם אמא כמעט שלא באה לבקר. יש לה קשר קטן מאוד עם הנכדים". הוא מדבר בשקט. עיניו הצרות מיצטמצמות. לא נוח לו עם הווידוי.

יתכן שהוא מודע לעובדה כי ארבעת ילדיו גדלים במתכונת שגידלו אותו. לא נראה שהוא מתחרט על החיים האלה, כמו בתוך כועה, במסלול של עסקי האבטחה בין הארץ לחו"ל, המזון הטבעי שהוא רוקח במטבחו הפרטי, צפיה נצחית ולא מעייפת בסרטי הבלט שהיו לבידור החביב עליו, ותרגילי ההתעמלות וההרפייה במכון הבריאות והג'קוזי של "הילטון". טיפוס חריג בחוג מצליחני הסילון שאוהב לגור בתוך עצמו, כמו הילד מנהלל שגדל בלי אבא־אמא והיה מסתגר בבית עם הספרים.

ומה שנותר לאיש כמוהו להתגעגע אליו, זה אולי גם תמצית חייו.

„המקומות היחידים שהתגעגעתי אליהם בחיים, הם הפיורד ונהלל", אומר איתן רילוב, „ואני מתגעגע גם לסבא ולסבתא. הם היו אנשים ענקים. אהבתי הגדולה באמת".

דבורה שפירא

מלכה בלילה

(המשך מעמוד 17)

המשך היה קצת בלתי־צפוי. הופיעו טיפוסים מפוקפקים, תביעות לפרוטקשן, איומים. הם, שהתביעות האלה היו זרות להם, הגיבו בסרוב נאיווי. לאחר האיומים הגיעו כדרך־כלל השריפות. פרדריקה ודוב הצליחו להתאושש, כמעט כל פעם, מחדש. הפרוייקט השני הוקם ברחוב הירקון. "לה דיסקוטק" היה מועדון החברים הראשון בארץ. את הדיפלומטים החליפו עיתונאים זרים, לרוב כוכבים. למשל: ג'ון צ'נסלר מה"אן. בי. סי.", ג'יימס קמרון, רובין סטארפורד. פרדריקה ידעה להריח אותם מהרגע שנכנסו. ידעה מיד מי חשוב, ועד כמה.

"בתקופה האחרונה לחיי דוב לא דיברנו על המוות. שנתיים לא רצה לראות איש. בסוף הוא התאבד. הוא לא רצה לחיות יותר עם המחלה, והבדידות".

אחרי השריפה השניה היא פתחה את הפאב היהודי הראשון בארץ מול מלון "דן". יגאל מוסינזון ושייקה ירקוני שיחקו שם שחמט. פרנסואז סאגן שתתה אצלם. גם פרדריק פורסייט ("נשיא על הכוונת", "תיק אודסה"). עידן הפאב נמשך ארבע שנים כשברקע טשטוש החושים שלאחר מלחמת ששת הימים.

אסור לשכוח להם את פריצת הדרך גם בתחומים אחרים. למשל, מוסר הנישואים הפתוחים שהם טפטפו אותו על קרקע די בתולה. דוב חי ליד פרדריקה עם נשים אחרות, והסיפור שלו היה שהוא לא עשה מזה סיפור. לגמרי פתוח, ועל השולחן. היא לא נשארה חייבת. סיפור קטן: בזמן שדוב בילה בחו"ל היא ניהלה רומן סוער עם הכוכב הצרפתי רניאל ז'ילון במשך שלושה ימים, שלאחריהם אושפז הצרפתי עם התקף־לב.

כשהגיע תורו של הפאב להיסגר, הם התחילו לתכנן את המועדון ביפו. מהפרוייקט הזה, שהיה גם האחרון, לא הצליחו להתאושש. פרדריקה שכרה בית של כומר אנגליקני ליד ה"סקוטש האוז". הם השקיעו בו, יחד עם שמעון עדן – ישראלי־לשעבר, המלך של מועדוני הלילה בברלין – את כל כספם. באמצע פרצה מלחמת יום הכיפורים. כשנפתח המקום שלושה חודשים לאחר המלחמה, לאיש כבר לא היה ראש לחגיגות. הם מצאו עצמם מחכים כל ערב לאורחים. לשווא. המון כסף ירד לטימיון.

המקום נסגר. אצל דוב נתגלה גידול ממאיר. בכל פעם שנקבע לו מועד לניתוח היה משחק שח, כל הלילה שלפני, עם אלדר שרון. בבוקר היה בורח. כשמונים ושלוש, כשכבר לא היתה ברירה וניתחו אותו, הוא הסתגר בבית ולקה בדיכאון קשה. החלה סידרה של נסיונות התאבדות. פרדריקה טיפלה בו במסירות, עד כמה שהיתה יכולה, עד כמה שאפשר היה. הוא לא תמיד נתן להתקרב. היה מוכן לראות רק שניים־שלושה אנשים.

אלה שראו אותו בסוף דרכו מציירים תמונה שהיה בה קצת מן הפאתטיות. חלוקי־משי ארוכים. שתיקות של גאווה. בסך־הכל, הם אומרים, דוב לא היה תמים. הוא הבין את כללי המשחק. בסוף הדרך, חולה, בודד וחסר פרוטה, הוא ידע להגיד שברגע שמתחילות הדמעות, אדם נשאר רק עם עצמו.

■■■

עכשיו גם פרדריקה רק עם עצמה, מלבד הדוברמן. השולחן בבית הערבי המפואר ערוך לשניים. שולחן עץ כבד, מגולף, מגש ארוך מכסף, סכו"ם בסידור מרוייק לפי הכללים, מראות קריסטל לאורך הקירות. מנורות עתיקות דולקות. חסר ברקע רק משרת דומם עם כסיות לבנות. פרדי, בסינור ארוס משובץ, מטפלת בעוף בנוסח סין. העוף הנאפה בתנור הוא עוד תירוץ לקפיצות חרות מהכיסא, פעם לכיוון העוף ופעם לכיוון הכלב. פתאום היא שוכחת את העוף הסיני ומשחקת עם הכלב בכדור. שוב קצת מתעללת בו, ונכנסת לפרצים פתאומיים של צחוק. אחר־כך באה סידרה של שיהוקים.

"בואי תראי איפה אני חיה", היא אומרת וכבר נעמדת ברחוב, ליד השער. שישה ילדים דוברי ערבית משחקים על המדרכה שממול. כולם יחפים; קצת קרועים, מסתכלים בה בסקרנות מפוחדת. בלי הודעה מוקדמת היא מתרגזת ומשלחת בהם את הדוברמן. דוקסי מזנק, והחבורה נסה בצעקות. ילד אחד, אולי בן ארבע, משתרע מרוב בהלה על הכביש. פרדריקה לא מרחמת עליו. בפישוק, עם הידיים על המותניים, היא מסתכלת על הילד השרוע והכלב הרוכן מעליו. ברגע האחרון היא עוצרת את הכלב, ממשיכה כמה צעדים לאורך הכביש, עד לבניין הצמוד.

מכון לפיתוח הגוף. בחור שרירי כהה יושב בפתח ומעיף בה מבט כאומר "קרייזי וומן". היא מתגרה בו. לבושה באותה גופייה קצרצרה מופשלת, ממשיכה לעמוד בפישוק, עם הידיים על המותניים. קשה להרחיק אותה משם. צריך לקחת לה את היד ולהרגיע אותה כמו שמרגיעים ילדה.

"אבל אני חיה כאן", היא ממשיכה לצעוק. חבורת הילדים מתגודדת בפינת הרחוב, מצביעה עליה ומתלחשת. אף אחד לא מעז להתקרב לאשה עם הדוברמן.

אחרי המיפגש הזה היא צריכה בירה כדי להתאושש. "באים אלי אנשים מכובדים", היא אומרת, "סופרים, עיתונאים מכל העולם, ואומרים לי איך את גרה כאן, בין הלא ציויליזייר האלה".

העוף בנוסח סיני מוגש לשולחן. פרדריקה קורעת ירך, מחזיקה בעצם בשתי אצבעות, מכרסמת חצי ואת החצי השני נותנת לדוקסי. האף שלו בתוך הצלחת שלה. נגיסה היא, נגיסה הוא.

– כמה זמן חייתם יחד, את ודוב?

"עשרים וחמש שנה".

– היתה אהבה?

שתיקה ארוכה. "אני אהבתי אותו. אני לא חושבת שאהב אותי".

– מכל מה שהיה, יש משהו שנראה לך היום מיותר?

"אף רגע לא היה לי מיותר. נהניתי מכל שניה".

– דוב מאד סבל?

"שנתיים לא רצה לראות אף אחד. אני סרבתי שיהיה בבית־חולים וטיפלתי בו בבית".

יותר פרדריקה לא עונה. הראש מתכנס בין הכתפיים. הגוף כולו רועד. מתחילה יבבה חלשה שהולכת ומתחזקת. עכשיו גם הפנים רטובים לגמרי. הדוברמן מתחיל להתרוצץ כחוסר אונים סביב השולחן. נעמד מולה ומתחיל ליבב. יבבות ארוכות. קולות לא אנושיים. מצמררים.

בילי מוסקונה־לרמן

פרדריקה עם לידיה אופיר: "הקשר שלי איתה הוא מהווה לתקופה שהיתה ואיננה".

"באיזשהו מקום היא הלכה לאיבוד"

הרבה אישים אכלו מהצלחת של דוב ופרדריקה סגל. כשהוא מת והיא כבר לא מה שהיתה, רובם התרחקו ממנה. רק מעטים מוכנים היום להסביר מדוע:

לידיה אופיר:

"אני אוהבת אותה, אשה יוצאת מן הכלל. אדם אינטליגנטי, תרבותי. באיזשהו מקום היא הלכה לאיבוד, התבזבזה. פיספסה משהו ואני לא יודעת מה בדיוק. היא מאוד אהבה את דוב. עשתה כנראה מה שהוא רצה, והיא עצמה לא הגיעה לידי ביטוי. ממש חבל. בזמנו היתה סופר־עליזה, מארחת יוצאת מן הכלל. הקשר שלי איתה הוא מהווה לתקופה שהיתה ואיננה.

"מדי פעם אני מדברת איתה, זה הכל. בזמנו הפסקתי לבוא אליה בגלל בעלה שלפעמים היה קצת תקיף. היא עברה איתו טרגדיה נוראה. אהבה אותו בלי סוף. למרות החיים החופשיים שלהם, היא העריצה אותו. אני לא יודעת מה בדיוק קרה שם, זה עניין לפסיכולוגים.

"קשה לעזור לה. בעצם, אי־אפשר. יש לי ילדים ובעיות אחרות. לכל אחד יש. לה יש בעיה שהיא צריכה לפתור לבד. אני מתכוונת לשתייה. במצב שהיא נמצאת בו, קשה לנהל איתה שיחה, להגיע למסקנה הגיונית, ליצור קומוניקציה. אם את יכולת ליצור קשר נורמלי – בסדר. אבל אם הצלצול שלה מופיע פתאום באמצע הלילה, זה קשה. הייתי רוצה שהיא תהיה יותר צלולה. מבחינת הסנטימנטים שלי אליה – אני ממש אוהבת אותה.

"אם אפשר יהיה לעזור לה במשהו, באמת לעזור, אני אשמח".

יוסל ברגנר:

"שניהם היו ארכיטקטים, אנשים עם טעם טוב. הם ידעו ליצור אטמוספירה מתאימה. היינו נמצאים ביחד ארבעים ושמונה שעות, שותים, מדברים, מציירים. פרדריקה היא אשה חכמה. אבל מהן לפעמים החוכמה היא לתת לאחרים להיות חכמים".

גיון כהלכה

מורו ורבו מוריס בז'אר, הילד הנורא של הבלט המודרני, אהב לצטט את אימרתו של ניטשה: „אינני מאמין באלוהים שאינו יודע ואוהב לרקוד". אצל איבן מרקו, הכוריאוגרף, יוזם ומנהל להקת הבלט של העיר ההונגרית גיור המגיעה לכאן באמצע החודש, נהפך הריקוד לפולחן ואמונה, למבטא הכורח האנושי לשאוף להגשמה עצמית, להיכנע לתשוקה ארוטית, פראית, שברגיל אין מעזים לתת לה לפרוץ אך היא מתלקחת ובוערת במקום שלא רצינו שתתלקח. מרקו, שנחשב בארצו לילד פלא ונהפך להצלחה אמנותית וכלכלית בקנה־מידה בינלאומי, אינו עושה מיהדותו דגל, ודאי שלא מנפנף בה. „ככה זה", הוא אומר, „זו עובדה. אתה נולד כך, וזהו".

מאת אריה יאס

ה

יום אתה מוצא אותם בכל [illegible] מנהל להקת מחול בדיסלדורף [illegible] רמניה וזו את הבלט של [illegible] באוסטרליה. לאחד יש להקה ב[illegible] ליה ולאחר - תיאטרון מחול ב[illegible] דיה, או להיפך. בכולם ניכרות [illegible] עות אצבעותיו של מורם ורבם מוריס בז'אר - הילד הנורא של הבלט המודרני. אבל רק איבן מרקו ההונגרי זוכה להצלחה בינלאומית נוסח המאסטרו, בבחינת מבריסל תצא תורה, ודבר מרקו - מגיור.

איבן מרקו, מנהל להקת הבלט של גיור המגיעה ארצה באמצע החודש, עשה להונגריה את מה שעשו פעם לישראל התפוזים ו"אקסודוס". עד שהחליט הבחור הביישן לחזור לארצו ולהקים שם להקת מחול, רק מעטים בעולם שמעו או ידעו על קיומה, אי־שם בהונגריה, של עיר תעשייתית לא גדולה בשם גיור.

[illegible] לא עברו שש שנים והלהקה שנוסדה [illegible] היתה מוזמנת להופיע בפסטיוואלים [illegible] באיצטדיונים ענקיים מול אלפי [illegible] הבימות העולם: "לה סקאלה" [illegible] "תיאטר דה לה ויל" בפאריס - מכה של [illegible] וינה, ביירות, ספולטו ובעצם היכן

[illegible] להקת המחול של גיור גם אלינו, [illegible] של הפשרה ביחסים [illegible] עם מדינות הגוש המזרחי. אבל [illegible] לא תיצאו ניילה מיותרת בנושא [illegible] את זה", הוא מחייך את חיוכו השקט [illegible] "אני כאן". אפשר רק לנחש לפי נימת [illegible], וכמה באמת רצה להיות כאן. [illegible] היא לא עושה דגל, ודאי שלא [illegible] על פרופיל נמוך עד רוגע. [illegible] שמוכשר באירופה, במיוחד זו [illegible] לא צריך לעשות מכך גלים. „ככה

זה", הוא פוסק, „עובדה. אתה נולד כך, וזהו". נקודה. סוף. עבור. בוא נדבר על משהו אחר.

א

בל אחרי זמן־מה מתרחב בכל זאת הסדק הצר דרכו הוא מוכן לאפשר לסובבים אותו להציץ אל תוך נשמתו, ושוב אנו מוצאים עצמנו משוחחים על ביקורו הקודם בארץ, לפני כשמונה שנים. „זוכר כמה חם היה אז? כמו עכשיו, לא? וזוכר איך הלכנו ניטפי־זיעה לשתות קפה על המרפסת ההיא בקיסריה, עם סוניה ואנדרו'י, בזמן ההפסקה בחזרות באמפיתיאטרון?"

איבן מרקו היה אז אחד הרקדנים הראשיים ב"בלט המאה העשרים" של מוריס בז'אר. בתחילת שנות ה־70 הגיע המאסטרו הגדול לבירת הונגריה עם להקתו, צפה בבלט שהועלה שם והוקסם מהרקדן הצעיר ההונגרי הצעיר, אז בתחילת שנות ה־20 לחייו. בז'אר צרף אותו לצוותו והפך אותו לכוכב. בדמויות הפראיות והחושניות שרקד אצל בז'אר - רובן תפקידים ראשיים - ידע איבן למסוך תמיד משהו נוסף להישגי העבר, טכניקה נפלאה ומסורת הקודמים לו: מימד אישי משלו, אצילי יותר, לירי וכואב יותר. אצלו התשוקה להצה מבפנים. אש בוערת בעצמות - לא יוכל להכיל.

(המשך בעמוד הבא)

את "הגן המיכני" בביצוע בלט גיור (בצילום) יראו גם הצופים הישראלים. הוא נכתב למוסיקת ג'אז מאת המלחין ההונגרי סובודוש; כוריאוגרפיה: איבן מרקו. מחול שבמרוצתו נהפכים הרקדנים ליצורים מתוכנתים הפועלים כאחוזי־אמוק





איבן מרקו בארץ: „העיקר שאני כאן".
(צילום: ראובן קסטרו)



מתוך "הגן המיכני": החברה המודרנית הופכת בני־אדם למכונות.

„הצופים מוצאים ביצירותי את עצמם. הם מזדהים עם הנטייה החושנית של כולנו לביטוי עצמי שלם".

(המשך מהעמוד הקודם)

לזכרונות חוקים ועוצמה משלהם. אנחנו אמנם יושבים במסעדה תל־אביבית ואיבן כוגר יותר, מוזקן, מעשן הרבה, („מה לעשות?") טועם מן האוכל בזהירות, אחרי מחלת כבד. הזכרונות, מצידם, מעבירים אותנו לבריסל של שנות השבעים, כשאיבן – דק־גיזרה ולוהב, רקד את "ציפור האש" של סטראווינסקי.

בתום התל־אביבי אנחנו מעלים באוב לילות פרועים בעיר גשומה, מפגשים מחממי־לב של אנשים מנופים אחרים שנזדמנו דווקא לעיר שהפכה ילד משתין לסמלה הלאומי. איבן, כמו תמיד, לא דיבר הרבה. בעיניים בוערות הקשיב לסיפורי האחרים. טיפוס שמעדיף לשאול שאלות, לא להשיב עליהן.

שבע שנים רקד אצל ביז'אר עד שהחליט לעזוב ולחזור להונגריה. זה היה ב־1979, וההחלטה לא היתה קלה. גם הפיתוי לא היה פשוט. היה זה שר התרבות של הונגריה בכבודו ובעצמו שהציע לו לבוא לגיור הקטנה, 120 ק"מ מבודפשט, למרכז החדש לאמנויות שנפתח שם אז, ולהקים בה להקת מחול משלו. על ההצעה שהיה קשה מאוד לסרב לה היה עליו לספר למאסטרו. אלא שבכל פעם שמישהו מ"ילדיו" עומד לפרוש כנפיים – המאסטרו מרגיש נבגד. "ילדים נוראים" אינם אוהבים כשמישהו אחר בסביבתם הקרובה עושה מה שמתחשק לו.

„זה היה בניו־יורק", משחזר איבן מרקו את ה"מקרה", כאילו התרחשו הדברים רק אתמול: „רקדתי את 'דוח השושנה' עם ג'ודית ג'ייסון, אתה בטח זוכר אותה, הכושית הגבוהה והסקסית. כל הלהקה עמדה מאחורי הקלעים, ולאחר שקפצתי את הקפיצה המפורסמת דרך החלון והריקוד נגמר, הם מחאו כפיים, מכל הלב. אחר־כך באו כולם לחדר ההלבשה שלי, וגם מוריס בא. ישב בפינה ושתק. חיכה שכולם ילכו ואז קם, ניגש אלי, הסתכל לי בעיניים קרוב־קרוב, הנה, ככה, ממש אף נוגע באף, ואמר בשקט: אתה באמת רוצה לעזוב?"

„'כן', אמרתי, והוא הסתובב ויצא ומאותו רגע ואילך לא הייתי קיים יותר. לא בשבילו. כאילו הייתי אוויר. נו, טוב. זה מוריס, אתה יודע".

בינתיים זרמו הרבה מים במזרקת ה"מנקין פיס" בבריסל ולהקת הבלט של גיור נהפכה לעובדה מקצועית שיש להתחשב בה. אבל איבן קבע לעצמו אמת־מידה. „בשבילי אישית, עד היום, אמת־המידה היא ביז'אר. לא מצאתי עדיין טוב ממנו. ביז'אר הוא – לעולם המחול המודרני – כמו פיקאסו לעולם הציור המודרני".

לפני כשנתיים, בוונציה, בא מוריס ביז'אר לראות את הופעת הבלט של גיור. „הוא מאוד אהב את העניין. בא, חיבק ונישק אותי, ואחרי־כן התלווה אלינו, הרקדנים, בדרכנו לבית־המלון, דרך התעלות של ונציה. במקום מסוים, כשהוא היה צריך לפנות לבית־המלון שלו, נפרד מאיתנו באופן המיוחד רק אותו: עמד מולנו והתחיל לרקוד. בשבילנו. וכך הלך לאחור, מתרחק מאיתנו במחווה של ריקוד... נו, טוב. גם זה מוריס".

לא פלא שהמאסטרו אהב את מה שראה אצל איבן. מכל רקדניו לשעבר יש בו, כמו בביז'אר עצמו, חושיו הדרמאטיים של בימאי תיאטרון לא פחות מאשר חושיו של כוריאוגרף. שניהם עוסקים באחד הנושאים המרכזיים בחיי אדם, האהבה והתשוקה, כשהדגש, כמובן, על התשוקה.

ולא סתם תשוקה. זוהי תשוקה שאין מעזים לתת לה לפרוץ אך היא זורמת בך, חופשיה ופראית, ומדליקה אש במקום שלא רצית שתתלקח. אולי זה המזג ההונגרי המשתלח ב"אורגיה של צלילים", כפי שהגדירו את המוסיקה של בלה בארטוק – הונגרי אף הוא – שאיבן העלה את "המנדרין המכושף" והסנסאציוני שלו בהפקה חדשה, שופעת מין ואלימות, ואולי זה האופי הפרטי שאינו מתיר לך להציץ לתוכו אלא מבעד למה שהוא חושף לעיניך על הבימה.

התוצאה היא בלטים נוטפי חושניות שבמרכזם תמיד ניצבת ונעה התשוקה. אנדראה לאראני, רקדנית שרירית וחסונה, מגלמת את האש הזו. גוף אנדרוגיני, לא אשה ולא גבר ושניהם גם יחד, להבה משתוללת המכלה עצמה בריקוד.

ב"בולרו" של ראוול מוקפת אנדראה בחבורת זוגות בבגדים שחורים, נזירים. כולאים את הגוף בבגד מכופתר עד צוואר. אבל אפילו תלחץ ותדכא את התשוקה במחוכים ובגדי אדיקות, היא, התשוקה, לוחצת בכיוון ההפוך, מבפנים, פורשת על אברי הגוף כרוח הוללת ומכרסמת במעטה החיצוני והעמדת הפנים הצדקנית.

ביז'אר אהב לצטט את אימרתו המפורסמת של ניטשה: „אינני מאמין באלוהים שאינו יודע ואוהב לרקוד". אצל איבן מרקו הריקוד הוא פולחן ואמונה, חלק מתשוקת האדם ושאיפתו להגשמה עצמית.

וכאן אולי נעוץ גם סוד קיסמה של הלהקה בעיני קהל הצופים. ביז'אר תקף ותוקף, בעיקר את הבורגנות המסתפקת בעצמה, ואיבן מרקו נוגע ברצונו של כל אדם להגשים את עצמו, להשתחרר מן המוסכמות החברתיות, לתת לתשוקה אל היופי להדריך את גופו.

„הצופים מוצאים ביצירותי את עצמם", אומר איבן, „במיוחד הצעירים שבהם נוטים להזדהות עם הנטייה החושנית של כולנו לביטוי עצמי שלם".

התשוקה על כל גווניה לוחצת לא רק בהונגריה. אנשים לחוצים יש בכל מקום. איבן מרקו והבלט של גיור מציעים לנו פורקן במחול.

אריה יאס

חפש את האשה: דברים שרואים מבפנים לא רואים מבחוץ

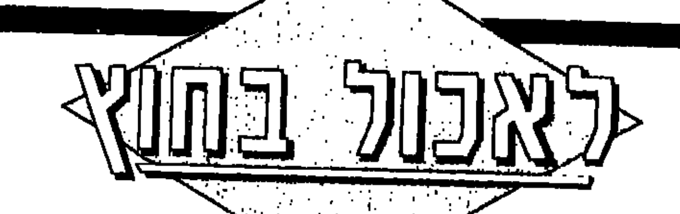
כמו במקרים רבים אחרים, גם אצל איבן מרקו: אם תחפש את האשה – תמצא את הכוח הניצב מאחוריו, דוחף ומניע את הגלגלים.

כבר כשרקד אצל מוריס ביז'אר עיצבה יהודית (וידקה), אשתו, כמה מהתלבושות. היום, בבלט של גיור, היא האחראית לעיצוב התלבושות והתפאורות העשירות והמרשימות של הלהקה.

יש מי שיטענו כי השפעתה על בעלה כה חזקה עד שלפעמים הוא מעלה יצירות מחול על־פי רעיונות לתפאורה ולתלבושות שנולדו במוחה. איבן, כמובן, רואה את מערכת היחסים ביניהם באור רך יותר. ככה זה. דברים שרואים מבפנים לא רואים מבחוץ. יהודית, מנקודת מבטו של איבן, אינה בדיוק המוזה שלו, לא מעיין ההשראה. הוא רואה בה יותר עזר כנגדו, אבן משחזת לרעיונותיו, מי שעוזרת לו להעלות בכל שנה יותר ויותר מחולות חדשים – ומחודשים.

„אנחנו מחליפים דעות", הוא מתאר את התהליך, „משוחחים, מתווכחים. למשל, לפני כמה שנים חשבתי להעלות את ה'בולרו' של ראוול. הרעיון לא כל־כך נראה לה. 'בשביל מה אתה צריך את זה?' – טענה – 'הרי כבר עשו את זה כל־כך הרבה פעמים, ומה כבר תוכל לחדש?' בנושא זה התווכחנו לא מעט. בסופו של עניין עשיתי את ה'בולרו', כעבור שנתיים, והתוצאה ...".

התוצאה היא שקהל נלהב במדינות רבות ממש יוצא מכליו למראה הבולרו בגירסת מרקו. „אני מתרגם את המנגינה לתמונה ואת התמונה לתנועה", הוא אומר – וכנראה שהסוד טמון בתרגום.



"פאני" של בת־ים



(צילום: שמואל רחמני)

לא רק לתל־אביב יש טיילת. גם לבת־ים. לא רק על הטיילת של תל־אביב רוכצות המסע־דות זו ליד כתפה של זו. גם בבת־ים. גם פה גם שם – בערבי הקיץ ולילותיו – ההמולה רבה. בבת־ים היא יותר עממית. יותר דחוסה. מי שרוצה מזון תורכי, מוסיקה תורכית ומצב־רוח תורכי, הולך לחפש אותם בטיילת של בת־ים, וכל שטיים שיגיע ל"פאני" (שדרות בן־גוריון 87). יש בו מזון ובידור תורכיים. צוות הבידור מופיע בשעה אחת־עשרה לערך. לאחר־מכן הוא ממהר לחזור ליפו, להופיע במועדון הלילה הנודע "פמי־בק". כשהולכים אלה ל"פאמי־בק", הקאסטות חוזרות את מקומם.

לשאי של בת־ים יש תפריט, אבל קיימים שם גם כמה וכמה מאכלים תורכיים שאינם מופיעים בתפריט, כדאי להתעניין ולהתעדכן. את הארוחה בנה פותח, כמובן, במזטים. בא לך המלצר (תורכי ממוצא, אם אנחנו לא טועים, מדבר עברית בעגה של עולה חדש) ובידו מגש גדול. על המגש כחמש־עשרה מנות פתיחה שונות. אתה נוטל מן המגש כל מה שמושך את עינך ולבך. שולחנות גדולים "מגלחים" את המגש כולו. אנחנו היינו שולחן בינוני. על כן נטלנו רק חלק. וכל זאת לא לפני שהביאו לנו כוסות מלאות משקה לבן, חמצמץ וסמיך, על בסיס חלבי, שקוראים לו שם "איראן". מומלץ מאוד לימות הקיץ הלוהטים הבהילים. מבין האקרמות שנטלנו נאזכר כאן את הפסטרמה התורכית – אותן פיסות בשר מיובש שחוץ שחור ותוכן אדום, וטעם דומיננטי של תבלין ממיס שמר כהון; פלאקי – שעועית חומה במיץ עגבניות, גזר ותפודים; פרוסות "לאקרדה ישראלית" פיתות כמלח; סלט על בסיס של בורגול, עם תוספת של אגוזים, צנובר ועוד; איקרה לבנה; כמה סוגים של חצילים כבוש, שאינו משוכנעים כי הוא "טורקי אורגינאל", אבל עשוי מצויין. למותר להזכיר את הזיתים הכהים ואת נתחי הגבינה המלוחה.

מחירי המנות הראשונות הם, בדרך־כלל, 3 שקלים למנה. יש יקרות יותר, כמו הפסטרמה – 6 שקל. שמענו שיש צ'ורבה. הזמנו. קיבלנו מרק בשר שמנוני, כמעט אשכנזי, עם הרבה איטריות רכות מאוד, ללא הגוון החמוץ הצפוי בצ'ורבה המקובלת. מישהו אמר לנו שזוהי הנוסחה התורכית. אולי. מכל מקום, מי שאוהב מרק בשר עם איטריות, יהנה.

אחר־כך הביאו לנו לחמת־עג'ין – אותן "פיתות" שטוחות שומן כבש ועליהן פרורי בשר כבש ותבלינים שונים. כשזה מגיע מהתנור, חם ומפיץ תערובת ניחוחות של מאפה בצק וכבש – יושבי השולחן מטפלים את המנה מניה־וביה. מחירה של מנה אחת – 4 שקל.

במדינה עתירת רעיונות והמצאות כשלנו, אכילת שווארמה היא דימוי מסויים. אף פעם אינך יודע איזה "זאנק" הכניסו לך בגוש המשופד. אבל יודעי־דבר הבטיחו לנו כי ב"פאני" של בת־ים השווארמה „בסדר גמור" וכי הבעלים הביאו מתורכיה טבח מיוחד, מומחה להכנתה. הפענו להזמין, ונהנינו.

קינחנו באשורה, מוהליבי, שאקר־פארה וטולומבה – מנות מתוקות, מבושלות או אפויות, שטעמן משתלב יפה במצב הרוח התורכי־בלקני של המקום.

פלורין מ"המסעדה"

פלורין זה לא מאכל. פלורין זו אשה. טבחית במקצועה. ויום אחד אנחנו מגלים שהיא ה"שף" של המסעדה בבית לייסין בתל־אביב. המסעדה הזו – גדולה, בהירה, נקייה, ממוזגת, עם מזון לא רע ומחירים נוחים וקהל טוב מסביבה טובה – פתוחה לארוחות צהריים בלבד. בערב נערכים בה אירועים מוזמנים. הציעו לנו לאכול שם ארוחה ב־20 שקל הכוללת מנה ראשונה, ברווז במיץ תפוזים ומנה אחרונה. מעניין ולא יקר. אבל המעניין ביותר היתה התשובה שקיבלנו לשאלה מי כאן ה"שף"? ה"שף", אמרו לנו, היא אשה, חוזרת בתשובה. קוראים לה פלורין. אמרנו: לא יכול להיות. פלורין, חוזרת בתשובה? אמרו – פאקט.

באמת פאקט. פלורין בכבודה ובעצמה. מי שלא יודע מי זו פלורין, לא מכיר את הפולקלור של אוכלוסיית הטבחים בארץ. פלורין הגיעה אלינו עם גלי העלייה הגדולים מצפון־אפריקה. בת שלוש־עשרה וחצי השיאו אותה לגבר המבוגר ממנה בעשרים וחמש שנים. בגיל ארבע־עשרה וחצי ילדה לו בת. הבת הזו היא כיום משוררת שכבר הוציאה שני ספרי שירה. חוץ מזה יש לה בית־מלון באילת. אבל עוד לפני שהבת נהפכה למשוררת, עזבה פלורין את בעלה המבוגר. בגיל 18 התחתנה בשנית. הבן מנישואים אלה הוא קצין בצה"ל. גם את הבעל השני עזבה. בשלב מסויים פוגשים אותה על אניית הנוסעים "תיאודור הרצל", שם היא עובדת במטבח. כשמחסלים את קווי הנוסעים של צי"ם הולכת פלורין להשתלם בטבחות במלון "תדמור". אחרי־כן פוגשים אותה בכל מיני מסעדות ידועות, או כמבשלת באירועים מיוחדים אצל אנשים מיוחדים כמו פוקה הירש ז"ל, למשל.

בפעם האחרונה פגשנו בה לפני שנים אחדות במסעדת יוקרה ביפו. מאז לא ראינו אותה. ופתאום אנחנו נתקלים בה ב"המסעדה" של בית־לייסין. לא התפלאנו לשמוע שהיא ה"שפית" של המקום. התפלאנו למשמע ההגדרה – חוזרת בתשובה. ביקשנו לראות אותה. היא הגיעה לשולחננו עם מינחה קטנה: כבדי אווז עם בצל ופיטריות על מצע של טוסט רווי ביין לבן. טעים למדי. היא אמרה שזו מנה חדשה שהיא מכניסה לתפריט המסעדה. שאלנו אותה אם נכון מה שאמרו לנו, שהיא קצת חוזרת בתשובה. מה זה קצת? התרעמה, הרבה יותר מקצת! שאלנו אותה אם היא עוזבת לכבוד זה את עיר החטאים ועולה להתנחל ב"אור־שמח", או משהו כזה. היא ענתה לנו – מה פתאום! אפשר לחזור בתשובה ולהמשיך להתפרנס מעבודה. שתי נקודות, פלורין.

למסעדה של בית־לייסין יש תעודת הכשר כדת וכדין. מי שמחפש חיזוק לתעודה הלאקונית הזו ימצא שם את פלורין, טבחית ותיקה, חוזרת בתשובה חדשה.

מאוּל

מכתב

אכזבה ב"לה־סיראנו"

נאמנים להמלצותיך ביקרנו ב"לה־סיראנו" שביפו. צר לי לציין שהתאכזבנו קשות. אמנם המקום נאה ורמת הבישול סבירה, אך למרות זאת לא נוכל לתת למסעדה ציון טוב יותר מאשר "מהלכת תיירים". לדוגמה: הזמנו חסילונים כמנה עיקרית, וקיבלנו [illegible] חסילונים קטנים בתוך קערית במחיר 20 שקל. [illegible]



בין רבקה למדונה

כשהמציאה אותה קוקו שאנל ב[illegible]בגרות וטעם טוב. מי שזוכר את "רבקה" של דפנה דה־מו[illegible]הסיפור, בת־עשרה נבוכה החולמת להיות בת 30 פלוס א[illegible] שמלה קטנה שחורה וענק פנינים. עתה מתהדרות בשחורה [illegible] מתריצתה הצעירות, עמן היא רוקדת בדיסקוטקים וב[illegible] סתם וציפורניים ירוקות

מרילין מונרו לבשה אותה סקסית וצמודה. גם אודרי הפ־בורן וג'קלין קנדי־אונאסיס אהבו אותה צרה והדוקה. בשנות החמישים והשישים היא היתה סמל הסקס והנשיות, אך ייצגה גם את ה"בון טון" של המיטיבות להתלבש. היא היתה פופולרית עד כדי כך שאפילו המציאו לה שם בלעדי – "השמלה הקטנה השחורה". גם עתה אנו יכולים לראות את כל היפות של השנים ההן מככבות בה כמעט בכל יום אחרי־הצהריים, בסלון שבבית (ממש כמו בסינמטק פרטי) בסרטים משנות ה־40', ה־50' וה־60' המוקרנים מתחנת הטלוויזיה של רום־לבנון.

בשנות ה־70' נעלמה "השחורה הקטנה" מהאופק, וזמן רב לא נראתה בסביבה. עתה היא חוזרת, דומה לקודמותיה ובשינויים מעטים לבר מאחר: השחורה הקטנה של שנות ה־80' שונה מהאוריגינל בכך שעתה לובשות אותה גם מרונה – וגם כל הנערות שמעריצות אותה. היא רוקדת בדיסקוטקים, יוצאת בערבים עם שיער ירקרק וציפורניים כסוסות או ארוכות, והכמעט־ילדות שגילו אותה כפעם הראשונה בחייהן לובשות אותה בהתלהבות.

אז, בימים ההם, כשכוכבה דרך בהוליווד וברחובות, היא היתה בגד לנשים בלבד, סמל לבגרות ולטעם טוב. מי שקרא את הרומן "רבקה" של דפנה דה־מוריה – וזה היה מה שהנוער עשה בימי הקיץ הארוכים, בין ים לקולנוע בשנות הזוהר של השחורה הקטנה – זוכר את גיבורת הסיפור, בת־עשרה נבוכה וחסרת בטחון שהתאהבה בבעל־אחוזה בריטי, מקסים ועשיר, יושבת בבית־מלון מפואר בריביירה הצרפתית וחולמת להיות כבר בת שלושים פלוס, בטוחה בעצמה, אלגנטית, מהודרת ושלווה בשמלה קטנה שחורה ומחרוזת פנינים...

קצת מוזר לחשוב שהיא כבר בת 60 (!) ומאחוריה קטעי הסטוריה מפוארים. כאשר המציאה אותה קוקו שאנל בשנת 1926, צילמו אותה ב"ווג" האמריקני וכתבו ש"השמלה הזו תהיה פופולרית כמו מכונית ה'פורד'"... הם אפילו קראו לה "פורד עם חתימה של שאנל".

העתונות של אז עלתה על הנושא וקטלה את השמלה כאילו היתה שערוריה פוליטית. עתונאים שאלו בלגלוג – איזה אשה תרצה ללבוש שמלה הנראית כמו שק, כזו שלא רואים בה מותנים – ובקושי חזה – ושבאמת דומה להפליא למכונת פורד שחורה.

גם מעצבי־האופנה – עמיתיה של שאנל – לגלגו עליה. כשהציגה שתי שמלות שחורות־קטנות ב"אקספו", היריד הבינלאומי הענק שנערך ב־1927, שאל מעצב־האופנה פול פוארה: "מה המציאה פה שאנל? הרי זו שמלת־עניים דה־לוקס שנשים נראות בה כמו עמוד־חשמל שחור".

אך הנשים צפצפו על הביקורות הקטלניות, והקטנה־השחורה של שאנל לא רק שנחטפה על־ידי לקוחותיה אלא גם נהפכה לאחד הבגדים היותר־מועתקים בכל מקום וזמן. היא נכנסה לארון הבגדים כבגד כמעט־נצחי.

לקטנה־השחורה העכשווית תריסר פנים (לפחות): היא צמודה לגוף וחושפת כתפים בסגנון פאם פאטאל; היא עשויה מסריג־כותנה שנצמד לגוף כשפופרת; היא מרופדת בכתפים בכריות גדולות שהופכות אותה ליצירה גיאומטרית; היא רחבה ונשפכת עם שפע של כיווצים במצאית; היא חושפת ברכים, גולשת עד לקרסוליים ואפשר ללבוש אותה בלי סוף, עד לימים הקרים.

מה שנחמד זה שלא צריך לחפש הרבה כדי למצוא את השחורות־הקטנות. כמעט בכל בוטיק אפשר לגלות אחת או יותר – מסריג או אריג, מטריקו או ממשי. איך אמר פוארה? זו שמלה דה־לוקס, גם לעניים.

חלון בגב שמלת סריג שחורה לימים אחרונים של קיץ (עיצוב חגית קוזניץ, "אנימה").

קו גיאומטרי במהדורה עכשווית של "הקטנה השחורה" (גרשון ברם).

שיפודים

משהו:
חוק הביורוקרטיה הנכונה אומר: תמיד כשמישהו רוצה לעשות משהו, צריך לדאוג שתשאר לו שאלה קטנה אחת לברר לפני זה.

...רי שלום

...זנו שירי דמוקרטיה ושירי אנטי־גזענות, ...ים לאחרונה שירי השלום. אני בהחלט יכול להבין את עייפות הפזמונאים בנושא זה, אבל זה לא תירוץ. אם נניח את השטח, נוכה בתדהמה כאשר הסקרים הבאים יראו שאין הנוער שש די להרהר שלום. לכן מהר ישבנו וחיברנו שירי שלום לחידוש המלאי.

...יר שלום קל

...
...רק עד יורח האור,
...שנה לא ימות,
...לום יבוא כשיר מזמור,
...עד גם הלהות.

...:
...שלום שלום,
...הא חלום חלום,
...הא העיקר העיקר,
...ש בעיר, וגם מחוץ לעיר,
...נגר.

שיר שלום ברזילאי

א.
סלחי לי ארמתי,
מרבדשא שלי,
לא שרתי לשלום,
כבר חודשיים ושבוע
ו...(כולם ביחד):

פזמון:
אני אצרח עכשיו שלום,
בקצב ברזילאי,
אני אומר לא לתותחים,
בשטף מוסיקלי.
(וואו, אני חכם, לאז)

שיר עם הפתעה דו־לשונית

א.
בואו נעשה שלום ביחד,
נוותר קצת, לא נורא,
סאלאם סאלם כול וואחד,
שוקראן בשביל מדינה.

שיר שלום לריטה

א.
שרק יבוא שלום שרק יבוא
שלום

מקהלה:
היא שרה חזק
היא שרה חזק

ב.
שרק יבוא ש־ל־ו־ם
שרק יבוא ש־ה־ל־ו־ם
שרק י־ב־ו־א ש־ה־ה־ל־ו־ם

מקהלה:
זהו, היא לא יכולה יותר חזק

ג.
שרק יבוא שלום,
אז יגור זאב עם כבש בתנור.

יש לנו אפס

אין מה לדבר, ההישג של שמעון פרס הוא מרשים. האינפלציה היא אפס. אפס. שמעון פרס עשה את זה בצורה מעוררת התפעלות. קשה להאמין, ונדמה לי שזו פעם ראשונה שמישהו חתר כל־כך קשה להשיג אפס. יפה, כל הכבוד, צריך להגיד מלה טובה שמגיע. ההישג של פרס ומודעי מרשים ביותר.

אופס. למה כשאני כבר כל־כך בסדר, ואומר מלה טובה, אני צריך לקלקל הכל ולהזכיר את מודעי.

0 0 0 0 0 0 0 0 0

...שראל לאן

...שלום זה מצוי על פרשת דרכים. חשובה הרבה ...יותר מאשר היא נראית במבט ראשון. התמרור ...בצורת שוקת, בנגב, ואני מבקש מהקורא ...לשים לב לתמונה: העיר החשובה ברמים כתובה ...בגדול: בירת הנגב, באר־שבע, מצויינת באות ...גדולות, ואילו חברון באותיות זעירות. ...שלא יראו, שלא ישימו לב.

...חברון זה כלום, אומר השלט הזה. יותר טוב ...שלא תקראו מה כתוב כאן. אל תסעו לשם, ...בפניה לכיוון כרמים. או אולי באר־שבע, ...לא צריך חברון. אין חברון, חברון זה לא בדיוק ...זה כזה, חצי־מקום. אומרים את זה בלחש, ...גם כתבנו את זה בלחש.

אין אופייני כשלט רגן להמחיש את הדרך שבה אנחנו מסתכלים על סביבתנו. חברון, כך אנחנו נוהגים לאמור לעצמנו ולחנך את שוחרי תיאטרונינו, איננה קיימת. היא לא נמצאת בכלל כאן. אם נתעלם ממנה יהיה יותר טוב לכולנו. היא רחוקה ולא נוגעת לנו.

יותר ויותר אני שומע דברים משונים של אנשים שאפילו הגיעו לטעון שחברון היא ניגוד לציונות. זה תרגיל נהדר בעיוות מחשבתי. הציונות וארץ־ישראל הם דברים הפוכים.

אז אם אתם נוסעים לערד, והזאים את השלט לחברון, עיצרו והביטו, וראו מה שרצה האמן לומר ביצירתו זו.

הגיאוגרפיה של ארץ־ישראל נעשתה לאחרונה מאוד אקספרסיוניסטית.

תורת השיכנוע

עמדת המיעוט הנרדף תמיד טובה לצורך ויכוח. לכן, אם הטיעונים שלך חלשים, ואתה הולך להפסיד, אמור מהר: כבעל משפחה חד־הורית/ לסבי/ ארמני/ שחור/ עלי לומר בנקודה זו ש...

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

גשם גשם, בוא

"אז מה את חושבת על...?"
"מה דעתך בקשר ל...?"

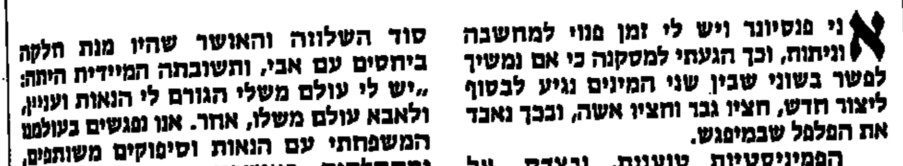
אני לא חושבת. יש לי בלוק במוח. סתום. אין לי מה לומר. אני רוצה שתתייחסו אלי כאל אילמת. אני לא מסוגלת ליצור שום דעה על שום נושא. אני בשלה לדיקטטורה. עיזבו אותי. תנו לי לחיות כמו צב, ואל תצפו ממני למעשים טובים למען הכלל.

הקיץ התל־אביבי – שמשנה לשנה הוא פחות נסבל – עשה זאת פעם נוספת: הפך אותי ליצור א־סוציאלי. יש אנשים החולמים בימים אלה על פלגי מים, הרי שווייץ, שורת גביעי גלידה מכל הצבעים. אני חולמת בהקיץ על חדר קטן עם מזגן של שנים וחצי כוחות סוס – ריק מבני־אדם (שהרי תמיד יש לך אנשים שגם בסהרה קר להם והם מבקשים ממך לסגור את המזגן). אני נכנסת אליו ואיני יוצאת משם עד אחרי החגים. בלילה אני חולמת על גשמי זעף עם סופת רעמים וברקים, שמיכת פוך וגרבי צמר. אני נשבעת שלעולם לא ישובו ויעלו על שפתי מלים מטומטמות כמו "אני מתה מקור", שהרי זה חלומי עתה: לקפוא בקרה. הה, סיביר שלי, הה, ערבות הטונדרה.

תחת זאת אני נוסעת במכונית שניצלתה בשמש כל היום; איני פותחת את החלונות כדי שלא להתבייש על שאין לי מזגן, ומרגישה שהמוח מתחיל לבוול על פני עד בואי הביתה. שם אני משתדלת שלא לבזבז אנרגיה ולכן אין איש מקבל ממני לא תשומת־לב ולא אוכל. ואיש הישר בעיניו יעשה במטבח. במשך כמה דקות לאחר המקלחת אני עדיין נסבלת, אבל אז חוזרת ומשתלטת עלי חולשת הקיץ התל־אביבי ואני מבקשת את בני־ביתי – שהחום מעניק להם, משום מה, תעצומות נפש וגוף – שיחוסו עלי ולא יטרידו אותי.

אחת למספר ימים אני חוזרת ושואלת את אחד ממכרי ההיפוכונדרים מה הם הסימנים הראשונים להתקף־לב, שכן ברור לי שאני מועמדת: החולשה הזו, הגובלת בחצי עלפון, עם רדת הערב; המאמץ שתובעת הרמת הספל מן הצלחת עד הפה; סיבוב הכפתור בטלוויזיה; ההליכה מן הכורסה עד הדלת.

מישהו בא לשאול אותי משהו ולמראה פני הוא מבקש סליחה, וכבר אינו שואל דבר. "בחורף", אני אומרת לו, והוא אינו מבין. בסך הכל היה זה חבר ועד הבית שבא בעניין מאוד אקטואלי הדורש פתרון – ומיד.



תיבת דואר / שני עולמות

אני פנסיונר ויש לי זמן פנוי למחשבה וניתוח, וכך הגעתי למסקנה כי אם נמשיך לפשר בשוני שבין שני המינים נגיע לבסוף ליצור חדש, חציו גבר וחציו אשה, ובכך נאבד את הפלפל שבמיפגש.

הפמיניסטיות טוענות, ובצדק, על שיוויון זכויות וחובות וטשטוש ההבדלים הקיימים כביכול, ופה מתחילה הבעיה. האמת היא ששני המינים נולדים ונשארים שונים מבחינה פיזיולוגית, ועובדה זו היא המכתיבה את היחסים ההדדיים והמבנה החברתי.

זכורני כי בצעירותי שאלתי את אימי על סוד השלווה והאושר שהיו מנת חלקה ביחסים עם אבי, ותשובתה המיידית היתה: "יש לי עולם משלי הגורם לי הנאות ועניין, ולאבא עולם משלו, אחר. אנו נפגשים בעולמנו המשפחתי עם הנאות וסיפוקים משותפים, ומתחלקים באושרנו היחידי – תורות לילדינו".

אני נוטה להאמין כי כשחז"ל אמרו "לזכות בשני העולמות", הכוונה היתה לעולם הפרטי ולעולם המשפחתי־חברתי־משותף.

לוי דוד, רמתין

אני לא חסידה של "ווקאנס כללי" באוגוסט מפני שהדבר מתקשר אצלי עם בתי־מלון מפוצצים מאורחים, בריכות עמוסות המוכיחות שעם ישראל חי, מנגלים ליד אוהלים ומסעדות חוף מלוכלכות שקשה להשיג בהן מקום. אני בעד חופשה בימים של גשם ובוץ ומטר דופק בחלונך. זאת אומרת: אז התענוג הוא כולו שלך גם מבלי לנסוע לחופשה. אז את מתמלאה מרץ, מזיזה הרים, מבשלת משהו חלומי לפי הספר שבקיץ אפילו לא פתחת, ומחליטה שבאוגוסט הבא את עוברת למטולה. אומרים שקריר שם בלילה. והיא גם לא באופנה.

מחלקת הנוסטלגיה

במסגרת גלי הנוסטלגיה ההולכים ושוטפים אותנו, אני שואלת את עצמי שאלת מפתח: לאן, בעצם, נעלמו בקבוקי ה"קפיר"/ כוס הלבן עם מכסה הקרטון/ מסעדות ה"תנובה" האמיתיות ששם היינו אוכלים – כילדים בעגלת טיול – "פירה" של תפוחי־אדמה עם רבע חבילת חמאה?

ולאן נעלם כד המירה, כד הליטר, של החלבן/ והקרום המגעיל של החלב/ והחלבן עצמו?

והיכן השולחן המרובע עם הכסאות שעמד במרכז חדר־המגורים של הורי, וסביבו היו האורחים יושבים ומתכבדים בכוס תה? היכן השעוונית שהיתה פרושה דרך קבע על שולחן העץ במטבח? ואיפה הם הפרימוס עם "הראש השקט" שנועד לבישול, והפרימוס עם הראש הגדול והרועש שעליו הרתיחו את דוד הכביסה, והכביסה היתה יוצאת ממנו לבנה כמו השלג שמעולם לא ראינו אז?

והיכן היא ה"פיילה" – הגיגית – של הכביסה, וה"קרש" הגלי שעליו שפשפו אימותינו וסבותינו את בגדי העבודה הכהים והמלוכלכים? איפה ה"פרימוס" בקיבוץ ובהכשרה, זה שהיה השלישי באוהל ובצריף, והפריע – אוי כמה שהוא הפריע – לזוג לעשות מה שבא להם לעשות ביחידות?

הלאה: לאן נעלמו מכנסי החאקי הקצרים ברוחב "שיבר" / ומכנסי החאקי של זלמן באורך הברך / ומכנסי החאקי הארוכים והרחבים כשק / והמכנסים הכחולים של הבנות ששוליהם היו מכווצים בגומי וגילו זוג שוקיים עבות ובריאות? ואפרופו: להיכן נעלמה החולצה הרוסית שרקמה הבת לחבר שלה בעזרת "קנבה"? והחולצה התימנית שכל אחת רקמה לעצמה? ושמלת החלוצ'קה עם השרוולים הנפוחים גם הם בעזרת גומי? ואיפה התלבושת עם "צווארון המלחים" שהלבישו בה בחגים ילדים־טובים־ירושלים?

והיכן הוא השירון עם שירי מולדת שהיה כתוב עליו, ללא בושה, "שירי מולדת"?

ואיפה הוא כיום אותו ילד שחיכה לך ליד שער בית־הספר וסחב לך בצמה והרגיז אותך עד דמעות - ואז ידעת לבטח שהוא אוהב אותך? ומה, בעצם, קרה לצמות הארוכות שלך?

תמר אבידר

הורוסקופ



תחזית לשבוע שבין 5 ל־11 בספטמבר

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
הקפידו לוודא למה אתם נכנסים בתחום הוד[illegible] אל תתווכחו עם חברים בנושא כספים. העבודה בבית תעלה עכשיו יפה, טיולים קצרים יסבו לכם הנאה, ואילו הטיפוסים היצירתיים שביניכם יק[illegible] לו השראה.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
אפילו בתחומי היצירה, אתם צריכים להיות מו[illegible] עים לצדדים המעשיים, הימנעו מוויכוחים עם קרוב משפחה. נסיעות בלתי־צפויות יהיו מהנות לאחר שתשלימו את המוגר בהכתובת, תוכלו [illegible] נק את עצמכם.

עקרב (24 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
[illegible] הערכה ועצה ממומחים לפני שאתם [illegible] כספים. טיורת טינה תפריע לכם לשלו[illegible] עכשיו ובעתיד הקרוב אתם מקדישים [illegible] תשומת־לב לתופעה החיצונית ולמלתחה, [illegible] שלכם אכן עונד.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
[illegible] חיי־החברה שלכם מודגשים, אולם עלול [illegible] סכסוך עם חבר בענייני כספים. להוציא [illegible] אחד בתחום הקריירה שחשוב לכם מאוד – [illegible] להתרגעות. אתם נוטים עכשיו לקנות [illegible] לעצמכם ולאחרים.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
[illegible] זה הזמן להתעקש על זכויותיכם בתחום [illegible] שימרו על פרופיל נמוך במגעים עם בבי[illegible] צעדים מאחורי הקלעים עדיפים על [illegible] ישירים. חשבוע יעלו חבילויים וחיי [illegible] על כל הציפיות.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
[illegible] שתתקבל מחבר אולי לא תישמע [illegible], אך מלבד זאת חיי החברה שלכם [illegible] הימנעו מוויכוחים אידאולוגיים. בת[illegible] [illegible] תידרשו לבדיקה נוספת, אך הוד[illegible] [illegible] מוגהרת.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
[illegible] שוקלים להיכנס לעסקים עצמאיים, [illegible] לחשוב גם על הסיכונים הכרוכים בכך. [illegible] להיות מאוד מגיע בדיוק עתה. בקרוב [illegible] לביקורים. זה זמן טוב לחשיבה אינטלק[illegible] [illegible] ולימודים.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
אל תהיו תחרותיים ביחס לחבר; חוסר הסבלנות שלכם עכשיו מקשה עליכם לפעול תוך שיתוף פעולה. משהו חדש מסתמן בשבילכם באופק בש־עות הלילה. בימים אלה חשיפות שלכם בתחום הקריירה והרומנטיקה חזק מתמיד.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
הישמרו מפני הימורים לטווח הרחוק בתחום הפי־נסי. עלולים להתגלע קשיים עם חבר לעבודה, אך כושר המצאה יועיל לכם בבואכם לקבל הט־בות. בתחום הרומנטי, כדאי להקדיש זמן מיוחד לבן/בת הזוג.

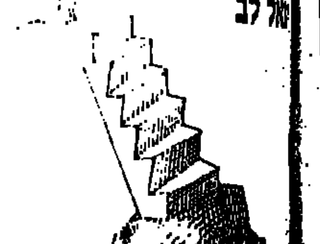
תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
אין זה הזמן להתרחבות בעסקים. בתחום הבילוי, מתחשק לכם בימים אלה לעשות דברים חדשים ושונים. בעניינים שבינו לבינה, לא כדאי להתווכח. מגויים ופנויות עשויים לפגוש מישהו חדש במקום העבודה.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
רק בעתיד תדעו אם נושא מסוים המסתמן עתה בתחום הקריירה יכול להיות מעשי, אך לא יקרה שום נזק אם תחשבו עליו. נסו להימנע מוויכוחים בזירה הביתית. זהו זמן אידיאלי לבילויים ולפ־עילויות בשעות הפנאי.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
נושא התשקעות דורש בדיקה נוספת. למרות שמ־תחשק לכם לקחת סיכונים מוגזמים, הנאות הדי־שות ימצו אתכם על המתירות שעברה עליכם באחרונה. השבוע ובשבועות הקרובים יזדמן לכם לארח אנשים בבית.

פנטהאוז

של לב



סוחרי המוות

בית המשותף יודעים כי דייר הקומה השביעית, רמי שובל, עוסק בעסקים שהשתי־קה יפה להם. לא מכבר, כאשר פרצו ועלו לתרשות פרשיות מחו"ל בהן היו מעורבים סוחרי נשק ישראליים, נחשף לאט־לאט גם סורה של הדייר בקומה השביעית.

מרב ימי השנה רמי משוטט איישם באמריקה הלטינית. לעתים אשתו – נעמה – מצטרפת אליו. רוב הזמן נשארים היא והילדים בבית בישראל, עם הכסף והוצאות פתוחות.

נעמה איננה נוהגת לדבר על עיסוקיו של בעלה. בנית המשותף התרגלו להתייחס אליה כאל אשה יפה לבד. הבעל המסתורי שלה, המרחף איישם, נראה כלקוח מנותק ורחוק עד שגליה נוהגת להזמין אותה מדי פעם אל הפנטהאוז "כדי שיהיה למסכנה עם מי לדבר".

אורי תמיד הסתייג מרמי, ואפילו לפני שניחש את העיסוק האמיתי, תמיד נראה לו כברנש "שקשה לסניוך עליו. לא הייתי קונה ממנו מכונית יד־שניה, ובטח שלא רוכה קצרן־קנה".

בנעמה הוא נוהג בכבוד. גברת זו, דקת הגו ובעלת השיער הגולש, יודעת לעורר כבוד לא רק באומץ ליבה אלא בעיקר בשקט הנפשי בו היא מגדלת בעצמה את שני ילדיה, עומסת על כתפיה את כל החובות המשפחתיות, בלי תלונות או טרוניות.

★

כפעם האחרונה כאשר שבה לישראל מלימה שבפרו, שם היה אז לבעלה משרד, עלתה הישר אל הפנטהאוז וביקשה מאורי שיכין בקשה לגט.

נחושה בדעתה. תקיפה. נושאת איזה עלבון עמוק שניכר בשני החריצים שנטו אל זוויות שפתיה ובעיניים שהיו קשות כשני יהלומים קרים. גליה "מתה" לדעת מה התרחש בין בני־הזוג איישם רחוק, אבל נעמה שתקה. גם אורי שתק. עסקים בין לקוחה ופרקליט אינם מעניינה של אשת עורך־הדין. אם נעמה תרצה, תוכל היא לספר לגליה מה ארע.

ונעמה רצתה. אחרי תקופת־שתיקה ארוכה היא חשה בצורך להתחלק. תחילה כמו היתה שרוייה בהלם, לאחר־מכן חזרו אליה הזכרונות שניסתה להרחיק. וגליה היא מאזינה טובה. מאורי למדה לשבת קשובה, לא מעורבת, נותנת לבן־שיחה לפרוק מעצמו את המטען הכבד.

נעמה נסעה לפרו. בעלה אמנם מנהל את עסקי־הנשק שלו בארצות אחרות, אלא שאת המשרד הוא פתח דווקא בלימה, שם ראה עצמו מוגן, לא מעורב. היא היתה אמורה להביא לו תיק מסמכים שתוכנו חסוי, ובו תעודות משלוח, סיכומי עסקות, חוזים שרי באחד מהם כדי להכניס לבית־הכלא את כל מי שהיה מעורב בהכנתו.

"לא ידעתי. כמו מטומטמת סחבתי את המעטפה הענקית הזו בתוך המזוודה שלי. בתחילה לא טרחתי לחשוב מה היא מכילה. רק במטוס מניו־יורק ללימה התחלתי לחשוד שהוא מערב אותי בעסקיו. סוכם בינינו שלעולם לא אהיה מעורבת בהם. הרי חוץ מבעל, יש לי שני ילדים – ושום גבר שפוי לא יעז לסכן את אשתו בנשיאת מסמכים מסוכנים כל־כך".

אמר שימתין לה בשדה התעופה. כל הדרך התגנבו חשדות למוחה. את המעטפה הארורה העבירה מן המזוודה לתיק־היד שלה. רמי הרי אמר לה לשמור על הניירות האלה מכל משמר: "בלעדיהם לא אהיה מסוגל לגלגל שום עניין", חזר והדגיש. בדרך מניו־יורק ללימה ישב במושב הסמוך לשלה רופא ישראלי ממוצא ערבי, נוצרי מנצרת, מומחה למחלות אפידמיות שבא ליעץ בנושא לממשלת פרו. שוחחו בעברית. אדם חביב. טוב לחצות את המרחקים העצומים האלה כשיש עם מי לשוחח.

כאשר הגיעה ללימה גילתה לתדהמתה שבעלה לא טרח להגיע לשדה־התעופה. הוא גם שכח לדווח לה כי משעת חצות בכל לילה נמצאת עתה בירת פרו בעוצר לילה נוקשה, טנקים מסתובבים ברחובות, חיילים חוסמים את הצמתים ומכוונים אליך כידונים.

קבלת הפנים היתה מחרידה. החיילים, רדופי חרדות ופחדים מפני אנשי המחתרות (ארבע מחתרות לוחמות זו בזו בפרו) הפרידו נרובים מכורנים בין נוסעים שצבע עורם לבן והם חשודים שבאו לסייע לאחת המחתרות, ובין נוסעים בעלי צבע עור כהה.

★

הרופא מנצרת, כהה־עור, נשלח אל הקבוצה ששוחררה מיד. נעמה עמדה מבוהלת. היתה לה הרגשה שכאן, בארץ הרחוקה הזאת, היא מסיימת את חייה. רמי לא בא. הוא לא פתח בפניה את הדרך בעזרת אישור פשוט שיכול היה להוציא בקונסוליה, אישור המרשה לכל מי שנושא אותו לעבור את לימה גם בשעת העוצר. הוא פשוט לא טרח לבוא. מי שנחלץ לעזרתה היה הרופא. לאחר ששוחרר פילס לעצמו דרך לחבורה של לבני־העור, ובספרדית שוטפת שיכנע את השומרים לשחרר אותה.

נעמה צנחה ארצה, מרגישה שהיא מתמוטטת, שכל כוחותיה אזלו. היה זה הרופא שעזר לה למצוא מונית, פולקסווגן דפוק ומרוט. היה זה הרופא שוויתר על טיסת־המשך לעיר אחרת כדי ללוות אותה בפולקסווגן החבוט, לחצות עשרה מחסומי משמרות עם שוטרים חמושים, קודרים, המכוונים אליה זרקורים ורובים. דרך שבדרך־כלל היתה חוצה אותה ברבע שעה – נמשכה באותו לילה כמעט ארבע שעות. הגיעה אל הווילה שרמי שכר סחוטה, מבויישת, וכאשר הציע הרופא להיכנס איתה פנימה, חשה שלעולם לא תוכל להציג אותו כפני רמי ולעולם לא תוכל להסביר לגבר העדין והאדיב הזה מרוע בעלה לא טרח לבוא לקבל אותה.

הרופא המתין עד שהשרת פתח לה את הדלת. רק אחרי־כן נפרד לשלום. נעמה חיבקה אותו, וכאשר נעלם בפולקסווגן המשקשק והמוחה נמרצות בכיוון הכביש הראשי, כברך חוזרה אל שדה־התעופה, חשה כי הגבר הזה גימר את רמי למימדים שלעולם לא יצליח איש – ודאי לא היא – להשיבם כפי שהיו לפני־כן.

★

רמי היה עסוק. בדיוק באותו ערב היקשתה החתולה הסיאמית שלו להמליט. הוא נשאר בבית כדי לטפל בה. כאשר נכנסה לדירה מצאה אותו רוכן ומלטף בעדינות ארבעה גורים מיכבים, תכולי־עיניים. לאחר הדרך הארוכה, המתוחה – אפילו מאיימת – שעברה, חדרה בה העדינות הזו כמו צמרמורת. לרגע כמעט איבדה את הכרתה עד ששמעה את קולו של רמי. הוא לא בירך אותה לשלום. הוא לא שאל אותה איך הצליחה לעבור דרך המחסומים. הוא רק התעניין בקצרה: "הבאת את המסמכים?".

עכשיו היא תולה בגליה עיניים גדולות, כחולות כעיני החתולה הסיאמית שנשארה איישם בלימה. "את חושבת שהוא בכוונה... את יודעת – זה לא מרפה ממני... המחשבה הזו, שהוא בכוונה סיכן אותי ולא בא לקבל אותי כדי לא לסכן גם את עצמו... פשוט השליך אותי אל קו־האש".

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

תגבורת מצרית לגבול ישראל

רדיו המזרח הקרוב הבריטי־ערבי מודיע כי הכוחות המצריים בגבול ישראל נמצ־אים במצב הכן. תגבורות של צבא מצרי הובאו לגבול כתוצ־אה מהידיעות כאילו ישראל ריכ־זה צבא רב בסביבות באר־שבע, 50 ק"מ מן הבסיס הצבאי המצרי העיקרי.

השלטונות המצריים הגישו מחאה לוועדת שביתת הנשק הישראלית־מצרית וטוענים שהם רואים בריכוזי הצבא הישראלי הפרה של הסכם שביתת הנשק.

הקולונל איסמעיל שרין, קצין הקשר המצרי, נועד לשיחה ממושכת עם שר המלחמה והצי המצרי ועם שר החוץ בהמצרי. בעקבות התייעצות זו נשלחו טנ־קים כבדים ותגבורת צבא לגבול המצרי מתוך פחד שהיהודים מכינים התקפה על הקוים המצ־ריים.

"הירוקים" פלשו למדינת "הכחולים"

עם שחר נודע למפקדת הכוחות ה"כחולים", כי כוחות "ירוקים" פלשו למדינה ה"כחולה".

משמרות של ה"כחולים" נתקלו במשמרות ה"ירוקים" והו־דיעו על כך למטה של צבאם. מיד החלה "התנועה למגע" של הירוקים, ובזות נפתח התמרון הדו־צדדי של צבא ההגנה לישר־אל.

חיילים עם פסים המסמנים את השתייכותם לצבא ה"ירוקים" נערכו עוד ביום ו' והחלו במסעם בכיוון למדינה ה"כחולה". חיילים אחרים עם פסים "כחולים" על שרווליהם יצאו לאתר את האויב ולקבוע את כוחו, מערכו ונשקו. בינתיים החלו ה"ירוקים" לחדור יותר פנימה למדינה ה"כחולה".

ברגע זה נערכים הכוחות לקראת ההתנגשות הראשונה, שבוודאי תתפתח במשך היום.

השופטים והמשקיפים עם הפסים על שרווליהם נמצאים משני הצדדים, כדי לשפוט על מהלך התמרון.

עתון סובייטי משמיץ את ישראל

השבועון הסובייטי "ביהשפעה "זמניב חדשים", המוקדש לענייני חוץ, מרבב בגליונו האחרון מאמר ראשון של שורת מאמרים פרי ביור שעיד בוסר בישראל. המתאר את מדינת ישראל במרשבה אמריקנית משועבדת המצטיי־נת בשנאה אנטי ערבית ובהבי־דל העצום בין רמת החיים גדו־שת המותרות של המנהיגים הציוניים לבין דרגת חיי רעב של מעמד הפועלים.

מחבר המאמר פ. חאזוב כו־תב, כי הקמת מדינת ישראל לא יצרה שום דבר חדש אלא את "העובדות הידועות המסתתרות מאחורי הקלעים של כל מדינה עצמאית כביכול בגזרת התיכון, שבה מופעלים כל הכוחות האי־מפריאליסטיים שפעלו באזור זה גם לפני כן".

"שיטת הקיצוב גובלת כרעב ועומדת בסתירה לצרכי המות־רות המוענקים לתיירים האבריק־נים ולאנשים העשירים שיכולים להרשות לעצמם לקנות הכל במטבע זר. בכל מקום אתה נתקל בהון אמריקני המקבל עידוד ממ־פא"י. האמריקנים גירשו לא רק את הפירמות הבריטיות אלא גם את המעט שהיה לתעשיה הלאו־מית הישראלית".

יוקם אולם קונצרטים בת"א

עירית תל־אביב ניגשת להקמת אולם עירוני גדול ומו־דרני לקונצרטים של מוסיקה קאמרית. בימים הקרובים תוגש תכנית הבנין לאישור ועדה לבי־נין ערים של העיריה.

לפי התכנית יוקם הבנין בקרבת בית "הבימה". אולם הקונצרטים הגדול יכיל כ־3000 מקומות, מהם כמחצית ביציע. האולם השני, בשביל קונצרטים למוסיקה קמרית, יכיל כ־500 מקומות. כן דנים בהקמת מגרש חניה גדול בקרבת הבנין.

הבנין יוקם על ידי העיריה בעזרת קרן גורמן שתתן הקצבה של חצי מיליון דולר. הבנין יש־אר כבעלות העיריה – לא כבית "הבימה" – והיא תחכיר אותו לקונצרטים.

נגעל קונגרס ירושלים

הקונגרס הציוני הכ"ג, שיירשם בתולדות התנועה כ"קונגרס ירושלים", ננעל עם שחר, בשעה ארבע, עם בחירת המוסדות העליונים של הסוכנות היהודית וההנהלה שבי־רושלים ובניו־יורק.

ההנהלה היא בת 18 חברים ושני סגנים, המייצגים לפי המפתח את כל המפלגות פרט ל"חרות". כשני היושבים־ראש של ההנהלה נבחרו ברל לוקר וד"ר נחום גולדמן.

חברי ההנהלה בירושלים הם: זלמן שזר, לוי אשכול, אלי־הו דובקין, ד"ר גיורא יוספטאל (מפא"י), ד"ר עמנואל נוימן, צבי הרמן, משה קול (כלליים), הרב גולד, יצחק רפאל (מזרחי ופועמ"ז), יהודה ברגינסקי (מפ"ם), והסגנים: מלך נוי (מפא"י) ונחום ניר (מפ"ם).

חברי ההנהלה בניו־יורק הם: ד"ר ישראל גולדשטיין, בנימין בראודי, דוד הלפרין (כל־ליים), חיים גרינברג, ברוך צו־קרמן (מפא"י), דוד אינטרייל־טור (פועמ"ז) וצבי לוריא (מפ"ם).

מאריכים מסלול התנייה בלוד

בשדה התעופה בלוד הוחל הבוקר בהארכת מסלול־החנייה המרכזי, כדי לאפשר חניית המ־טוסים הגדולים ביותר בעולם.

המסלול הראשי, שארכו כעת 1900 מטר, יוארך עד 2180 מטר. הוצאות העבודה נאמדות ב־40 אלף ל"י.

סבורים כי אף מטוס הנוסעים מסוג "קומט", הראשון בעולם שלו מנועי סילון, יוכל לחנות בלוד עם סיום העבודה.

מחלקה חירורגית סגורה מחוסר אתר

המחלקה החירורגית בבית החולים "רוטשילד" בחיפה, שנ־סגרה ביום ה' מחוסר אתר ולצר־כי הרדמה, עדיין סגורה. פניות ביה"ח למשרד הבריאות להשגת חומר הרדמה זה עלו עד כה בתו־הו.

בינתיים הועברו מקרים דחו־פים המצריכים הרדמה כללית בשעת ניתוחים קשים לביה"ח הממשלתי בחיפה.

3000 ילדי גן יישארו בחוץ

כ־3000 ילדים בני חמש יישארו מחוץ לכתלי הגנים העי־רוניים בת"א מחוסר מקום, כש־תיפתח ביום ה' שנת הלימודים החדשה.

גם המצב בבתי הספר העמ־מיים יהיה חמור אעפ"י שנעשו הסידורים הדרושים לקליטת כל 40 אלף תלמידי העיר בבתי הס־פר. מספר המשמרות הלומדות בשעות אחה"צ יגיע עם התחלת השנה למעלה מ־300 כיתות.

תורים לגרבי ניילון

תורים ארוכים הזדנבו היום השעות הבוקר ליד חנויות הטקס־טיל בת"א שקיבלו גרבי ניילון לחלוקה.

גרבי הניילון ניתנו למכירה למספר חנויות מצומצם כדי לא לפצל את המלאי הקטן. בימים אלה יסופקו לחנויות טקסטיל אחרות מוצרי טריקו למכירה.

טל, 21 מנהל

אנו מציעים לך להרוויח 1000 ש"ח לחודש כתמלילנית או קלדנית

קורס מפעילות מסוף והמקנה במקביל 2 מקצועות מעבדת תמלילים וקלדנית

אנו נכשיר אותך תוך חודש חודשיים כתמלילנית על גבי מחשב משוכלל ללא תלות בגילך והשכלתך. לבחירתך לימודי בוקר, צהריים או ערב.
■ קורס רגיל כולל כתבנות ■ קורס מזורז לכתבניות הכוונה תעסוקתית למסיימות קורסים נוספים: ■ כתבנות ■ מזכירות ■ מפעילות.

תל־אביב	חיפה	ירושלים	רמת גן	ראשל"צ
בן־יהודה 28 ליד בנין אל־על טל. 297421	ביאליק 17 פינת הרצל טל. 664606	יפו 36 מול בית יואל טל. 221933	ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132	רוטשילד 36 פסג' חיים טל. 968801
פתח־תקוה ויכילוב 13 טל 913666	בת ים רוטשילד 18 פינת בלפור טל. 584161	הרצליה סוקולוב 36 פ. בן־גוריון טל. 67682	נתניה הרצל 24 כיכר ציון טל. 22404	חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל. 880869
רחובות הרצל 163 טל. 463632	רמלה הרצל 84 טל. 242366	באר־שבע החלוץ 86 מול ק. שביט טל. 32872	אשדוד בנין פאן־לון 8 מרכז א' טל. 36624	כפר סבא עמרמי 3 מול סינגוון טל. 444206

פני לסניפינו הקרוב אליך בין השעות 9.00-19.30 רצוף

מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

אנו מציעים לך להיות מזכירה רפואית

פעמיים בשבוע בזמנך הפנוי, בשעות הבוקר או הערב, תוכלי לסיים קורס להכשרת מזכירות רפואיות בפיקוח משרד הבריאות. הקורסים כוללים לימוד כל הנושאים הקשורים למזכירות כללית ורפואית. בוגרות הקורסים תעבורנה השתלמויות בבתי החולים.

חינם! 24 שעות ביממה.
חייגי כבר ברגע זה לטלפון 03-921868 ,04-669041, 057-32872 גם בלילות ובשבתות תוכלי להתקשר לטלפונים הנ"ל, מסרי את שמך, כתובתך וישלחו מיד לביתך חומר הסברה על הקורסים. כמו כן תוזמני לראיון למבחן התאמה.

לכבוד מכון ישראלי למינהל
ת.ד. 28124 למס. 99 מיקוד 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם עלון הסברה.
שם ______
כתובת ______
טל. ______

תל־אביב	חיפה	באר־שבע	ירושלים	קרית אונו	
בן־יהודה 32 בנין אל־על טל. 295529	בלפור 5 פינת נורדאו טל. 669041	החלוץ 86 מול ק. שביט טל. 32872	יפו 36 מול בית יואל טל. 221933	מרכז קהילתי רח' צה"ל 104 טל. 718647	
חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל. 880869	רחובות הרצל 163 טל. 463632	ראשל"צ רוטשילד 36 פסג' חיים טל. 968801	פתח־תקוה ויכילוב 13 טל. 913666	רמלה הרצל 84 בפסג' מעל בנק לאומי טל. 242366	רמת גן ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132

מכון ישראלי למינהל

עכשיו הזמן ללמוד אנגלית

קורסי ערב, בוקר או שעורים פרטיים
טיפול אישי, משקה חם, לימוד בקבוצה קטנה

* 12 רמות לימוד
* קורסים לABC
* אנגלית לבגרות
* הכנה לTOEFEL

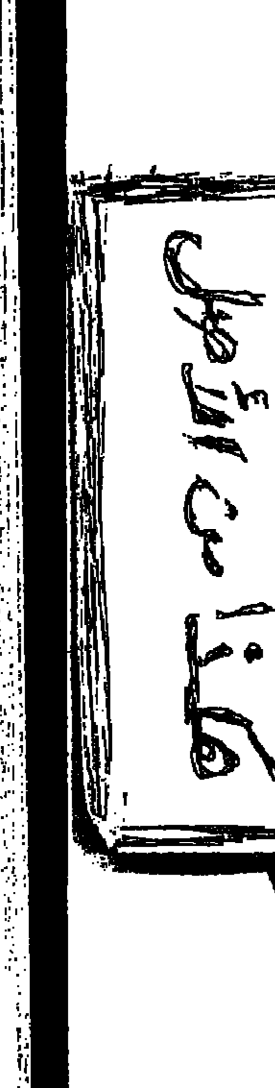
חינם, 24 שעות ביממה חייג כבר ברגע זה לטלפון 04-669041, 03-228545, 02-221933 גם בלילות ובשבתות מסור את שמך, כתובתך ומספר הטלפון. ותקבל לביתך פרוספקט והזמנה למבחן התאמה — חינם.

* **אנגלית לתלמיד**
קורסי עזר לתלמידי עממי, חטיבות ותיכון פעמיים בשבוע לאחר הלימודים.
קורסי קיץ בחודש יולי או אוגוסט

* **קורסים לעובדי מוסדות ומפעלים**
שכ"ל—הוצאה מוכרת ע"י שלטונות המס

שפות נוספות. ● צרפתית ● גרמנית ● ספרדית ●
הינך מוזמן/מוזמנת לראיון אישי לבדיקת רמתך באנגלית חינם.

מכונים אמריקאים לשפות



יועצי מס
מקצוע המבוקש היום

נפתחים קורסי בוקר וערב
לקראת תעודת הסמכה
מטעם נציבות מס הכנסה
* קורסים רגילים למחוסרי ידע
* קורסים מזורזים למנהלי חשבונות

תל אביב	ירושלים	חיפה	באר שבע
בן יהודה 32 בנין אל על טל. 291858	יפו 36 טל 221933	נורדאו 30 טל. 665501	החלוץ 86 מול ק. שביט טל. 32872

מכון ישראלי למינהל

גרפיקה

נפתחים קורסי בוקר וערב בתל־אביב
מתקבלים רק בעלי כישרון ונתונים מתאימים לאחר מיון קפדני. בוגרי הקורסים יקבלו הפניה למקומות עבודה מתאימים — בהתאם להישגיהם

לקבלת פרטים נא לצלצל 295529, ת"א
או פנה אישית — בין השעות 9.00-19.00
ת"א — בן יהודה 32, בנין אל על, חדר 507.

תכנות מחשבים
לקראת התואר תכניתן סוג 1

החודש! נפתחים קורסי בוקר וערב לימוד 3 שפות תכנות: BASIC; COBOL; FORTRAIN
בהתאם לתכנית הלמודים של משרד העבודה
חינם! שתי שפות תכנות נוספות ללא תשלום, לפי בחירתך: PASCAL; RPG; PL1
תרגול ועבודה מעשית על גבי מחשבים
חלק מהלימוד מוקדש לעבודה מעשית ותרגול על־גבי מחשבים נתיבת והרצת תוכניות ע"ג מחשבים מקנים ללומדים נסיון רב ומאפשרים להם להיקלט בהצלחה בעבודה, מיד עם תום לימודיהם.
סידור מיוחד למשרתים במילואים
לומדים המשרתים במילואים משלימים את החומר בקורס מקביל.
יעוץ תעסוקתי לבוגרים
המכון מקיים מחלקה ליעוץ תעסוקתי המסייעת לבוגרים למצוא ולהקלט בהצלחה בעבודה בהתאם לכישוריהם והישגיהם בלימודים.
לחיילים משוחררים תנאים מיוחדים
מבחן פסיכוטכני להתאמת כושר — חינם.
הינך מוזמן/מוזמנת למבחן התאמה ולשיחת ייעוץ והדגמה.

המכון להכשרה מקצועית

הנהלת חשבונות

השבוע נפתחים קורסים סוג 1 + 2 ; 3
• קורסי ערב מזורזים פעמיים בשבוע במשך 5 חודשים
• קורסי בוקר וערב אינטנסיביים 3 פעמים בשבוע במשך 7 שבועות

כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת

השיטה המשולבת מקצרת את תקופת הלימודים לחצי ומוזילה את שכר הלימוד בשליש

קורס כתבנות או אנגלית חינם לכל נרשם
למד במוסד מוכר

חינם 24 שעות ביממה חייג כבר ברגע זה לטלפון 03-295529, 03-228545, 04-665501, 02-221933, 057-32872 גם בלילות ובשבתות. מסור את שמך, כתובתך ומספר הטלפון ותקבל לביתך פרוספקט וה. חינם.

• הכנה לבחינות סיווג ממשלתיות • קבוצות לימוד קטנות • מרצים מנוסים / לימוד אינטנסיבי • תירגול בעבודה מעשית • השתלמות במכון + י.ב.מ.

לכבוד מכון ישראלי למינהל
ת.ד. 28124 למס' 15 ת"א מיקוד 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם מדריך ללימוד הנהח"ש
שם: ______ כתובת: ______ טל. ______

פנה למשרדנו הקרוב כל יום בין השעות 9.00-19.30 רצוף.

מכון ישראלי למינהל

למד בגרות בקלות בכיתה ו/או בביתך וחסוך 1000$

* למד בביתך בזמנך הפנוי או בסניפינו הקרוב אליך.
* אפשרות ללימוד משולב אנגלית ומתמטיקה בכיתה ויתר המקצועות בביתך.
* הכנה לכל מועדי הבחינות.
* אפשרות לימוד מקצועות בודדים
* תלמיד שלא יצליח בבחינות יוחזר לו שכה"ל במלואו.
* 25% הנחה לחיילים.
* כיתות של עד 25 תלמידים.
* מורים מנוסים.
* טיפול אינדיבידואלי.

חינם 24 שעות ביממה חייג כבר ברגע זה לטלפון 03-297324, או 04-669041, 02-221933 גם בלילות ובשבתות מסרי את שמך כתובתך ומס' הטלפון ותקבל לביתך חוברת הסבר — חינם.

אתה מוזמן למשרדנו הקרוב אליך בין השעות 19.00-09.00 רצוף

המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב בשתוף המכונים הבריטיים 35 שנות נסיון 95% הצלחה.

סוגרים את הקיץ

10% הנחה נוספת רק במוצאי שבת 6.9.86

הלבשה והנעלה קיץ 86 עד

St Michael כלל מוצרי היוקרה Marks & Spencer

שבוע היצרן
25% הנחה על כל מגוון מגבות ורדינון

הצעה מיוחדת
גרבי ספורט (שלישיות) מרקס אנד ספנסר 3 זוגות במחיר של 2
עד אזילת המלאי

קנית השבוע
סט קפה - קרמיקה 12 חלקים TAMS
שי לחוגים
רק 18.90 ש"ח
עד אזילת המלאי

תוי קניה של המשביר לצרכן - מתנה שכדאי לתת - מתנה שכדאי לקבל

מוצרי PHILIPS

עד 4 תשלומים ללא ריבית
כל תשלום 50 ש"ח מינימום

הגרלת פרסים
על כל קניה של מוצרי פיליפס
3 פטיפונים דיסק לייזר
3 גלשני ים גדולים
20 מייבשי שיער
ועוד פרסים ממוצרי פיליפס

מגהץ (דגם 1120) רק 24.90 ש"ח
מערבל יד (דגם 1482) רק 63.90 ש"ח
מגהץ אדים (דגם 1255) רק 49.90 ש"ח
מכונת גילוח (דגם 1220) רק 35.90 ש"ח

כדאי לקנות פיליפס במשביר לצרכן

במוצאי שבת המשפחה קונה במשביר לצרכן